

ЧЕРТЕ
ЖИВОТА НАРОДА
СРЕСКОГЪ

УНГАРСКИМЪ ОБЛАСТИМА

САЪ ПРОВОМА, ВЪДЪ СЪ МЪВЕРЪ У ОВЕ
ЛОКЪМЪ, ВО ДЪ СЪВЪЩЕГЪ ЖИВЪ ВЪССТРЕ-
ТЪМЪ ВОИНСКОМЪ СЪРБИЪ, КЪМЪ ДЪВЪ
ГОДИНЪ 1845 — 1848.

У БЕЧЪ 1849.

Пискомъ Селевкоу Монастиру.

45 365
Р. Срп II 401. 1

Геллерт

Ч Е Р Т Е

ЖИВОТА НАРОДА СРБСКОГЪ

У УНГАРСКИМЪ ОБЛАСТИМА,

одъ времена, кадъ су Мађари у ове дошли, па до
славногъ доба воскресенія Войводовине Сербіе, или
одъ године 895 — 1848.

Списао и издао

Александръ Стоячковићъ.

Съ Додаткомъ,

садржаваюћимъ и себи за права оностранскогъ
Народа Србскогъ најважнія писма и повластице
најновиѣгъ времена.

— **ЗНАКЪ** —

У БЕЧУ 1849.

Писмени Ерменскогъ Монастыра.

Handwritten signature

11

И Р Т В

ИЗДАНИЕ ПЕРВОЕ

75840
75.840

В САНКТ-ПЕТЕРБУРГЕ
В ПЕЧАТНИЦЕ ИМПЕРАТОРСКОГО
УНИВЕРСИТЕТА

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ

ИЗДАТЕЛЬСТВО

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ

В САНКТ-ПЕТЕРБУРГЕ
В ПЕЧАТНИЦЕ ИМПЕРАТОРСКОГО
УНИВЕРСИТЕТА

1810

ИЗДАТЕЛЬСТВО

III

НЪГОВОИ СВЕТОСТИ

І О С И Ф У,

ПАТРИАРХУ СРБСКОМЪ

**АРХІ-ЕПІСКОПУ КАРЛОВАЧКОМЪ, И СВЕГА У АВСТРІЙСКИМЪ НА
СЛѢДНЫМЪ ДРЖАВАМА НАХОДЕБЕГСЕ СЛАВНО-СРБСКОГЪ И РО-
МАНСКОГЪ НАРОДА МИТРОПОЛИТУ, НЪГОВОГЪ ЦАРСКОГЪ ВЕ-
ЛИЧЕСТВА ДѢЙСТВИТЕЛНОМЪ ТАЙНОМЪ СОВѢТНИКУ, ОРДЕНА
ЖЕЛѢЗНЕ КРУНЕ ПРВОГЪ СТЕПЕНА КАВАЛЪРУ**

и пр. и пр.

За знакъ високогъ свогъ почитанія и уваженія

посвећуе дѣло ово

Сачинишель.

WILSON

WILSON

WILSON

WILSON

WILSON

WILSON

WILSON

✓

Благонаклонномъ читателю.

На слѣдующимъ листовима изложено су черте хиляду-годишнѣгъ живота Народа Србскогъ у државама Аустрійскимъ, — черте хиляду-годишнѣгъ колебаня нѣговогъ по бурнимъ таласима, кои су море живота велике ове европейске државе често немилостиво шибаяуки, државный бродъ часъ у найближу близкостъ зрачнога сунца подизали, часъ га опеть у бездну незаслужене пропасти погружавали, и текъ кадшто му пучиномъ светски догађая мирно пловити и поузданомъ пристаништу приближавати се допуштали, — черте хиляду-годишнѣгъ воеваня са судьбиномъ противномъ и неумитномъ, — черте хиляду-годишнѣгъ бореня за условія, коя животъ животомъ чине, и безъ кои животъ животъ нѣе, — черте хиляду-годишнѣ борбе за припознаванѣ свога сущтествованя, овогъ свакомъ народу Богомъ дарованогъ права, — за осыгуранѣ свое народности, свога езыка, свое цркве, — овогъ неприкосняемого аманета славне прошастности свое, — за уемчанѣ овы изборомъ црковногъ и мирскогъ свога Поглавице и уведенѣмъ народногъ правителства у средини своіой — ове светынѣ са царемъ и цариномъ учинѣны и крвлю запечаѣены уговора свои.

Грданѣ просторѣ неизмѣрногъ оволикогъ времена — нѣ шала хиляду година — на нѣколико узаны листовима само се у чертама сватити дао, — оволикий, у множеству догађая толико богатый,

у променьливости судьбе толико различный животъ народа єдногъ — на нѣколико узаны листова само се у чертама представити дао. И зато є Писатель овы листова крозь толике вѣкове течаю овостранскогъ живота народа Србскогъ помнѣиво, али са повећимъ корачаима слѣдуюћи, — на нѣима текъ само черте многостручны судьбина нѣговы означавао; обширнѣе описиванѣ исты на друго време одлагаюћи.

Благонаклонный читатель, кои листове ове вниманія свогъ удостою буде, наћи'ће и увѣри'ће се, да є овостранскій народъ Србскій крозь толико дуго време, десетъ вѣкова, свагда и у свако доба єднакъ остао, хранећи и чуваюћи карактеръ свой народный, као зѣницу ока свога.

Народъ є Србскій, као по нѣкомъ инстинкту политическу зрѣлость показываюћи, у сва времена дугогъ свогъ овостранскогъ живованя праву цѣль државе сватити, праву корысть државе познавати умео; онъ є и онда, кадъ є као непознатый путникъ боязливомъ іоште ногомъ по туђой земљи шествовао, — и онда, кадъ є као неприпознатый гость крвлю своіомъ текао себи права на землю, на коіой живи и умира, гди су му кости праотаца нѣговы, на коіой ни єдногъ угля крвлю нѣговомъ неорошеногъ, и ни єдногъ безъ дичны и милы спомена нѣговы нема, — и онда, кадъ є землю ову отечествомъ своимъ назвати могао, свагда се изяснявао, борю се и крвь проливао за оно, што є условіє државногъ живота и безъ чега држава државомъ быти неможе. Народъ є Србскій у сва времена, толико столѣтія, у судьбини повольной и противной, свагда найтоплию любавъ и непоколебиму приврженость роду и єзыку, вѣру и Історіи своіой показывао; онъ є и онда, кадъ му є роду мачъ душманскій,

езыку неправда, вѣри унія, Історіи мракъ времена изкоренѣнѣмъ претію, топлу любовъ у срцу за себе и свое нѣгуюѣи, и послѣдню жертву свою, и послѣдну каплю крви свое, и послѣднѣй остатакъ иманя свога на олтаръ овы свои идола приносію. Народъ е Србскій у свако доба, у сѣйне и мрачне дане, свагда неокалян у неосквернѣну вѣрность Цару и владаюѣемъ Дому указывао; онъ е и онда, кадъ се царска милость на нѣга осмѣивала, — и онда, кадъ се царско лице одъ нѣга одвраћало, — и онда, кадъ га е царска сила заступала, — и онда кадъ су царски топови на нѣга грмили, — и онда, кадъ му е скуть Царевъ прибѣжиште нѣгово бывао, — и онда, кадъ га е изподъ царскогъ скута люта уедала гуя, — и онда, кадъ су непріятельи цареви и нѣга млавилы, — и онда, кадъ су му непріятельи цареви ласкали и лютимъ изкушеніама и обећаванѣмъ свега оногъ, што и саме желъ нѣгове превазилази, на нѣга ударали, и у вѣрности га нѣговой поколебати трудили се, свагда быо заступникомъ и поборникомъ Цара, права нѣговы, и Дома Хабсбургскогъ.

Трыпутъ е народъ Србскій спасао државу и Династію одъ пропасти и ништете, кою су и одной и другой силно оружіе туѣинаца, и невѣрство, издайство и охола надменость собствены сынова и подданика справляли, — трыпутъ е неброене стрѣле душманске у своя прса примію, — трыпуъ е найтежій тереть државнѣй на своимъ плећима понео, — трыпутъ е онъ страдати, крайнѣ пропасти, куће и кућишта лишити се и потокомъ собственне драгоцене крви свое газити морао, да снажность држави, сѣйность круни сачува и оддржи.

Оваковѣй е быо народъ Србскій крозь све вѣкове до нашега найновіегъ доба, дичанъ и поносанъ

са Історіомъ своїомъ, кою є крвлю своїомъ и дѣли-
ма судбу другій народа рѣшаваюћимъ, по цѣломъ
простору хилядугодишнѣгъ времена и по свима кра-
евима половине Европе уписао.

У найновіє доба засіао се онъ у пуномъ блеску
врлостій свои, стекао є права нова и основао себи
будућность найлѣпшу.

Уваженія достойна свойства народа Србскогъ
свагда су и у свако доба припознавана и цѣнѣна и
одъ пріятеља и неприятеља нѣговы, и одъ Царева и
Кралѣва, и Министера и Совѣтника нѣовы, и одъ
променљивогъ мнѣнія преварљивы савременика и
одъ голе-наге истине неумитне Історіє.

Слѣдуюћи листови показатъ ће преѣашнѣость нѣ-
гову, — новіє доба живи іоштъ у грднимъ ранама
нѣговимъ, и живиъ ће у неумрлой Србској пѣсми и
паметницыма, кое ће му вѣштіє Србско перо спра-
вити, — а у Додатку су изложена важнія садаш-
нѣость нѣгову цѣнеѣа и будућность му осниваюѣа
писма и повластице.

Премилостивый Царъ, кои є на народъ Србскій
толику милость изліо башъ у оно доба, у кое му
лажљивый Пророкъ другогъ едногъ народа, по Тур-
ској блудеѣи, промуклимъ гласомъ изъ дальне землѣ
вече: „да народъ Маѣарскій ніє народъ нѣговъ!“
— премилостивый Царъ неѣе ни задалъ заборави-
ти, да є Србскій народъ Нѣговъ народъ, и по вољи
своіой и Нѣговой, — и по толикимъ повольнимъ и
неповольнимъ судбама своимъ и Нѣговимъ, и по из-
реченію своемъ и Нѣговомъ, — и да Нѣговъ быти
нигда престати неѣе.

Vale et fave.

У Бечу, 1. Декемврія 1849.

А. С.

І.

Черте живота Србскогъ у Унгарской, одъ времена, кадъ су Маѣари у ову дошли, па до времена, кадъ е достоинство Деспотско пренешено у Унгарске области.

(Одъ год. 895 — 1460.)

Исторія овогъ народа Србскогъ сасвимъ е необдѣлана, подобна неосвѣтлѣномъ каквомъ полю, на комъ се едва назирати дае. Ово се нарочито за Исторію стару казати може, кое е почетакъ посве незнатанъ. Толико е само познато, да су Маѣари, съ концемъ ІХ. столѣтія подъ предводительствомъ Арпада у данашнѣ Унгарске области дошавши, у овима Срблѣ веѣ затекли были. А именито затекли су ий съ оне стране Дунава у окружію Веспримскомъ, гди су подъ управомъ свои Кнезова, као народны Поглавица, нѣко особыто тѣло политическо изображавали *). Но осимъ овы, кое Повѣстници изрично напомињу, было е Србаля зацѣло и по другимъ мѣстима Унгарске. Тако съ великимъ вѣроятіемъ казати можемо, да су Србљи, у VII. столѣтію крозь Словачку землю прошавши и Мисію Горню — данашню Србію — населивши, за нѣко време у Горной Унгарской сѣдили и нѣки одъ нѣи ту и заостали **). Тако исто съ основомъ заключити се може, да е было Србаля и подъ Меномораномъ (у Бихару), Гладомъ (у

*) Царь Константинъ Порфирородный, изъ когъ наводи датакъ овай Енгль у дѣлу своме: *Geschichte des ungr. Reiches* I. 67.

**) Dobrowsky *Slavin* S. 234.

Срему), и Саланомъ (у Банату), кои су у време до-
лазка Маѣарскогъ у дольнимъ предѣлима Унгарске,
данашиѣ Войводовине, владали *). Осимъ тога ста-
росѣдство народа Србскогъ показую и сама много-
бройна, по народномъ нашемъ имену „Србъ” про-
звана Мѣста и Горе по свецѣлой Унгарской **).

Жители одъ Маѣара освоены земаля были су
сви Християнске вѣре, и то по веѣой части восточно-
православне, као што су были: Власи, Бугари, Ср-
бљи, Руссини, а многи и одъ Словака и Мораваца,
кодъ кои су пре, него што су Маѣари дошли, св. Ки-
рилъ и св. Методій слово Божіе проповѣдали, и Сла-
венско богослуженіе заводили. По овоме судеѣи не-
невѣроятно бѣва, да су по свой прилицы многи и
одъ новодошавши Маѣара, овако измѣшавши се съ
людма православне вѣре, ову одъ њи примили и при
њой нѣко време остали. Ово свѣдоче Грчки Писа-
тели: Кедренъ, Зонарь и Куропалатъ; то се дознае
изъ Унгарски, све до св. Ладислава Краля донешены
закона; а види се и одтудъ, што Маѣари мѣсеце у
Календару и данасъ по Светцѣма восточне, а не за-
падне цркве именую ***).

Премда е православна црква наша, како видимо,
многе имала послѣдователъ у ново основаной кра-

*) *Dissertatio brevis ac sincera Hungari Auctoris (Keresztury) de Gente serbica etc. s. l. 1790. pag. 8.*

**) Србице у Нѣитранской Меѣи, Србъ и Сирбъ у Арад-
ской, Сербештъ у Бихарской, Сербаска у Крашов-
ской, Сирбова у Тамишварской, Сербовце у Бе-
реж., Сирби у Сатмар., Сирбваля Село и Србота Го-
ра у Хунядской, Сербеленъ и Сербая у Зарандской
и пр. и пр. Види: *Jana Kollára Rozprawy o jmenách,
počatkach i Starožitnostech národu Slawského a. t. d.
1830. Str. 163 — 164.*

***) *A' Világ történetei 's. a. t. Nagy-Váradi Ajtay Sámuel
Pesten 1814 II. 19.*

лѣвини Унгарской, то и опетъ о станю нѣномъ у ово доба мало што казати можемо. У време св. Стефана, првогъ Краля (1000 — 1038) споменъ бѣва о нѣкомъ женскомъ нашемъ Монастыру близу Веспри-ма, комъ е поменутый Краля исвѣстну повелю даровао *). Далъ споминю Историцы нѣкій такође нашегъ вѣроисповѣданія Монастырь св. Іоанна Крестителя у Морошени (Moroscona, данасъ Чанадъ), а потомъ у Крашану **). Силвестеръ Папа Римскій споминъ деветъ наши монастыра ***). За времена осталы, св. Стефану непосредственно послѣдовавши Кралява, о вост. прав. цркви посве ништа казати незнамо. Само намъ е толико познато, да су Римокатолицы іоште и у време Краля Емерика, съ почетка столѣтія XIII., у Унгарской имали еданъ, а напротивъ наши многе свога вѣроисповѣданія Монастыре, као што се то види изъ едногъ писма Папе Іноценція III. на предпоменутогъ Краля Емерика ****). Шта више, каже се, да е Унгарскій краля Ладиславъ Кунскій (1272 — 1290), иначе у Римокатолической вѣры воспитанъ, у старости своіой убѣжденіемъ св. Савве Неманића, приміо наше православно вѣроисповѣданіе †).

*) Georg. Fejér. Codex diplomat. Hung. Budae 1829. pag. 14.

**) Biograph. s. Gerardi C. 8 et 11.; Pray His. T. I. pag. 35 et 36, Eiusdem specimen Hierarchiae Hungar. P. II. Posonii et Cassovie 1779.

***) У писму на св. Стефана Краля вели онъ: *Miror in tuo regno novem graeca, et tantum unum latinum coenobium dari.*

****) „Licet unum sit in regno tuo Latinorum coenobium, quum tamen ibidem sint multa Graecorum.“ види: *Supplem. Analect. Scopus. dd. Romae XVII. Kalend. Okt. 1264.*

†) Slavonien und zum Theil Croatien v. Čaplović II. 16.

Но Србљи су поради закона свога по обштепознатој вѣронетрпѣливости Римокатоличкой и у само ово доба многу горку чашу испити морали. Тако год. 1355. искао е Лаіошъ I. одъ Папе Іноценція VI. допуштенъ, да противу Србаля крстоносну войну, као противъ не-Хрїстіяна, водити може! А год. 1366. заповѣдио е вел. Жупану Крашовске градомеђе, да све Свештенике тамошњи православны Србаля, съ цѣлымъ фамиліяма нѣовымъ, изгна; а на нѣово мѣсто послао имъ е глаголитске Свештенике изъ Далмаціе, да ій знаюћи езыкъ Србскій, у Римско вѣроизповѣданіе приведу *),

Історіописцы изрично споминю и похваляю храбрость Унгарски Србаля, кои су у овомъ періоду Історіе за спасеніе отечества воевали и сваке жер-тве добротомъ приносили. Тако намъ представляю многе Срблѣ конянике, кои су се год. 1044 у битки кодъ Бура подъ заставомъ Краля Абе Самуила, и мало каснѣ — год. 1052., подъ Кралѣмъ Андріомъ I., у рату съ Нѣмцыма храбро и отлично борили. Туроць поименце споминѣ нѣкогъ Уроша Србљина, кои се у овой послѣдньої войны, градъ Пожунъ противъ Хенріка III. бранећи, съ Нѣмцыма побѣдоносно біо. Год. 1242. разбили су Србљи съ Хорватима Татаре на полю Гробничкомъ и тако спасли Краля Белу IV., кои е кодъ нѣи прибѣжишта тражіо. У томъ бою одликовали су се особито Военачалници Сремски: Кречъ, Купиша и Ракъ са своимъ четама. И у войны противъ Отокара Ческогъ год. 1260. было е врстны и раторны Србаля, као што свѣдочи самъ Отокаръ у едномъ свомъ на Папу Александра IV. управлѣвомъ писму. Урошъ Краль Србскій, послао е овомъ приликомъ Бели IV. войске у помоћ, коя е нѣму добре

*) Čaplović Slavonien II. 17.

услуге чинила, тако, да е Бела IV. потомъ многе одъ исты Србаля спаилуцыма у Унгарской обдаріо быо.

Но као годъ што су Србљи у войнама участвовали и за благостанѣ отечества многостручне жертве приносили, тако су исто одъ найстаріи времена у свако доба найвыша и найодличнія државна званія добыяли. Тако четвертый Палатинъ Кралѣвине Унгарске Радивой (Rado Palatinus), кои е Сремъ круни Унгарской придобіо и Монастырь светогъ Дмитрія у Митровицы сазыдао (године 1075.), быо е (по имену и дѣлима судеѣи) Србљинъ. Шестый Палатинъ Илія Видъ, Жупанъ Бачке Меѣе, кои е за времена Краля Соломона около године 1070. достоинство ово уживао, быо е такоѣе Србљинъ, премда нѣки доцнѣгъ времена Писатели Унгарски мысле, да су обоица — и Радо и Видъ — Нѣмцы были! Србљинъ е быо и осмый Палатинъ Унгарскій Юванъ I. Урошъ (сынъ нѣкогъ Враше), кои е за време младолѣтности Краля Стефана II. (1114 — 1131) државомъ Унгарскомъ пуны деветъ година управляо. Подъ Гейзомъ II. (1141 — 1161) быо е опетъ Србљинъ Палатинъ, по имену Белый Урошевиѣъ, иначе Белушъ. Ово е быо роѣный братъ оне славно познате Краљице Ёлене, коя е у мѣсто Беле II., збогъ слепоѣе за владанѣ неспособногъ супруга свогъ, као и каснѣе у време младолѣтности сына Гейзе II. подъ именовъ Управительке (Reichsregentin) сама крѣпкомъ своіомъ мышцомъ са државомъ Унгарскомъ владала; у коіой е прилики имала на руцы два своя многоискусна брата Примислава и истогъ Палатина Белуша, кои е послѣдній іоштъ одъ Шура свогъ Беле слѣпогъ, а потомъ и одъ Гейзе II. знамените преко Тисе и измеѣу Саве и Драве лежеѣе спаилуке получіо, но каснѣе (1160.) Палатинство оставіо и у Србію за Краля отишао.

Име Краљице Ђене, ове, као што Прай каже, мушкогъ духа и строги права Србкинъ, живи и данасъ у спомену грозовитогъ Сабора Арадскогъ (1136.), на комъ е она крваву освету на виновницима мужевлѣвогъ ослѣплѣня узела. Мађари су поредъ Ђене земљу Раму и у Србији съ восточне стране нову противъ Грчкогъ напредованя заштиту добыли. Осимъ тога родила имъ е тры затимъ послѣдовавша Краля и тако наново оживила изумируће већъ племе Арпадово.

После битке Косовске (1389.), која е рѣшила судбину Царства Србије и ову на вѣкове у црно увила, прелазили су Србљи чешће изъ Србије у ове стране. У време Краля Жигмунда (1387 — 1437.) населили су островъ Чепель. Две знаменитіе одъ ты новы населбина есу: св. Андрія и Србскій Ковинъ (Rácз Kerve). Жители овогъ последнѣгъ мѣста добыли су одъ Унгарски Краљва многе не-неважне повелѣ *), кое се јоште и данасъ тамо спомена ради у цѣлости хране.

У то време у Србији владао е Деспотъ Георгій I. Бранковићъ, иначе Бурађъ Смедеревацъ, који е одъ Краля Жигмунда у промѣну за Београдъ и нѣка погранична мѣста добыо многе у Унгарској спаилуке, а именовито: Сланкаменъ, Липово, Солнокъ, Купиново, Вилагошваръ, Токай, Мункачъ, Бечей, Таля, Тотшагъ, Регецъ, Бесерминъ, Сатмаръ, Туръ, Варшанъ, Четертекхель, Дебрецынъ и пр., која су добра Деспоту близу 50,000 дуката годишнѣгъ прихода доносила. У време учинѣне ове промѣне многій се народъ у Унгарску изселио и на добрама Деспотовимъ смѣстио. И год. 1438., кадъ е Муратъ Смедерево

*) Одъ год. 1405., 1412., 1428., 1435., 1440., 1453., 1464., 1473., 1481., 1490., 1501. и пр.

обсео, прешли су многи у ове стране, а именовито у Банатъ.

Сила Деспота Ђурђа види се изъ декр. Краля Алберта члена 25. и изъ декр. II. Краля Владислава Посмрч. члена 9. Онъ е, као Баронъ Кралѣвине Унгарске, имао свободу подъ своимъ собственымъ печатомъ Прокураторе (Адвокате) поставляти; и быо е у таковой важности кадъ Мађара, да е на земальскомъ Сабору одъ год. 1446. и онъ кандидиранъ (предложенъ) быо за Губернатора (Управителя) кралѣвине Унгарске, премда е после за овогъ Јованъ Хунядій изабранъ быо.

И за време Матіе Корвіна (1458 — 1490) Турскогъ ради угнѣтаваня прелазили су Србљи вишепута на ове стране. И ово су чинили не само поданицы Србски, него и сами нѣови Владатели, тако звани Деспоти. Овымъ е начиномъ санъ и достоинство Деспотско у Унгарске области пренешено было.

II.

Деспоти Србски у Унгарскимъ областима.

(Одъ год. 1460 — 1528).

Године 1459. коначно подпадне Србія подъ Турке и ови одведу томъ приликомъ 200,000 душа у робство, кое све у Турској одъ глади и сиротинѣ поскапа. Достоинство Деспотско у Србіи престане сасвимъ, а Србљи постану рая Турска, изложена свакој своевольности и мучительству свои завоевателя.

После коначногъ паденія Србіе прелазили су у ове стране, као што смо горе напоменули, и сами

Деспоти Србски, кои су садъ, Райѣъ каже, са сагла-
сіемъ Краля Унгарскогъ и землѣ Станова са Србљи-
ма, изъ старогъ отечества свогъ изселившимсе,
управляли. Но жалостно е было на свакій начинъ при
оновременимъ тежкимъ околностима управлянѣ ны-
ово! — Ови Србљи, населѣни по Унгарскимъ погра-
ничнымъ предѣлима, а наипаче по Срему, Бачкой
и Банату, были су сви воилицы и воевали су о
свомъ трошку противу свою неприятели круне Ун-
гарске. И зато су освобођени были одъ свою явны
терета, а именито силомъ члена 3. год. 1481, члена
45. год. 1495. и чл. 4 год. 1574. одъ даваня десетка.
Воевали су само подъ предвођенѣмъ свои Войвода или
Деспота, кои су, по рѣчма истогъ Райѣа, у свему
сматрани были као владаюћи Кнезови, едномъ само
Кралю Унгарскомъ повини. Првыи Деспотъ у Унгар-
скимъ областыма быо е

1. Стефанъ Бранковиѣъ,
(1460 — 1467.)

Средный сынъ Деспота Бурѣа Смедеревца, кои
е страха ради, да га наймлађий братъ Лазаръ живота
нелиши, изъ Србіе съ многимъ народомъ прешао
у Сремъ. По прелазку Стефановомъ у Србіи остане
Деспотомъ предпоменутый братъ нѣговъ Лазаръ,
после овога удовица нѣгова Елена, а по коначномъ
падению Србіе (1459) поставе Турцы Деспотомъ Срб-
скимъ Михаила Абоговиѣа. И онда Стефанъ Бранко-
виѣъ прогласи себе Деспотомъ Србаля изселившихсе
у Унгарске области. За Деспота признавао га е и
самъ Краля Матія Корвинъ, као што се то изъ едне
нѣгове повелѣ дознае *). Год. 1461. пређе Деспотъ

*) Pray Annales Tom. IV. p. 185.

Стефанъ изъ Срема у Србію, да народъ тамошній одъ Турака ослободи. Но трудъ е нѣговъ безуспѣшанъ быо; еръ га народъ ніе хтео за Деспота свога да припозна, веѣъ га іоштъ натера, да е у Албанію бѣгати морао. Тамо се Стефанъ ожени са Ангелиномъ, съ коіомъ роди Ђорѣа и Іована Деспоте. Но ни тамо неимаюћи стана одъ Турака, побѣгне 1467. у Италию, гди и сконча. Породица нѣгова касніе досели се опетъ у Сремъ. По одлазку Стефановомъ у Италию, Србљи Унгарски прогласе Деспотомъ своимъ

2. Вука Бранковића, Змая,

(1471 — 1485).

Найстаріега сына Гргура Бранковића, а тако унука Ђурѣа Смедеревца, кои е іоштъ год. 1465. съ многимъ народомъ изъ Србіе у Сремъ прешао быо. У овомъ нѣговомъ Деспотскомъ достоинству потврди Вука и Унгарскій земальскій Саборъ одъ год. 1471. Деспотъ Вукъ сѣдіо е у Сланкамену, кои му е поклоніо Краль Матія Корвінъ после войне съ Казимиромъ, Кралѣмъ Польскимъ, за особыту нѣгову храбрость. Но и у остальимъ многимъ ратовима, кое е Краль Матія и съ Турцыма и съ другимъ народыма водіо, онъ се юначки и мужествено владао. И збогъ ове нѣгове освѣдочене и прославлѣне храбрости называли су га Срби Змаемъ Деспотомъ Вукомъ.

Са Змаемъ Деспотомъ прешло е изъ Србіе и више Србски Властела, одъ кои су найзнаменити: Кнезь Павелъ Бранковићъ (Kiniszi Pál) *) и Дмитаръ

*) Савремени Писатели не-Маѣари, а именовито Поляцы, кнеза Павла изрично „Кнезомъ”, а не Кинижіомъ (манѣ помаѣарено: Кинезъ или Кинизъ) именую. Тако и Папа Сікстусъ IV, у вдномъ свомъ

Якшићъ, народне войске предводители. Видећи Србљи, у Србији заоставши, да се у Унгарскимъ областима одъ избѣтши Србаля нѣка нова Деспотина установљава, къ томе немогући више сносити турска мученія и озлобљиваня, прелазили су одъ дана на данъ све већимъ броемъ у Сремъ и Банатъ. Тако и год. 1481. прешло е 50,000 Србаля у ове стране, кои су сви, стоећи подъ управомъ Змая Деспота у долнѣмъ, Дмитра Якшића у горнѣмъ Срему, Кнеза Павла Бранковића у Банату, у свима сраженіяма неописане примѣре храбрости и юначтва показывали. У то исто доба друга е войска Србска у оной войнама прославѣной Маѣашовой црной чети (legio nigra), у кою су се само освѣдочени найбільи юнацы примали, за време Австрианскогъ рата езгру Унгарске войске сачинявала.

После смрти Змая Деспота Вука, кои ніе имао дѣце, постане Деспотицомъ Србскомъ

3. Ангелина,

(1486. —)

Удовица Деспота Стефана Бранковића, коя е нама подъ именовъ Майке Ангелине Света. Она е у Крушедолу дѣвическій Монастырь основала была. После смрти нѣне Деспотомъ србскимъ прогласи се сынъ нѣнъ

године 1482, на Краля Маѣаша одправлѣномъ писму између осталого вели: „Siquidem significasti mihi recentem victoriam sub Paulo Knesio, copiarum tuarum Praefecto, cum tanta eorum (Turcarum) strage, et interneccione partam,

4. Борђе Бранковићъ.

Нѣга е и Краль Матія за Деспота Србскогъ при-
познавао, као што се то види изъ едне повелѣ Ма-
тине одъ год. 1486. кадъ е Борђе съ братомъ своимъ
Юванномъ краљу Матіи 12 000 дуката позайміо, за
кое е одъ нѣга у залогу добыю градъ Беркасово (*ca-
strum Berekszó*) *). Онъ е седіо у Купинику. Но на-
скоро одречесе Деспотства, прими чинъ монашескій
съ преименованіемъ Максима, и постане Архіепіско-
помъ. После нѣга примисе Деспотства братъ нѣговъ

5. Юванъ Бранковићъ.

(— 1503.)

Юванъ год. 1494. Митровицу и Раолце одъ Ту-
рака преотме и затимъ обадва ова мѣста съ велики
топови разори, чимъ особито благоволеніе и похвалу
свога Краля Владислава II. задобые **). Год. 1496.
поклоніо е Монастыру Крушедолу 16. села ***), као
што свѣдочи тамо у подлиннику хранѣна дародателна

*) Прау Annales Tom. IV. pag. 185.

**) Тако нестои оно Райћево: „Нигдѣ необрѣтаемъ, да
бы Юванъ съ войнствомъ своимъ на брань исхо-
дилъ былъ, и какову побѣду одержалъ.“ Исторіе
Ч. III. стр. 138.

***) Купиново съ превозомъ, Карловце, бару Кувалово съ
рыболовомъ и превозомъ, Крушедоль, Марадикъ, Чор-
тановцы, Грабовцы, Крчединоваць, Пазуво, Инѣію,
Люково, Добродоль, Нерадинъ, Пеѣинце, Брестаѣъ,
Шатринце и Миколу. У Латинскомъ преводу (пре-
писъ одъ Србскогъ подлинника у овай паръ при ру-
ку немамъ) као свѣдоцы подисани налазе се: „Do-
minus Theodorus Magnus Jurista, Dn. Petrus Magnus
Aulicus. Dominus Georgius Cancellarius ejusdem Au-
lae. Dnus Raija Summus Camerarius, Dnus Szava et
Dnus Phillippus magnus, Dnus Janko, Zupan Vucsina,
Banijanjin, Dnus Constantinus et Dnus Vukasin.“

повеля, издана у Беркасову, куда се Деспоть изъ Купиника преселіо быю. Іованъ е, по гласу члена 22. 1498., давао бандерію одъ 1.000 коняника *). — После смрти Іованове называла се Деспотицомъ Србскомъ заоставша супруга нѣгово,

6. Елена,

(1503. —)

Кћи Кнеза Стефана, брата Дмитра Якшића, која, почемъ Турцы Београдъ освоивши, на землѣ нѣне све веѣма нападати почну, призове одъ приморски страна Кнеза Захумскогъ одъ Паштроєвића Стефана Щиляновића, сродника покойногъ супруга свогъ, и овоме преда санъ Деспотскій надъ народомъ Србскимъ. После краткогъ времепа, збогъ Турскогъ нападаня остави градъ Купиникъ, гди е обывавала, и отиде преко Дунава брату свомъ Кнезу Марку Якшићу у градъ Вілагошъ, одкудъ касніе преселисе у Хорватску къ Графу Фердинанду Франгепану, кои е кѣрь нѣну Марию за супругу имао.

7. Стефанъ Щиляновићъ.

(-- 1515.)

Овай е сѣдіо спочетка у Моровићу (у Срему), гди е достоинство Деспотско добро одправляо и противу Агаряна люто боріо се, а кадъ се више бранити не могао, онда га Унгарскій Краль Владиславъ II. съ многобройнымъ народомъ Србскимъ пресели у Бараню, и даде му градъ Шиклошъ год. 1508. Деспоть е држао еданъ пограничный градъ и знатанъ бандеріумъ за обрану Кралѣвства Унгарскогъ,

*) Despotus autem equites mille dare tenebitur.

као што се то види изъ члена 5: 1507. *). У Деспотскомъ свомъ достоинству управляюћи народъ Србскій у Бараньи, поживіо е седамъ година и упокоіо се 4. Окт. 1515. Моћи нѣгове хране се у Монастыру Шишатовцу. — Супруга нѣгова Елена после нѣко-лико година збогъ Турскогъ нападања отиде у Ческу земљу и станисе у Златномъ Прагу.

После смрти Щиляновићеве Србљи Унгарски оставши безъ Деспота, подпадну за нѣко време сасвимъ подъ Мађаре.

Међутымъ прелазили су славни Србљи изъ Србіе у Сремъ непрестано. Тако су прешли на ове стране 6. браћа Бакића, Радићъ, Божићъ, Петаръ Монастырлићъ и пр. съ многимъ народомъ. Они су сви за спасеніе Унгарске храбро воююћи, вѣчито име по себи оставили. Битку кодъ Мохача (год. 1526.) можебыти да небы изгубили Мађари, да су предпomenуте Срблѣ, кои су їй учили, како да се съ Турцыма бію, послушали были.

8. Стеванъ Берисловъ.

(1526 — 1527.)

У овомъ су Мађари воспоставили достоинство Деспота Србскогъ, желећи тyme Срблѣ вѣма побудити противу Турака, обнадеждаваюћи їй, да ће и на Србію ићи, и гледати, да ю ослободе одъ ига турскогъ. Но Стефанъ Берисловъ одправляо е достоинство деспотско само годину дана; ерѣ одма слѣдуюће године прогласи се Деспотомъ Србскимъ

*) „Domino Despoto, qui castrum finitimum et insigne banderium pro Regni tutela tenere debet, Dominus Thesaurarius, sub amissione bonorum suorum, solutionem de ejus salario plenariam, semper facere teneatur.“ Годишня плата, кою е Деспотъ изъ државне касе примао, износила е: 3.600 фор., соли 1.200.

9. *Юванъ Чарновићъ.*

(1527 — 1528.)

Овай е порекло свое доводіо одъ племена светопочивше Майке Ангелине, и на томе оснивао право свое на достоинство Деспотско. Србљи су му то радо вѣровали и признали га за Деспота свога, у надежди, да ће се у нѣму то старо достоинство садъ найудобніе моћи обновити, почемъ су у исто време была у земљи найвећа замѣшательства поради вопроса о наслѣдству Кралѣвине, кои су Фердинандъ Австріянаць и Юванъ Заполя Ерделяць мачевима своимъ разправляли. Деспотъ е имао 600 свои тѣлохранителя, кое е по Турскомъ обычаю Яничарима называо, и завео е быо све дворске службе, свакомъ Чиновнику извѣстну плату опредѣливши. Войска се нѣгова, како Іштванѣ свѣдочи, састаяла изъ 10.000. войника, надъ којима е врховный Вождъ быо Климентъ Бакићъ. Зато су обоица, и Фердинандъ и Заполя, любовъ и пріятельство нѣгово тражили. Деспотъ се спочетка ни едного, ни другога не држао. Касніе истомъ, кадъ га е Фердинандъ преко Посланика свога Графа Франца Реваі повторително позывао, прешао е онъ на Австрійску страну, којой е потомъ многоврстне услуге указывао. Тако еданпутъ Маѣарскогъ Посланика, кои е Турскомъ Цару пошао быо, башъ како валя ухвати и Заполю у велику неприлику доведе. Но и осимъ тога чиніо му е съ войнствомъ своимъ многе друге пакости. Заполя дакле, немогавши више подносити то, пошалъ (1527. Авг. мес.) войску противъ нѣга подъ предводителствомъ Петра Периньи. Заметне се битка близу Сегедина, но кою Периньи изгуби и едва се самъ бѣгствомъ спасе; после тога пређе на Фердинандову страну. Но мало е време постаяло, а стигне

Емерікъ Цибокъ, Римско - Варадскій Епископъ и Управитель Тамишварскій, кои заоставшу Периньину войску изкупи и съ новымъ военнымъ отдѣленіями подкрѣпи, па тако по другипутьъ груне на Чарноевића, кои приликомъ томъ люты допадне рана.

Но како се излѣчио, а онъ опетъ скупи нѣшто войске (2.000 войника) и удари на Сегединъ. Ал' е и сада лоше среће быо; еръ га Маѣари у мошнице ране, и услѣдъ тога однесу га войницы нѣгови у оближнѣ село Дорожму, да се тамо лѣчи. Меѣутымъ прочуе ово Валентинъ Терекъ, Запольинъ Войсковоѣа, и съ єдномъ крѣпкомъ четомъ коняника изне-нада навали на Дорожму, Деспота онако ранява извуче изъ постелѣ на двориште и одрубѣ му главу (1528.), кою одма бунтовнику Заполюи у Будимъ пошлѣ. Заполя примивши главу Деспотову тако се обрадовао, као да е найсилнѣгъ неприятеля свогъ сатро, и ову изванредну радость свою огласіо е грмлявиномъ свію у граду топова. Реченый Терекъ послао му е и преѣе єдномъ двою кола пуна глава Србски у Будимъ. Колико ли е оваковы за Династію одлетило глава! — Іованъ Зермегъ, савременый Писатель и познаникъ Деспота Чарноевића, вели за нѣга: „Да е быо оштроуманъ, учтивъ и тако краснорѣчивъ, да е могао съ рѣчма своимъ, што е хтео, кодъ послѣдователя свои израдити; а тѣломъ да е быо танакъ, среднѣга возраста и црнъ и лицу.“

Войска Деспотова, у коіой су особито Шайкаши важили, доѣе садъ подъ непосредствено управлѣнѣ Фердинанда I., комъ е она и после найважнѣе услуге противу Запольины приврженика указывала. Шайкаши су обывавали у Коморану и у оближнѣмъ предѣлу, и служили су Дому Австрійскомъ и потомъ у свакой прилицы вѣрно и постоянно. Год. 1746 премѣсти ѣй Марія Терезія у Бачку Меѣу, у Тителъ и

околна села, гди уредніе устроєнѣ добыю. При най-новіємѣ покрету народномѣ, Шайкаши су први после Сремаца на оружіе скочили, и данасѣ іоште єднако съ безпримѣрномѣ храброшѣу и съ najveћимѣ пожертвованѣмѣ воюю за Царевину и дарована одѣ Цара права.

III.

Часть времена Історіе Србске безѣ Деспота у Унгарской.

(Одѣ год. 1528—1689).

После смрти Деспота Чарноевића остану Србљи безѣ Поглавара и Управителя свога, и то за 161. годину, т. е. одѣ Фердінанда I. па до Леополда I. За цѣло ово време воевали су они храбро и вѣрно противу свію непріятеља царски, но воевали су смѣшани съ осталомѣ царскомѣ войскомѣ подѣ предводительствомѣ иновѣрны и иноплемены Военачалника. И зато су дѣла нѣова остала по већой части у мраку заборава. Они, съ коима су заєднички воевали, пожнѣли су и нѣову славу. Поедине одѣ нѣи, кои су се у разнымѣ приликама особито храбри показали, напомињу мимогредѣ Унгарски и страни Історіописцы. Народны Писателя нѣе было.

У време Фердінанда I быо є на гласу Вождѣ и Юнакѣ Павелѣ Бакићѣ, кои є съ войскомѣ своіомѣ најсйнія проическа дѣла изводіо. То свѣдочи Каленбергѣ кодѣ царскогѣ престолногѣ града Вієне, кою є онѣ одѣ страшногѣ Солімама и нѣговогѣ Полумѣсеца спасти умѣо (Септ. 1529.); то свѣдочи Бараня, у кою су Турцы само после смрти нѣгове (1537) подрети могли; то свѣдоче све битке небровне, у коима є участвовао: „Када воилицы не-

памте, да се безъ нѣга икадъ срећно воєвало“ *), вели Paulus Jovius. Па таква су му была и два млађа брата Петаръ и Матія. Петаръ се прославио особито у време Саксонскогъ или Шмалкалдійскогъ рата (1546 и 1547.), када е Цару Карлу V. съ войскомъ у помоћ ишао, куда е са собомъ повео быо и свои врлы 2000 коняника Србала **). А Матія се обезсмртіо при обсади Крупе на рѣцы Уни (1565.), гди се са 100 свои войника противу големе силе Турске подъ Босанскимъ Пашомъ Мустафомъ Соколовићемъ двадесетъ и петъ даній уздржао, а потомъ преодолѣвшимъ Турцыма волео е до послѣднѣгъ човѣка, са женама и съ дѣцомъ заедно, за отечество славно изгинути, него предати градъ и помрачити славу имена свога.

Похвалюю далъ Унгарски Писателъи Дмитра Очаревића, као човѣка дѣлательногъ и у военнымъ стварма многоискусногъ, когъ су войницы, а особито Србљи као отца свогъ любили и кои е кодъ Буле (Юлія мес. 1566.) погинуо. Споминю такође Войсковође Србске: Ніколу Череповића, Стевана Сабова, Петра Божића, Тодора Валентића, Саву Србљина и Дмитра Мужевића кодъ Липова (1550.); преуносе славу Јованна Очаревића, Радована, Вука Папротовића и Јованна Новаковића, кои су са Предводителѣмъ своимъ Ніколомъ Субићемъ Зриньскимъ при обсади Сигета (7. Септ. 1566.) юначки изгинули. Јоштъ заслужуе да му се име спомене Войвода Радићъ, кои е рѣдку вѣштињу и одважностъ свою показао у освоєнію тврдынѣ Гестешке (1588.), кою е узео безъ топова, кадъ су напротивъ Турцы непрестано живу

*) „Quantoquidem sine eo nunquam prospere dimicatum fuisse meminissent milites.“

**) Egregiae virtutis et fidei Thraces“, вели Иштванѣи XVI. 171.

ватру изъ топова на нѣга и дружину нѣгову просипали. Онъ е и при обсади Острогонской (1594.) свое юначко дрзновенѣ показао, кадъ се првый одъ свію са застагомъ у руцы на зидине горнѣ попео быо.

Но као годъ што су Србљи противу Турака, тако су исто и противу бунтовника Маѣара воевали и вѣрно и одважно. Історія доказуе, да се Фердинандъ I. безъ помоѣи Србаля противу Заполѣ нигда одржао небы; ерѣ докъ су едни, као што смо у предидуѣемъ оддѣленію видели, у самой Маѣарской бунтовнике свуда люто били и гонили: дотле су други, а именито Србљи у Вараждинскомъ и Горнѣ-Карловачкомъ (Карлштадтскомъ) Генералату, то исто у Хорваской и Славоніи съ таковомъ силомъ чинили, да е одъ Заполѣ намѣштены Банъ Кегловиѣ оданде истеранъ (1542.), а напротивъ Фердинанду I. вѣранъ осташи и одъ нѣга тамо поставлѣный бывши Банъ Баѣани одржао се быо, съ тымъ дальимъ дѣйствомъ, да, кадъ е потомъ дошло до деобе кралѣвства Унтарскогъ измеѣу Фердинанда и Заполѣ, првомъ е Хорватска и Славонія унапредъ уступлѣна была *). И вато су Србљи за ове важне услуге свое добыли одъ Фердинанда I. год. 1564. знаменита права и повластице. — На тако су исто они и у време Бочкаине буне Австрійскомъ Дому за чудо привржени были. Год. 1605. приознао е савѣ Ердель Бочкай за свогъ Войводу, еданъ само Борѣе Бранковиѣ Србльинъ у граду Були противіо се томе, држеѣи се постоянно Царске стране. Осимъ тога было е хілядама Србаля, кои су подъ Кончіаномъ и Барбіаномъ воевали противу Бочкай и нѣговы приврженика. У обрани

*) Freiherr von Bartensteins Kurzer Bericht von der Beschaffenheit der zerstreuten zahlreichen Slavischen Nation in k. k. Erblanden. Frankfurt und Leipzig 1802. S. 11.

Пожуна (1605.) нарочито су освѣтлали себи образъ Србљи, біюћи се съ бунтовницыма одъ четвртогъ сата после подне, па до саме поноћи люто и побѣдоносно. У жестокомъ овомъ бою на велику цѣле войске жалость погине Сава Тамишвараць, Предводитель Србскій, кои е у военной струцы особыто искусанъ быо. Спомена заслужуе іоште Милошъ Србљинъ, Капетанъ у Паши, кои е у исто време тврдыню Вашонъ и Шімегъ изъ руку бунтовнички изтргао и законитомъ Цару подчиніо. Но да се іоштъ еданпутъ повратимо къ вышепоменутой браћи нашой у Вараждинскомъ и Горньо - Карловачкомъ Генералату. Они заслужую, да іоштъ о преселенію ныномъ овде съ нѣколико пробесѣдимо.

Далеко пре битке Мохачке, одъ прилике у време Краля Матіе Корвіна (1458 — 1490.) прешло е више хіляда Србаля изъ Босне и Македоніе у Вараждинскій Генералатъ, и назыдали су тамо Монастырь Марчу. После битке Мохачке (1526.) опустоше Турцы како Монастырь овай, тако и савъ Генералатъ заедно са цѣломъ прочомъ околиномъ, и зато се опустошена ова окружія назову *desertum primum* и *desertum secundum*, одъ кои се прво Вараждинскимъ, а друго Горньо-Карловачкимъ Генералатомъ и до данасъ именуе. — Наскоро затымъ збогъ турскогъ угнѣтаваня изсели се и опетъ више хіляда фамілія Србски изъ Србіе, Босне, Тракіе и Македоніе, и смѣсте се у предпоменуता два опустошена окружія. Подъ Максиміліаномъ (1564 — 1576.) прешли су и опетъ многи Србљи изъ Босне овамо. А іоштъ ій е више прешло у време Рудолфа (1576 — 1608) подъ предводительствомъ Вуковића и Беяшинића, съ коима е дошао и Митрополітъ Гавріилъ са едно 70. Калуђера. Они добыю одъ Рудолфа год. 1578. (*Prucfer Libell*) лѣпа преимуѣства. Были су сви

войницы Граничари, жива стѣна противу нападаня Турски. — У ово време Обр-Капетанъ у Жумберку (Сихелбургу) бую е Дая Деспотоеићъ.

Ови Србљи стеку себи велике и сѣйне заслуге кодъ Династіе Австрійске. Они су не само, по погодби своіой, бранили границу одъ Турака, него су и у свима прочимъ войнама участвоваали како у Штаерской и Австріи, тако и доцніе у време тридесетогодишнѣгъ рата у Нѣмачкой противу Протестанта, надъ којима су на више мѣста славне побѣде одржали, и име Вараждински и Горньо-Карловачки Граничара Србаля и у странимъ земляма прославили. Тако год. 1626. Апр. 25. подъ Генераломъ Валенштайномъ разбію кодъ Десаве (Dessau) Лутеранску войску, кою е Ернестъ Мансфелдъ предводіо. Подъ истымъ Генераломъ год. 1631. Септ. 17 ударе на Шведскогъ Краля Густава, градъ Поделвицъ запале, и многе топове и Шведе заробе. Год. 1632. Авг. 22 и 24. подъ Генераломъ Исолани (было ій е 10.000) многе Шведе побію и нѣовогъ Генерала Банера и Херцога Бернхарда одъ Ваймара подъ ранама ухвате. Год. 1633. Юнія 28. били су се са Шведима и Прайзскимъ Лутеранима кодъ Олдендорфа, а године слѣдуюће Мая 28. са Сакси кодъ Лигница подъ Генераломъ Колоредо. Исте године Септ. 7. у битки кодъ Нордлінга юрише први међу Шведе, разбію ій и заборе Генерала Хорна. Били су се далъ кодъ Райнфелда (1638.), Райхенбаха (1639.), Волфенбитла (1641.), Тутлінгена (1643.), Янковица (1645.), Вуртемберга и пр. и пр. — свуда съ найвећомъ похваломъ.

За награду овы велики и многоважны заслуга свои добыли су Вараждински и Горньо-Карловачки Србљи одъ Фердінанда II. год. 1627. нове привілегіе, а год. 1630. Окт. 5. собстѣеный земальскій Уставъ (Landes-Verfassung), кои е потомъ и одъ Ферді-

нанда III (1642.), Леополда I. (1659.), Карла VI. (1717, и 1737.) и Маріе Терезіе (1742 и 1745.) потврђенъ быо *). И тако по Уставу овомъ, Србљи у Вараждинскомъ и Горньо-Карловачкомъ Генералату, стоѣћи подъ управомъ свои заповѣдника, коѣ е самъ Царъ поставляо и кои су одъ нѣга непосредствено зависили, — были су у администраціи како одъ Унгарске, тако и одъ Хорватске сасвимъ одлучени, и за особито політическо тѣло сматрани, ко коима е касніе Леополдъ I. и Срблъ изъ Лике и Крбаве, влади нѣговой своевольно подвргнувшесе, причислю быо **). Они многобройни членови у кнѣиги Унгарски закона (in corpore juris): „Privilegia et statuta Valachorum cassentur“ (Привілегіе и правице Влашке нека се укину), управљни су противъ преднапоменути

*) Ове су привілегіе чувала два стражара (Schiltwaffen) у Северинской старой Србской цркви и то на звоннику, утврђеномъ съ гвозденимъ вратма и на нѣима высећимъ грднимъ бравама. У најновія времена, пре нѣколико година, кадъ е нова Србска црква у Северину (у Пакачкој діецези) готова была, пренешене буду гореречене привілегіе, числомъ 8, у оригинану изъ старе у ову нову, гди се и садъ хране.

**) Bartenstein S. 23 und 24: „Als sich die illyrische (serbische) Nation sowohl durch ihre Ferdinand I. bewiesene Treue, als durch ihre große Entfernung von Luthers und Calvins Irrlehren bei den meisten Ungarn verhaßt gemacht hatte, so wurde dann von Ferdinand I. Nachfolgern verordnet, daß sie die in den zwei öden Bezirken sich niedergelassenen nichtunirten Griechen (Serben) von Ungarn gänzlich abzusondern, und mit den innerösterreichischen Erblanden enge zu verknüpfen, sich beständig angelegen sein lassen, wie dann aus eben dieser Ursache weiland Kaiser Leopolds Majestät, als die Viccaner und Corbavier sich seiner Botmäßigkeit unterworfen, sie weder Dalmatien noch Croatien, sondern dem Carlstädter Generalat einverleibt hat.“

Привілегія Србски; еръ су Хорвати насъ Срблѣ и у пређашня времена Власима называли, као што то непросвѣщенія часть іоштѣ и данасъ чини. Они су дизали гласъ свой противу Србски, проливленомъ толикомъ крвлю заслужены привілегія, у коима е заедно и свобода православногъ благочестія изречена была!

Србљи су наши и у ово доба многа збогъ вѣре свое гоненія и озлобљиваня претрпители морали, како у Хорватской и Унгарской одъ стране Римскогъ Свештенства, а нарочито Ђзуита, тако и у Ерделю одъ тако исто вѣронетрипљивы Протестанта. Еръ валя знати, да е Србаля у то доба и у Ерделю было, кое е іоштѣ Савва I. Бранковићъ, бывшій Архіепіскопъ у Янополю (сада Bogos-Jenő у Арадской међи), преодолѣвшимъ наново у Банату Туркомъ, изъ діецезе свое тамо превео быо (1600.), и кои се смѣсте у Београду, Трнову (данашнѣмъ Карлсбургу), Були, Хинедору, Орошчу и прочимъ мѣстима. Тамошній Кнезь Георгій I. Ракоцій рздіо е о томъ свойски, да савъ подъ нѣговою владою стоекій православный народъ у калвинскій законъ преведе. Но у томъ на путь му стане Іорестъ, Митрополітъ Ердельско-Београдскій, кои забрани и извѣстный у духу Калвинове науке на влашкомъ езыку списанный Катихісісъ. Ракоцій на ово разлюти се и Іореста липи Митрополіе, а на нѣгово мѣсто постави Стевана Симоновића (1643 — 1651.), са споразумлѣнѣмъ коега печатати даде новый завѣтъ на влашкомъ езыку у Ердельско-Београдской типографіи, и заедно изъ извѣстны узрока покуша свуда кодъ Влаха на мѣсто Славенске Литургіе увести влашку. Но Власи, изъ мржнѣ и неповѣреня према Ракоціе, ополче се томе. Свештенство се навыкло было на Славенско богослуженіе, и

влашкій языкъ іоште дуго време ніе могао да постане языкомъ цркве кодъ сѣю Влаха.

У ово доба имали су Србљи Австрійски Првосвештенике свое: у Марчи, у Пакрацу (или Пожеги), Печую, Мохачу и у Бачкой, у нѣкомъ мѣсту, као што се изъ оновремены писмены споменика дознае.

Унія е у ово доба већъ у велике у дѣйствиу была. Нѣны уплювака было е свуда, па и кодъ нашегъ народа. Но у почетку се съ уніятенѣмъ ніе насилно поступало, но више благимъ начиномъ, одвећъ предосторожно и подмукло. Ово показуе примѣръ подобногъ покушенія у Марчи. Овде се Павле Зорчићъ, кои се у Загребу за Епископа произвести дао, по потайномъ са знанѣмъ и одобренѣмъ Леополда I. учинѣномъ обвѣзателству, међу Србскимъ народомъ Унію разпростирати трудіо, служећи се на овај конацъ особито тымъ лажљивымъ излаганѣмъ, да е онъ у Москви за Епископа посвећенъ. Но народъ паскоро дозна превару ову, и съ оружаномъ рукомъ прогна га изъ средине свое. Онъ се стани потомъ у Загребу, и нити се Леополдъ I., премда е народъ Србскій поуніятити желіо, за нѣгово воспоставленѣ заузимао. Тако е и нѣкій Игуманъ Монастыра Ораховице, кои е на обѣханѣ Печуйски Езуита, да ће Епископомъ постати, на Унію прешао быо (1690.), између Дунава и Драве обитаваюће Срблъ, коима су у име Придворне Коморе особыта преимуѣства и олакшаня обѣхавана, за Уніяте прогласіо. Но народъ православный одъ свега тога ништа ніе хтео да зна, него е закону праотаца свои и надалѣ вѣранъ остао, и Леополдъ I. исту браћу нашу ніе за Апостате држао, нити е нѣи на Унію силомъ натеривао, већъ имъ е напротивъ іоштъ те исте године савршену слободу савѣсти и црковны обреда найкрѣпчіе осигурао. Онъ е желіо Срблъ непримѣтно и на дѣпъ начинъ

навести, да се поуниате, него му ніє пошло за рукомъ. Касніє истомъ подъ нѣговимъ наслѣдницыма наступила су она люта збогъ вѣре гоненія и нате- риваня на Унію, о коима є ниже рѣчь.

Леополдъ I. быо є заєдно тай, кои є Срблѣ изъ Србіє у найкрітічніє за Монархію доба у своє обла- сти и у дружтво оружія противу Османлія по- звао, обѣжавши имъ найлѣпша права и повластице. А што є найважніє, обѣжао имъ є и то, да ће имъ обновити и осигурати старо нѣово, несреѣнымъ до- гаѣаима бурны времена изгублѣно бывше право бирания Войводе или Деспота, за каквогъ є Лео- полдъ I. Борѣа II. Бранковиѣа признао.

IV.

ВОЙВОДОВИНА СРБСКА,

безъ означеногъ просшора,

кою су Цареви Австрійски на пепелу ста- ре Деспотовине подигнути намѣравали.

(Одъ год. 1688 — 1711.)

10. Борѣа II. Бранковиѣа.

Овай є мужъ особыту, изванредну ролу играо на позоришту светски приключенія. Мы ћемо у те- чаю овогъ оддѣленія навести само главніє черте изъ живота нѣговогъ, у коємъ се животъ и судьбина са- могъ народа огледа. Нѣгова є породица Турскогъ ради гоненія у Молдавію избѣгла была и у овой пре- бывала подъ именовъ Бранкована или Бранковена, а прелазила Србљима у Банатъ подъ именовъ Вой- вода и Деспота Бранковиѣа. Таки су были: Димитрій,

Борђе, Аврамъ и у рѣчи стоећий Деспотъ Борђе II. Деспотъ овај родио се у Банату год. 1648., а воспитао у Ерделю кодъ брата Савве II. Митрополита Београдскогъ (1556 — 1680), кои е пређе тога био Протопопъ у Янополю. Ходатайствомъ брата свога, дође Борђе у службу кодъ Кнеза Мiхаила Апафи, кои га год. 1663 пошаль у Дренополь, да однесе Султану данакъ годишный, гди се потомъ Борђе као Посланикъ Ердельскій више година бавио. У то време Србско-Ипекскій Патрiархъ Максiмъ (изъ Брусалима враћаюћисе натрагъ) у Цариградъ приспѣ, и чуе, да Австрiйскій Посланикъ, прво Симеонъ Ремiнгенъ, а потомъ Хрiстофоръ Кiндсбергъ именовъ Леополда I. обѣжава свимъ подъ Турскимъ игомъ стеноућимъ Хрiстiянима, ако бы се на Австрiйску приклонили страну, обновленѣ отечества и стары свобода ньювы; чуе къ томе на велику свою радость и то, да се у Дренополю налази Ердельскій Посланикъ одъ старе лозе Србски Деспота Бранковића. Пунъ дакле крѣпке надежде за болю будућность народа, отиде Стараць у Дренополь, гди Борђа у споразумлѣню съ многимъ тамо бывшимъ старымъ Србскимъ Властелима и у присутству самогъ Царскогъ Посланика Кiндсберга, за будућегъ Деспота Србскогъ потайно миропомаже и вѣнча год. 1663. У овомъ е достоинству Бранковићъ каснiе (7. Юн. 1683, и 28. Септ. 1688.) и одъ самогъ Леополда I. припознатъ *), а потомъ

*) „Te Georgium Brankovich — in haereditate praespecificatorum Herzegovinae, Sirmiae et Joannopolis (in qua nimirum Vlaska et Batska continentur) districtuum confirmandum — esse duximus,“ т. е. Тебе Борђа Бранковића у наслѣдству предозначены Окружiя Херцеговине, Срема и Янополя (у комъ се Влашка — разумѣва се Банатъ — и Бачка садржава) потврдити за добро нађосмо.“

одъ Патріарха Арсенія Ш. Чарноевића и одъ свега съ нѣмѣ на ове стране прешавшегъ народа Србскогъ у Будиму явно и торжественно потврѣнъ быо. Бранковићъ е и после тога Кнезу Апафі вѣрне услуге указывао, одъ когъ е са лѣпымъ у Ерделю спаилуцыма награѣнъ быо. Но у нѣму су почели онда Калвіни угнѣтавати Србску цркву, и онъ е принуѣнъ быо уклонити се у Влашку, съ коіомъ е онда управляо Шербанъ, сродникъ нѣговъ. Одавде се почне договарати съ Австрійскимъ дворомъ, како бы извео Срблѣ у Австрійске области, и дошавши у Бечъ, савѣтовао е Цару, да се окане договараня съ Калиникомъ Цариградскимъ Патріархомъ, а да дѣло започне съ Арсеніемъ Ш. Чарноевићемъ, Србско-Ипекскимъ Патріархомъ, кои е съ нѣмѣ еднога мнѣнія быо. И у томе Царъ радо послуша Деспота, еръ е іоштъ преѣе прилику имао примѣтити велику Србала къ себи наклоность, кои су нѣгове Генерале, а именито Піколломінія, тамо съ оружіемъ дѣйствующегъ, снажно подпомагали.

Ратъ съ Турцыма у ово време воѣнъ е съ найвеѣимъ успѣхомъ; Австрійска войска подъ Предводительствомъ Маркграфа Лудвіка Баденскогъ сву готово Славеносрбску државу очисти одъ Турака. Деспотъ Бранковићъ, кои е по уговору за Цара голему войску веѣ сакупіо быо, доѣе са нѣколициномъ одъ свои Маркграфу Лудвику Баденскомъ у станъ, онда кодъ Кладова налазеѣій се, съ намѣромъ томъ, да себе и народъ свой заштити нѣговой препоручи и подъ далше непосредствене заповѣсти нѣгове стави. Но чему се никадъ ніе надао, то га е кодъ Кладова снашло, — кодъ несреѣногъ мѣста, гди се променула сцена свію намѣра Деспотовы, гди е на вѣкове смркло сунце Србльима. Баденскій Деспота, ни крива ни дужна, но паче о Двору Австрійскомъ многоза-

служена, кои є услѣдъ тога одъ Леополда I. іоштъ одпређе за Барона (7. Юнія 1683.), а найновіє (20. Септ. 1688.) за Графа Унгарскогъ произведенъ быю, одма подъ стражу стави и у Оршаву, а затымъ у Сибины одправи 29. Окт. 1689.

Међутымъ Леополдъ I. увѣриши се о томе, да ће се Србљи по пређе бывшимъ обѣћаньма скиптру Австрійскомъ драговольно подложити, позове ій торжественно на ове стране посредствомъ повелѣ свое одъ 6. Апр. 1690, у овой обѣћаваюћи имъ слободу вѣроизповѣсти, право себи Войводу бирати, изятіє одъ свакогъ данка и робіє, осимъ тога покланяюћи имъ свако было покретно или непокретно добро, што одъ Турака на краина свои придобью. „Чините дакле, тако заключує Леополдъ I. позывъ свой, за Бога, за вѣру, за спасеніє, за слободу, за обновлѣнѣ сигурности ваше, неустрашимо на стране наше прелазите, — другове ваше, да стопама вашимъ слѣдую, позывайте, и прилику ову одъ Бога и Насъ дану, и нигда више неулучиму употребите, ако себи, ако сыновомъ вашимъ, ако напослѣдакъ миломъ отечеству и спасенію добра желите.“

На овако славанъ позывъ, а болѣ уговоре, народъ Србскій единодушно одважисе іоштъ те исте године прећи у царске области и у ратномъ оружія саюзу воевати противу свирѣпы Османлія, Мучителя и Угнѣтателя свои. И овда 37. — 40.000 Србски фамилія, найманѣ по міліона душа, подъ предводителствомъ свога Патріарха Арсенія Ш. Чарноєвића, премда нечовѣчествомъ турскимъ принуђени, то опетъ съ теснымъ грудма и сузнымъ очима оставе премило и пресвето отечество свое, оставе найрођенію землю и свогъ быћа колевку, оставе освећене гробове праотаца свои, и пређу у царске землѣ, у той надежди, да ће іоште толико хіляда застати съ

Деспотомъ Бранковићемъ у войски Фелдмаршала Баденскогъ, незнаюћи бѣдни, шта се съ добрымъ Деспотомъ нѣовимъ случило. Овако изселивши се изъ старогъ отечества свогъ Србљи, намѣсте се по Срему и Славоніи око Осѣка, по Бачкой, и около Будима и Ст. Андріе у селу Помазу, Калазу, Чобанцу и Збегу.

И ово преселеніе Србаля было е за Домъ Австрійскій одъ найвеће важности и ползе, еръ се догодило башъ у оно време, када се Монархія доиста у жалостномъ и најочаятелніемъ станю налазила. Еръ Београдъ е быо у Турскимъ рукама, и тако отворенъ путь у Унгарску; Генераль Штрассеръ у Босни убиенъ и войска нѣгова расута; за утврѣненъ Будима, предзаштите одъ Беча, ніе се ништа постарало, и тако е и Австрія одъ Чалмоносаца у найвећой опасности была; Ердель е стаяо подъ покровительствомъ Турскимъ; Банатъ и Великій Варрадъ држали су Турцы, кои су и съ те стране царству опасни были; Горня Унгарска готово сва была е пуна Маѣарски незадовољника и Текелійны приврженика *) Осимъ тога іоште заплело се было царство у тешку войну съ Французима, коя едной части войске царске, као и у Нідерландима за обе Морске Силе и Шпанію, ніе срећно за рукомъ ишла **). И при овако тѣсны обстоятелства, то савѣтуюћимъ и оновременнымъ многоважећимъ Міністерима Графомъ Улріхомъ Кінскимъ и Графомъ Штрадтманомъ, позвао е Леополдъ I. Србљъ изъ пограничны Унгарской држава у свое области, надаюћи се поуздано важнымъ и многоврстнимъ услугама одъ овогъ работногъ и съ Турцыма преко за-

*) Wartenstein S. 14.

***) Истый на истомъ мѣсту.

ваѣногъ народа. И доиста, ово преселеніе Србаля было е одъ тако успѣшногъ дѣйства, вели Міністеръ Бартиштайнъ *), да е одъ оногъ доба, па до заключенія Карловачкогъ мира (1699.) царско оружје како противу Османія, тако и противу сединѣны съ нѣма бунтовника и Текеліный приверженика свагда побѣђавало, — те е Дому Австрійскомъ више и данасъ іоште притежаваны областій у део пало. Тако исто были су одъ велике важности услуге Србаля и у Турскомъ рату, кои е Пожаревачкомъ мирозаклученію (1718). предходіо, у комъ е рату Београдъ съ Окружіемъ своимъ, савъ Тамишварскій Банатъ и една часть Влашке за Цара придобывена была.

Ово колико велико, толико важно преселеніе Србаля догодило ее „*per modum pacis*,” **) то естъ, у слѣдству учинѣны съ Царемъ Леополдомъ взаимны уговора. Србљи су се одъ свое стране обвезали:

I) Да приме Австрійско поданичество и услѣдъ тога завештали су вѣчиту вѣрность владаюћемъ Дому Хабсбуржкомъ.

II. Да ће воевати свакипутъ противу Турака, кои су съ южнымъ частима Унгарске већъ одъ полдругогъ столѣтія завладали были.

За ово су народу Србскомъ разна права дана и осигурана ово у горенаведеномъ позывателномъ писму одъ 6. Апр. 1690. пре, ово у повеляма одъ 21. Авг., 11. Дек 1690., 20. Авг. 1691. и 4. Марта 1695. п о с л е указаны военны услуга. Све четири ове повелѣ, и у нѣма садржаваюћа се права народна потврде и затымъ послѣдовавши цареви, а именито Јосифъ I. 7. Авг. и 29. Септ. 1706., Карлъ VI. 2. Авг. 1713., 10. Апр. 1715. и Марія

*) Kurzer Bericht u. s. w. S. 17.

**) У истомъ дѣлу на стр. 35. и 47.

Терезія 24. Апр. и 18. Мая 1743 *). Изъ привіле-
гія овы даю се извести слѣдуюћа главніа права,
коя данашньої Войвоводини нашої за основъ істо-
річескій служе:

*I. Срблы се примаю као особишый,
и шо полішически слободанъ и незавы-
симъ, єдноме само Цару подложанъ
народъ.*

У повельи одъ 6. Апр., 21. Авг. 1690. и
20. Авг. 1691. гласи насловъ: „Honorabili, de-
voto, Nobis dilecto Arsenio Csernovich, Eccle-
siae Graeci Ritus Rascianorum Archiepiscopo,
Episcopis, omnibusque aliis Ecclesiasticis et sae-
cularibus Statibus, Capitaneis, Vice-Capi-
taneis, toti denique Communitati ejusdem Graeci
ritus et Nationis Rascianorum etc.“ т. є.
„Честномъ, благоговѣйномъ, Нама любез-
номъ Арсенію Чарноѡвићу, Србаля восточне
Цркве грчкогъ обрѣда Архіепіскопу, Епіско-
пима, и свима другимъ црковнимъ и свет-
скимъ Сталѣжима, Капетанима, под-
Капетанима, свему напослѣдакъ обществу

*) Тако оне рѣчи Бартнштайна на стр. 108: „Es ist sehr
gut gewesen, daß es hernach in den Privilegien (разумѣва
привілегіє после преселенія добывене одъ 21. Авг.
1690., 1691. и 1695.) von der Wahl eines Wojwoden
nichts eingeflossen ist, folglich davon die Frage nicht mehr
sein kann,“ сасвимъ су неосноване по томе, што ако
у привілегіяма после преселенія добывенимъ о из-
бору Войводе спомена и нема: ништаманъ право є
то народу доволно осигурано позывателномъ по-
вельомъ Леополдовомъ одъ 6. Апр. 1690, тымъ ви-
ше, што су послѣдовавши Царѣви и ову у цѣлой
обширности скупа съ остальмъ трыма торжественно
потврдили.

истога грчкога обреда и народа Србскога и пр.“ Тако се и у потврдителнимъ повѣляма Іосифа I., Карла VI и Маріе Терезіе спомину свагда: „*Status totius Nationis Rascianae*,” т. е. „Сталежи свега народа Србскога.“ А придворный военный Совѣтъ у указу своемъ одъ 31. Мая 1694. говори: „*Sua S. R. Majestas ratione libertatis et independentiae benigne annuit, ut saepefata gens Rasciana hunc in modum translata et in fidelitate sua hucusque exhibita perseverans, solummodo suae S. R. Majestati subjecta, ab omni alia dependentia vero tam Comitatum, quam dominorum terrestrium exempta maneat*,” т. е. „Нѣгово є ц. кр. Величество у прирѣнїю слободѣ и независимости милостиво саизволило, да честопоменутий народъ Србскій на овай начинъ преведеный и у освѣдоченной своіой вѣрности пребываюћій, єдинствено Нѣговомъ ц. кр. Величеству подложанъ, а сваке друге зависимости одъ Вармеѣа и землѣдржаца (Спаия) ослобоѣенъ остане.”

II. Обрѣчу се Срблыма собшвена сѣдишта, было у шаромъ осшавлѣномъ ошечешву нѣвовомъ, ако се ово одъ Турске владѣ ослободи; или ако шо неуможе быши, у пограничимъ ошечешву нѣвовомъ обласшима, коє буду оружіемъ своимъ одъ Турака преузели.

У повельи одъ 20. Авг. 1691. стои: „*Adhibebimus — omnem conatum, ut per victoriosa arma nostra, auxiliante Deo, Gentem Rasci-*

anam quo citius in territoria, seu habitationes antehac possessas denuo introducere et inimicos abinde repellere possimus," т. е. „Употребитъемо савъ трудъ, да побѣдоносимъ оружїемъ Нашимъ, ако Богъ да, народъ Србскій што скоріе у предѣле или сѣдишта стара опетъ увести и непрїятелъ оданде изтерати узможемо.“ У пов. одъ 6. Апр. 1690. чита се: „Excusso jugo Turcico, omnia in formam stabilem et ordinem debitum pro futuro ad votum et satisfactionem vestram redigemus. — — Promittimus insuper, donamus et concedimus — liberam bonorum, sive mobilium, sive immobilium, quaecunque Turcis, in confinibus suis ademerint, possessionem," т. е. „Почемъ ярамъ Турскій свргнемо, све ћемо у видъ постоянный и изыскиванный поредакъ за будуће по жельи и захтеваню вашемъ привести. — — Обѣћавамо сврху тога, покланямо и допушћамо свободно притежаніе добара было покретны или непокретны, коя буду одъ Турака на границама своимъ преотели.“ Овде имаю мѣста и оне рѣчи Мітрополита Исаїе Діяковића у писму нѣговомъ на Јосифа I. одъ 4. Януар. 1708: „Ea erat benignissima Aug. Caesaris Leopoldi — mens et voluntas, ut Nationi nostrae separatim excindi debuisset territorium, т. е. „Нѣговогъ величества Цара Леополда свемилостива воля и желя была е та, да е валяло народу нашемъ обашка землѣ или теріторіумъ одцѣпити.“

III. Дає се Србљима собствено унутрашнѣ управительство по старымъ правама и обычайма своимъ.

У повелѣи одъ 20. Авг. 1691 ясно стои: „Volumusque, ut sub directione et dispositione proprii Magistratus eadem gens Rasciana perseverare et antiquis privilegiis, eidem a Majestate Nostra benigne concessis, ejusque consuetudinibus imperturbate frui valeat,“ т. е. „И хомемо, да подъ управителствомъ и разположеніемъ собственогъ Магістрата (Началоправленія) истый народъ Србскій пребывати и старе привілегіе, нѣму одъ Величества Нашегъ милостиво допуштене, и о б ы ч а в с в о е непорушимо уживати може.“ Карлъ VI. у повелѣи одъ 10. Апр. 1715. говори: „Ad requisitionem — nationis Rascianae, illiusque Rectorum et officialium,“ т. е. „На захтеванѣ народа Србскогъ, и нѣговы Управителя и Чиновника“ *).

IV. Осигурава се Срблыма право, да могу себи Войводу, као полішическогъ Поглавицу народа, бираши.

У повелѣи одъ 6. Апр. 1690: „Promittimus vobis — — servata imprimis — eligendi Vajvodae libertate etc.“ т. е. „Обвѣхавамо вамъ, — обезбѣдивши прво слободу бираня Войводе и пр.“

V. Обезбѣжава се Срблыма слобода вѣроисповѣсти и црковны обреда по усшаву старогъ Календара.

У пов. одъ 6. Апр., 21. Авг. 1690: „Promittimus vobis — — servata imprimis religionis suae — —

*) Јоштъ подъ Јосифомъ II. было е у Пештанскомъ Окружію: „viele angefessene Illyrier (Serben) unter eigenen Magistraten,“ вели Писатель предговора на Бартиштайново дѣло на стр. XXIII.

libertate," т. е. „Обѣћавамо вамъ — — обезбѣдивши прво слободу вѣроисповѣсти ваше и пр.“ У пов. одъ 20. Авг. 1691: „Benignissime decrevimus, ut juxta orientalis Ecclesiae Graeci ritus Rascianorum consuetudinem, ad normam veteris Calendarii, libere conservemini," т. е. „Свемилостиво заключилисмо, да по обычаю Србаля восточне цркве грчкогъ обреда и уставу старогъ Календара слободно одржани будете.“

VI. Пошврѣує се Србљима право, да могу себи Поглавара цркве, независима одъ сваке друге духовне власи (Патриарха), бираши.

У повели одъ 20. Авг. 1691, „Liceatque vobis inter vos, ex Natione et lingua Rasciana constituere Archiepiscopum, quem Status Ecclesiasticus et saecularis inter se eliget; isque Archiepiscopus — — sicut hactenus, Graeci Ritus Ecclesiis et ejusdem Professionis Communitati praeesse valeat, ex propria Autoritate Ecclesiastica, — — in tota Graecia, Rascia, Bulgaria, Dalmatia, Bosnia, Jenopolia (Banatus Temesiensis et Baccka) et Herczegovina, nec non in Hungaria et Croatia, Mysia et Illyria, ubi de facto existunt, — — facultate disponendi gaudeat," т. е. „И слободно вамъ в између васъ, изъ народа и одъ љзыка Србскогъ поставляти Архїепіскопа, кога ће Сталежъ црковный и светскїй између себе избирати; и нека овай Архїепіскопъ — — као и досада, грчкогъ обреда црквама и исте вѣроисповѣсти обществу предстателствує, и одъ собственогъ ауторитета црковногъ по свой Грчкой, Рашкой, Бугарской, Далмаци, Босни, Янополи

(Банату и Бачкой) и Херцеговини, као и у Унгарской и Хорватской, Мисии и Илирии, гди сада пребываю, власть правленія ужива.“ У пов. 29. Септ. 1706. (одъ Іосифа I.): „*Venerabilis Arsenius Csernovich, Orientalis Ecclesiae Graeci Ritus Archiepiscopus et Rascianorum Patriarcha etc.*“ т. 6. „Честный Арсеній Черновиѣъ, восточне цркве грчкогъ обреда Архіепіскопъ и Србскій Патріархъ.“ И повелѣи 1743 (одъ Маріе Тересіе): „*De potestatis nostrae Regiae plenitudine ac Authoritate suprema — (Arsenium Joannovich) in patriarchali dignitate clementer confirmavimus,*“ т. 6. „По пуной нашей царской власти и аурорітетомъ найвышимъ — (Арсенія Іоанновиѣа Шакабента) у патріаршескомъ достоинству нѣговомъ милостиво потврдисмо“ *).

*) Незавысимость Србске цркве одъ Цариграда издѣйствовао е (1205) іоштъ св. Савва Неманиѣъ, првыи Просвѣтителъ и незавысмый Архіепіскопъ Србскій. Нѣму е слѣдовало више, исто тако незавысмы Архіепіскопа све до год. 1340., кадъ е Іоаннікій II. Архіепіскопомъ и Силный Душанъ Кралѣмъ у Србиі быо. Онда сазове Душанъ Кларъ и Станове свои стары и новоизвоєваны држава на Саборъ у Скопіе, гди ови Архіепіскопа Іоаннікія за првогъ Србскогъ Патріарха изберу, кон потомъ Крала Душана за првогъ Цара Србскогъ миропомаже и вѣнча. Подъ Царемъ Лазаромъ Гребляновиѣемъ призна (1367.) и самъ Цариградъ право незавысности и достоинства Патріаршіе Србске. Столица Патріарха Србски была е у Ипеку Арсеній III. Чарноєвиѣъ, кон е народъ Србскій у Австрійске области преселіо, донео е са собомъ право незавысности Србске цркве одъ Цариграда, и пренео таково на свое наслѣдинке у Архіепіскопін, коя е у Карловцы основана была. Но наслѣдницы нѣгови ни су се више Патріарсима, но само

И ово су главніа права, коя бы Србљи по привилегіама своима уживати имали, и за коя в Царь Іосифъ І. у потврдителной повелѣи своіой одъ 7дмогъ Аугуста 1706 рекао : „Reservantes insuper Nobis plenissimam facultatem, reddito per Dei Benignitatem, eorundem Illyricorum, et aliorum Fidelium Nostrorum Subditorum conjunctam operam Regno Nostro Hungariae, et finitimis Provinciis Nostris tranquillitate, easdem Immunitates, Praerogativas, et Privilegia ulterius explicandi, ac in meliorem, pro temporum conditione, formam redigendi, simul et propensissimum Nostrum in Gentem Illyricam

Архіепіскопима называли. У старомъ отечеству свомъ заоставшій народъ Србскій по одлазку Чарноввићевомъ изабрао в себи другогъ Патріарха у Ипеку. Год. 1737. пређе и опетъ тамошній Србскій Патріархъ Арсеній IV. Іоанновићъ Шакабентъ съ многимъ народомъ у царске области и заузме упраздиѣну бывшу (Београдско —) Карловачку Архіепіскопію, задржавши титулу Патріарха Србскогъ. Шта више онъ в одъ М. Терезіе у патріаршескомъ свомъ достоинству и потврѣнъ быо. Но при свемъ томъ сви иѣгови наслѣдници писали су се само Архіепіскопима, нити су и одъ Двора другчіе именовани были. По прелазку Патріарха Шакабента, заоставши Србљи и опетъ изберу себи другогъ Патріарха у Ипеку. Но наскоро затымъ Турцы за казнь показаногъ по другій путъ невѣрства Патріаршію Ипекску укину и Србску цркву Цариградскомъ Патріарху, за извѣстну суму новаца, подвргну. У Ипеку нема ни данасъ Патріарха. Чапловићъ в іоштъ пре тридесетъ година желю свою изразио, да бы Митрополіту Карловачкомъ, кон и тако сва патріаршеска права упражнява, титула Патріарха одъ стране правителства повраћена была: „Es wäre zu wünschen, daß dem Carlowiczter Metropolit, da er alle, einem Patriarchen gebührenden Rechte genießt, der Titel eines Patriarchen von Staatswegen beigelegt werden möchte.“ Slavonien etc. II. 66. 85.

animum amplius demonstrandi, prout ad Nostram, Regnorum Nostrorum, et Provinciarum, atque adeo ipsiusmet Populi Illyrici utilitatem, et bonum conducere videbitur“: „Задржавајући сврху тога Нама најпунію власть, по повраћеномъ Божіомъ Милосћу, исты Србаля и други вѣрны Нашии подданика саюженнимъ трудомъ кралѣвини Нашой Унгарской, и пограничнимъ Нашимъ провинціама миру, исте слобоштине, повластице и привилегіе и далѣ протолковати, и у болю форму, по обстоятелству времена, довести, скупа и найвећу Нашу спрама народа Србскогъ наклоность и далѣ доказати, као што то Наша, Нашии кралѣвина и провинція, а дакле и самогъ Србскогъ народа полза, и добро изискивало буде.“

Ово е истина Светлый царъ за цело и торжественно обѣао, но како онда было, тако и данасъ!

Народъ е Србскій свою часть заключены съ Династіомъ уговора савѣстно испуніо, ерѣ е прво, владаюћой Династіи Австрійской у свако време највѣрній и најприврженіи пребывао *), а друго, за-

*) Иосифъ I. говори: *illibata integerrima fidelitate*;“ исто тако и Карль VI. и Марія Тересія. И занста народъ е Србскій Цару и владаюћой династіи свагда вѣранъ и приврженъ быо, нити е игда противъ цара и владаюће Династіе револтірао: шта више крвавіо се свакій путь са онима, кои су то учинити покушавали. А ако е кадъ на оружіе и устао, то е чинити морао противъ оны, кои су му противъ учинѣны уговора и противъ царске речи привилегіе нѣгове нарушавали и православну вѣру нѣгову угѣтавали. Ову велику приврженость къ Дому Хабсбургскомъ показао е народъ и онымъ грознымъ по-

што є у свима ратовима, коє є годъ Австрія не само съ Турцыма, но и съ различитымъ другимъ народима водила, соразмѣрно више участвовао, него ма кой другій народъ у Монархіи, као што то Історія отечества, сва публічна Акта и све горенаведене повелѣ, као и найновіи, съ неописаномъ радощю одъ народа примлѣный Маніфестъ новогъ, младогъ Цара Франца Іосифа I. одъ 3/15 Дек. тек. год. ясно и довольно свѣдоче *).

ступкомъ своимъ са Гавриломъ Міякићемъ, Епископомъ у Марчи, кога є, почемъ є дознао, да се онъ у револуціи противу Леополда I. са познатымъ Петромъ Зриній потайно споразумѣва, у ярости своіою жива заыдао.

*) Леополдъ I. говори: „*fidelibusque dicti populi Rasciani servitiis contra communem Christianitatis hostem generose, copiosaque sanguinis effusione contestatis etc.*,” т. є. „вѣрнымъ реченогъ народа Србскогъ услугама противу обштегъ непріятеля Хрістіянства славно указанымъ и проливленомъ многомъ крвлю засвѣдоченымъ и пр.“ Іосифъ I.: „*merita praestantissima de Augusta Domo nostra*,” т. є. „заслуге изряднѣйше о свепресвѣтломъ Дому Нашемъ.“ Карлъ VI.: „*cum immortalis laude nec sanguini nec substantiae repercit*,” т. є. „са безсмртномъ славомъ ни крви ни иманя штедіо ніє,” и опетъ: „*fidelia et proficua servitia nobis — — praestitit*,” т. є. „вѣрне и полезне услуге указывао Намъ є.“ Марія Тересія: „*idemque populus — — contra hostes quoscunque fortiter et strenue militaverat, taliterque fidelium subditorum et Vasallorum obligationem rite adimpleverat*,” то єсть: „И истый є народъ — — противу свію непріятеля крѣпко и храбро воввао, и тако дужность вѣрны поданика и Вазалла точно испуніо.“ Срећно владаюћій младый Царъ Францъ Іосифъ првый: „*Unsere tapfere und treue serbische Nation hat sich zu allen Zeiten durch Anhänglichkeit an Unser kaiserliches Haus und durch heldenmüthige Gegenwähr gegen alle Feinde Unseres Thrones und Unserer Reiche rühmlichst hervorgethan*” т. є. „Нашъ храбрый и вѣрный народъ Србскій оданко-

У колико ли е Династія испунила свою часть узаймны уговора, то ће свакій, чимъ прочита преднаведене главніе точке обѣканы народу права, лако и самъ погодити, а у течаю продужене повѣсти ове іоште болѣ увидити.

Іоштъ оне исте године (1690.), кадъ е Патриархъ Чарноевићъ съ оноликимъ народомъ Србскимъ у ове стране прешао, премѣстило е правительство Войводу Бранковића изъ Сибиня у Бечъ, гди онъ Септ. мѣсеца прво прошеніе поради ослобоѣненя свога поднесе Цару Леополду. Но прошня нѣгова остане безуспѣшна. Зато садъ савъ народъ Србскій посредствуе за нѣга, као свогъ політическогъ поглавицу и Военачалника, на кое народа посредствованѣ Царъ одговори: да се Деспотъ, почемъ е стваръ та іоштъ неизпытана, изъ затвора пустити неможе, али ће на свакій начинъ гледати, да се парница нѣгова што скоріе у разсмотреніе узме. Овай одговоръ охрабри Деспота, и онъ слѣдуюће (1691.) године и опетъ нову поднесе прошню, но коя, као и преѣшняя, остане безъ свакогъ успѣха. Слѣдовала су потомъ узастопце посредствованя одъ стране цѣлогъ народа како іоштъ те исте године преко Повѣреника Ісаіе Діяковића, Епископа Арадскогъ, и Адама Фелдварі, жителя Коморанскогъ, тако и слѣдуюће године (1692.) преко истогъ Епископа Ісаіе, Полковника Іована Монастерліе и Тысућника Рупића, као и при концу 1693. године. У свимъ овимъ прошнями искрено и отворено говоре Србљи: да се Деспоту, кои о владаюћемъ Дому тако

ковао се славно у сва времена приврженошћу къ нашемъ Царскомъ Дому и юначкимъ одпоромъ противу свію непріятели нашего престола и наши држава.“

сяйны заслуга има, и предъ Богомъ и предъ лю-
дма найвећа обида и неправда наноси по томе, што
се онъ безъ свакогъ тужителя, неупытанъ и не-
преслушанъ, противу права свію народа, на пре-
зрѣніе свега народа Србскогъ, кои у нѣму любви
Отца, и после Бога и Цара првогъ Утѣшителя
свога, тако дуготраюћимъ гнуснымъ затворомъ
удржава и мучи. — Но на све ове прошиѣ добыjali
су Посланицы наши само праздне обнадеждаваюће
одговоре безъ свакога слѣдства. Неуважено остане
и само Руссійскогъ Двора посредствованъ, као и
скоро затымъ послѣдовавшие послѣднѣ прошеніе на-
родно, кое су Атанасій Пекій, Протосингель Па-
тріаршескій, Пана Божиѣ, Тысуѣникъ Тітелскій, и
Савва Ніколиѣ, Тысуѣникъ Петроварадинскій, Цару
поднели (28. Авг. 1699.). Овомъ приликомъ пред-
именовани Посланицы Србски запытаю Фелдмар-
шала Баденскогъ: шта му е повода дало, да е
Войводу нашегъ, бѣдногъ Бранковиѣа, кодъ Кладова
уапсіо? на кое Фелдмаршалъ искрено и просто-
душно одговори: да е то на царску заповѣсть
учиніо! О времена! о правдо!

Деспотъ е морао бити жертва політике Нѣ-
мачке, као што е и казало Правительство: „*Nihil
mali fecit, sed sic ratio status exposcit,*“ т. е. „Ни-
шта ніе зло учиніо, но то тако призрѣніе (инте-
ресъ) државе захтева.“ Правительство се бояло, да
у Войводи Бранковиѣу другогъ Заполю себи на
вратъ ненавуче, и зато е гледало да предупреди све
оне незгоде, кое бы одъ избранія Србски Войвода
имати могло, као што е по смрти Заполъ и сына
нѣговогъ одъ избранія Ердельски Кнезова имало *).

*) Bartenstein S. 107: Als unter des frommen Kaiser Leo-
polds Regierung, die unter dem türkischen Joche seuf-

Но овај страхъ Правительства быо е сасвимъ неоснованъ, и оно ніе имало право дану Србљима рѣчь погазити. Ёрѣ кадѣ су могли Маѣари безѣ уштрба высочайше царске власти имати свога Палатина, Хорвати свога Бана, Сакси свога Грофа, Языги и Кумани свога Капетана, зашто да нису могли и Србљи имати свога Войводу? Народѣ е о избавленю Деспота свога Бранковића сву надежду изгубіо и у судбини нѣговој судбину свою оплакивао. Сузе неубрисане текле су му низѣ образѣ дотле, докле и усануле ни су.

Да небы Бранковићѣ изѣ затвора свогѣ утекао. премѣсти га Правительство год. 1703. у Егарѣ, унутрашній градѣ Ческе, гди онѣ 19. Септ. 1711. у шестдесетѣ шестой години старости, а двадесетѣ другой затвора свога бѣдный животѣ свой оконча. После тридесетѣ и две године добыю Србљи одѣ Маріе Тересіе допуштенѣ, те пренесу тѣло нѣгово, почемѣ га е преѣе у Карловачкой Саборной Цркви оновременій Патріархѣ Шакабентѣ у при-

zenden Illyrier (Serben) herüber zu treten und für die Christenheit zu streiten eingeladen wurden, hat man für sie so große Achtung bezeigt, daß besagter Kaiser, um sie nur zu gewinnen, nicht angestanden, ihnen sogar die Freiheit anzubieten, einen eigenen Woywoden zu erwählen, wo doch diese Freiheit überaus bedenklich, und der königl. Oberbotmäßigkeit überaus abbrüchig gewesen sein würde. Wie gefährlich ein solcher Woywod ist, hat das durchl. Erzhaus zur Zeit, als Ferdinand I. und dessen Gemahlin das Königreich Ungarn zugefallen, in der Person des Zapolya zur Genüge erfahren; und die nach Zapolya's und seines Sohnes Tode durch Wahl erwählten Fürsten von Siebenbürgen, haben ihm eben so vieles zu schaffen gemacht. Gleichwohl ist man im J. 1690. — von diesen Betrachtungen um deswillen abgegangen, weil man sich von der zahlreichen Herübertretung der Illyrier (Serben) einen noch wichtigern Nutzen versprochen hat, worin man sich auch nicht ganz geirrt haben mag.

сутству стекшегсе са своју страна многобройногъ оскорблѣногъ народа по обредима церковнымъ торжественно опѣвао, у Сремъ у Монастырь Крушедолъ. Деспотъ е за време затвора свога списао Историю народа Србскогъ, коя се у Карловачкой народной кнѣжници и данасъ у рукопису храни. Штета, што дѣло ово, изъ толики призрѣнія за насъ велеважно, іоште ни данасъ света угледало ніе! У Бранковићу и опетъ изчезне титула и достоинство Србски Деспота и Войвода у Австрійскимъ областима.

Јованъ Монашерлій Под-Войвода.

(1691 — 1707.)

Србљи нехотећи подъ управу иностраны Военачелника доћи, но желећи у смыслу новооживотворены права свои имати свогъ собственогъ, едноплеменогъ Управителя, искали су іоштъ год. 1691. допуштенъ одъ Цара, да, докъ се уапшеногъ Войводе Бранковића стваръ неизвиди и непресуди, међутымъ другогъ Подначелногъ Войводу себи избрати могу. Ово имъ се дозволи, и народа повѣренъ падне на Полковника Јована Монастерлію Коморанца. Леополдъ I. избраніе ово изданымъ на сву Србску и Мађарску войску указомъ своимъ одъ 24. Марта 1691. обзнанивши, скупа войски Србской обѣћа, да ће іой свое баряке, украшене съ єдне стране частнымъ Крстомъ (грбомъ Србскимъ), а съ друге стране знаменѣмъ двоглава орла (царскимъ грбомъ) наскоро послати.

Србскій се Под-Войвода са себи подручномъ войскомъ народномъ у свима ратовима и съ Турцыма и съ бунтовнимъ Мађарима юначки и мужественно владао. Тако год. 1692. одржао е славну по-

бѣду надъ Турцыма на Міхалѣвцу кодъ Сланкамена, гди є и самъ великій Везыръ съ 16 хіляда Турака погинуо, и гди є онъ 34. веѣа и маня баряка, и 11. коньски репова (Турски Тугъ названы) изъ руку не-пріятельски отео. Войске Србске имао є онда подъ собомъ 6400 пѣшака и 3600 коняника. Тако се исто особыто храбаръ показао и год. 1696. у битки кодъ Ченеа у Тамишварской Меѣи, гди є са войскомъ Србскомъ предходіо и самогъ Шарканъ Пашу, са іоштъ двадесетъ други Турака, жива ухватіо *). И у време Ракоційне буне врло заслужнымъ показао се Под-Войвода Србскій. Бунтовника є было 50—70.000 на оружію. Среѣа имъ послужи и они, почемъ веѣу часть Унгарске себи подчине, Франца II. Ракоція предводителя свогъ, за Землѣвладателя прогласе. Леополдъ I. быо є овда у врло критічномъ положаю. Она незнатна военна сила, кою є противу Маѣара употребити могао, дѣйствовала є безъ свакогъ успѣха; а више войске на нѣи обратити, кратили су му изванземальски ратови, у кое є съ Французима и Баварцыма заплетенъ быо. Тако при тѣснымъ овымъ обстоятелствама прибѣгне онъ познатой вѣрности найпре храбры свои Србаля, а потомъ и Хорвата, кодъ нѣи тражеѣи помоѣи противу Ракоціє и нѣ-

*) Кнезь Лотарингіє Карлъ Тома говори за Монастерлію: „Ab anno 1691. usque ad praesentem pacificationem (1699.) in cunctis conflictibus jam cum octo, jam cum sex, jam quinque, etiam quatuor millibus armadae Suae S. Majestatis semper interfuit, — in omnibusque occasionibus veluti Virum heroicum decuit, se accomodavit, atque gessit,“ т. є. „Одъ год. 1691. па до настоєѣегъ мирозаклученія (Карловачкогъ, 1699) у свима є биткама садъ са осамъ, садъ са шесть, садъ петъ, кадшто и четьрь хіляде людій при царской армади налазіюсе, и у свакой се прилицы, као што є юнаку пристояло, сообразовао и владао.“

говы силовиты приврженика *). И доиста, Царъ се у наданю своѣ непревари; еръ како Србљи, тако и Хорвати на првѣй позывъ нѣговъ скоче на оружїе и люто се устреме на бунтовнике. Ёдни су воевали подъ Монастерліомъ, а други съ Хорватима измѣшани подъ Графомъ Іованомъ Палфі, кои е имао съ войскомъ своіомъ горню часть дольне Унгарске одъ бунтовника да очисти, докле е међутымъ Монастерлій, у заштиту узевши Дунавске брегове између Будима и Осѣка, нападаюће на те стране Мађаре силно узбіяо. Услѣдъ овы одъ Монастерліе вѣрно указаны услуга стигне одъ придворногъ военногъ Совѣта рескриптъ подъ 18. Окт. 1705., у комъ Правителство Под-Войводу Србскогъ на далю подобну ревность и подвиге военне поощтрава, и у комъ се вѣрность Србаля похвалюе, а напротивъ вѣроломство Мађара осуђуе. Србљи су се у ово доба особыто храбри показали у биткама кодъ Пудмерице (Юн. 1705.), Ердельскогъ Београда (Нов. 1705.), Шопроня (1706.), Дебрецына (1707.), и на поляма Кунскимъ не далеко одъ Кечкемета (1707.), коѣ мѣсто неприятельско сасвимъ поплячкаю. Били су се съ великомъ войничкомъ осветомъ и по Сегедину, Бачу и околнымъ мѣстима. Разбію ёдни Ракоцію при Тренчину (1708.), а други протераю ёдномысленике нѣ-

*) „Caesar in hac Hungariae perturbatione, dum militem stipendiarium nequit propter Gallorum vim, ex Germania reducere: Rascianorum primum, deinde Croatarum adversus male quietos imperat auxilia,“ т. е. „Цесаръ при овако узколебаномъ станю Унгарске, почемъ плаћено войнство своѣ збогъ силе Французске изъ Нѣмачке натрагъ повући ніе могао: Срблѣ прво, а после Хорвате себи у помоћ противу незадовольника нареди,“ вели Продужитель Дыфренове Історіе Іллирика.

гове изъ Потиски и Подунавски предѣла. И у битки близу Сексарда (1710.) држали су се наши храбро, којомъ е приликомъ именито Србскій Вождъ Секула себи образъ освѣтлао.

И зато е Ракоцій по основаномъ увѣреню свомъ, да Србљи чине езгру войске царске, јоште 6. Септ. 1704. године одправіо быо позывателно писмо на Патріарха Чарноевића, да овај Срблъ на нѣгову страну приволе, обѣћавајући за то Патріарху унапредъ 20.000 форинтій, а народу самомъ, да ће му све нѣгове старе правице, одъ Нѣмаца погажене, повратити и умножити. Но Патріархъ, Цару вѣранъ, презре сва Ракоцына обѣћаня, а само писмо Цару у име народа Србскогъ представи.

Изъ свега овогъ види се, да су Србљи къ побѣди надъ Ракоціомъ одржаной существенно допринели *). Ово и самъ Царъ Јосифъ I. признае у својой потврдителной повели одъ 29. Септ. 1706. овако гворећи: „Gens et populus Illyricus seu Rascianus, — per duellium conatum avertendorum causa, cum immortali laude, nec sanguini, nec substantiae repercit,“ т. е. „Народъ Србскій, да бы бунтовничке подвиге осуетио, са безсмртномъ славомъ, ни крви, ни иманя штедио ніе.“ Дакле судбину Династіе Австрійске, мимогредъ да примѣтимо, Србљи су удвапутъ рѣшили: прво, као што смо на другомъ мѣсту видели, при Фердинанду I., кои се противъ Заполъ, — и друго при Леополду I. и Јосифу I., кои се противу Ракоціе безъ помоћи Србске нигда одржали не бы. И уобште кадъ су се годъ Мађари противу Цара оружали, Србљи су свагда на Царе-

*) Bartenstein S. 47: „Das Andenken der während der Rakoczy'schen Unruhen geleisteten erspriesslichen Dienste u. s. w.“

вой страни были и овой найважніе услуге указывали *). Па е и опетъ Правителство често за Срблѣ забораляло и нѣи слабо цѣнители умело!

Кое е године Монастерліи умро, извѣсно незна се; но по свой прилицы 1707., ерѣ е те године Юлія 8. предано повелительство надъ войскомъ Србскомъ Мойсею Рашковићу, но не више ни подъ именемъ Начелногъ ни подъ Подначелногъ Войводе, него подъ именемъ Полковника Србске или Славонске народне милиціе: „Collonellus slavo-niae nationalis militiae,“ подъ коимъ е насловомъ касніе (1739.) и Атанасій Рашковићъ съ войскомъ Србскомъ управляо **).

И тако съ Монастерліомъ угасила се, тако реѣи, и последня искра политичногъ живота Србскогъ, и Срблїи остану безъ свакогъ народногъ Поглавице и Управителя: сами себи оставлѣни, као зеленъ боръ у гори, као сырочадъ безъ отца и майке подъ стегомъ безсавѣстногъ туторства! Политика Нѣмачка

*) Bartenstein S. 47: „So lange die innerlichen Empörungen in Ungarn fortgedauert haben, das ist vom Jahre 1526 bis 1711. sind sie (die Serben) aller Orten, wo das Erzhaus die Oberhand behauptet, von demselben (wegen ihrer außerordentlichen Dienste) kräftigst geschützt worden,“ т. е. „Докле су годъ унутрашнѣ буне у Унгарској траяле: а то е одъ год. 1526 па до 1711., Срблїи су на свимъ странама, гдѣ е годъ Австрійскій Дворъ овладао, одъ овогъ (за изванредне услуге свое) яко защищавани были.

**) Мойсей Рашковићъ быо е преѣе тога владаюћий Кнезь у Старомъ Влаху, кои е на особытый позывъ Леополда I. год. 1688. съ браћомъ своіомъ Јованомъ, Илиомъ и Міханломъ, и съ многимъ народомъ у Сремъ прешао. Сѣдио е у Шаренграду, гдѣ се и данасъ виде развалине двора нѣговогъ. — Атанасій Рашковићъ прешао е (са 1.500 наоружаны людїи) у време другогъ изселенїя Србскогъ подъ Патриархомъ Арсениемъ IV. Јоанновићемъ год. 1737.

ишла е управо на порабоженіе Народа Србскогъ средствомъ постепеногъ укиданя свою повластица народны. Съ томъ е намѣромъ, у смыслу повелѣ одъ 20. Авг. 1691. *), и власть светскогъ поглавице саюзила са достоинствомъ Поглавара цркве у лицу Патріарха, потомъ Митрополіта. Міністеръ Бартенштайнъ држи, да е по свой прилицы и самъ Патріархъ Чарноевиѣ много допринео къ томе, што е народъ Србскій остао безъ Войводе свога, съ намѣромъ можда томъ, да бы заслугу преселенія себи единствено и изключително приписати могао, и да небы никаквогъ светскогъ човѣка поредъ нѣга было, кои бы славу и важность нѣгову умалити кадаръ быо. Правителству е потомъ лакше было скинути Митрополіту съ мітре приденуту власть мірску, него скинути ову Войводи, кои разумѣва войну и има на руцы своіой голему войску, са киѣне челенке **). Зато Бартенштайнъ похвалюе велике, дубокопроницателне Міністере Цара Леополда I., Графа Кинскогъ

*) *Ut omnes ab Archiepiscopo tanquam capite suo ecclesiastico tam in spiritualibus quam saecularibus dependeant,* т. е. „Да сви одъ Архіепіскопа, као свога цркве Поглавара како у духовнымъ, тако и у светскимъ стварма зависити нмаю.“

**) *Bartenstein S. 108: Es ist sehr gut gewesen, daß es hernach vom obigen Anerbieten (einen eigenen Woywoden zu erwählen) abgekommen ist. — — Hierzu hat nach allem Vermuthen der erste herübergetretene Metropolit, Arsenius Czernowich, nicht wenig in der Absicht mit beigetragen, um das Verdienst der erfolgten Herübertretung sich allein zuzueignen, und keinen Weltlichen an der Seite zu haben, der sein Ansehen verringern könnte. Dem Hof war, alles wohl erwogen, damit sicher nicht weniger als dem Metropolitengedient, da man diesen durch alleinige Sperrung der Temporalien weit leichter, als einen kriegsverständigen und eine zahlreiche Mannschaft commandirenden General, leiten, lenken und im Zaume halten kann.“*

и Штратмана, кои су Патриархову слабостъ и нерѣшительность баяги на ползу државе употребити умели; ерѣ осимъ многи други доказа, наводи онъ само то едно, да се подѣ Войводомъ ово садашнѣ устроєнѣ границе небы доиста нигда завести дало *). Све е то лакше было учинити подѣ Митрополітомъ, као духовнымъ лицемъ, коме е потомъ (1763.) Правителство, кадъ му се тако хтело, и дану мірску власть одузело, ограничивши кругъ дѣлательности нѣгове единствено на дѣла црковна.

V.

Часть времена Історіе Србске безъ Войвода.

(Одъ год. 1707 — 1848.)

По смыслу новодобывены привілегія и оновремены царски изясненія валяло в Србљи съ Войводомъ своимъ да су добыли особытый просторъ землѣ (territorium Войводовине) за себе, као еданъ сво-

*) Wartenstein S. 108: „Es ist an beiden erfahrenen großen Ministern Kaisers Leopold, an den Grafen Kinsky und Strattman höchlich zu loben, daß sie des Metropolitens Anständigkeit, so wie erfolgt, dem Staate zu Nutzen zu machen gewußt haben, um durch Eingestehung eines Theils dessen, was sothaner Anständigkeit gemäß war, die Nation von etwas abzubringen, was bei ihr anderwärts üblich, zugleich aber häufigen und weit wichtigern Anstößigkeiten unterworfen ist, als man nimmermehr von einem Metropolitens zu befürchten hat. Wie dann, vieler anderer Beweise zu geschweigen, unter einem Wojwoden die jetzt nahmhaft verbesserte Einrichtung der Gränizer nicht wohl hatte zu Stande kommen können,“
u. s. w.

боданъ и самосталанъ народъ подъ круномъ Унгарскомъ, и у оно да су дошли къ овой отношенъ, у комъ е стаяла све до найновіегъ покрета народногъ Хорватска са Баномъ своимъ. И доиста, Патріархъ е Чарноевићъ у томъ смѣслу поступао, и искао одъ Леополда I. за Срблѣ Сремъ, Бачку, Славонию и пр. Тако и нѣговъ наслѣдникъ Митрополитъ Ісаія Діаковићъ захтевао е (као што смо на другомъ мѣсту видели) у писму свомъ одъ 4. Януар. 1708. на Цара Іосифа I. изрично, да се Срблѣ и по самомъ териториуму одъ Мађара оддѣле, — уедно являюћи: да е по пріятію заповѣсти царске, коіомъ се заступниці на будућу генералну кралѣвства Унгарскогъ Діету, такође и одъ стране Срема и Бачке позываю: двоицу одъ Срема, а двоицу одъ Бачке послати опредѣліо *). Изъ чега се види, да су Сремъ и Бачку у оно доба Срблѣ изключително обитавали и веѣъ онда нѣкако фактічно за области свога териториално опредѣлити се имуѣегъ отечества, свое Войводовине, држали. Банатъ е онда іоштъ подъ Турцыма быо. Далѣ у преднаведеномъ велеважномъ писму свомъ моли Ісаія Мудрый, да се Представниці народа, како духовногъ, тако и светскогъ реда, и у будуће за свагда на Діете Унгарске съ правомъ столице и гласа позываю, како бы на истыма права и интересе народа свога заступати могли **). А зато желіо е

*) „Perceptis ben. S. C. R. Majestatis Vestrae mandatis, quibus ad generalem Regni Ungariae Diaetam inter reliquos ejusdem Regni et Partium eidem annexarum status et ordines, etiam Universitatis Syrmiensis, et Baesiensis districtuum comparere jubentur. Iis igitur benignis mandatis homagiali ex obligatione satisfacturi, duos ex singulo praefato districtu eo destinavimus, debite comparituros.

**) „Ut nobis — sedes tum ecclesiastico, cum saeculari statui — — in quibuscunque Regni Diaetis in per-

пређе свега, да се све одъ Леополда I. народу дароване привілегіе у цѣлости и безъ свакогъ ограниченія діетално у законикъ земальскій ставе и тyme права народна укрѣпе и обезбѣде *).

Но свему е томе ово особита політика Бірокраціе Нѣмачке, ово Маѣарска граѣанска и црковна арістокрація на путу была. И зато праведна исканя Ісаійна остану неиспунѣна. Шта више околности се наскоро тако промѣну, да е Србинъ крайнѣ порабощеніе и пропасть свою веѣъ, тако реѣи, очима гледао. Поредъ грдне збогъ народности мржнѣ и презираня **), наступе страшна релігіозна мученія и прогонства. Докле е Србска войска противу Ракоціѣны приврженика и Турака, противу Шпаньолаца и Француза храбро воююѣи, за спасеніе, славу и честь Цара и отечества драгоцѣну свою крвь проливала: дотле е Римокатолическо свештенство, съ потайнымъ Правителства попуштанѣмъ, све више и више о томъ настоявало, да царскимъ повелема обезбѣѣну слободу закона и вѣре дѣдова наши уништи и народъ Србскій на Унію приведе. Унія е была омилѣна ідея Пра-

petuum concedatur, ut eatenus Privilegiis et Juribus nostris ibidem obveniendis invigilare valeamus.“

*) „Ut Privilegia nostra — — articulariter, una cum jam impetrandis, insimul, absque omni clausula — recipiantur.“

**) Bartenstein S. 39: Der ungarische Hofkanzler Graf v. Nadasdy ungeachtet seiner gegen die nichtunirten Sllyrier sonst bekannten großen Abneigung“ и. с. в. т. е. „Маѣарскій придворный Канцлеръ Графъ Надажди, несматраюѣи на нѣгову, према неседивѣны Србаля иначе познату велику мржню“ и т. д. И опеть 29: „Bei den meisten Ungarn sehr verhaßte Nation“ и. с. в. т. е. „Кодъ веѣе частн Маѣара в рло презренный народъ (Србскій)“ и т. д.

вительства Нѣмачкогъ *), коіой е за любовь оно савѣсть едногъ вѣрногъ и многозаслуженогъ народа насилію, неправедной и неоснованой політики своіой, а често и самимъ непріятельима Династіе на жертву приносило. Ово су была гоненія люта и жестока, у живаць народа засѣцаюѣа **). А резултатъ быо е тай, да е народъ у крайномъ недоумлѣню свомъ више пута на оружіе устаяо противу мучителя и угнѣтателя свои. Тако год. 1718. букне у Хорватској явна побуна, проузрокована прозелітїзмомъ поунїатившегсе тамошнѣгъ Епископа Юговиѣа, но кою е наскоро Генераль Хайстеръ вѣшто и мудро утишати умео. Опаснїя е была буна одъ год. 1735. подъ Коловоѣомъ Петромъ Сегединцемъ, иначе Перомъ Капетаномъ; ерь овај, сакупивши войске до 7.000 людїй, по веѣой части изъ Бикешкогъ Окружїя, хтеде на Арадъ ударати и Ракоцію, кои е нѣкадъ обѣѣавао, да бы све правице, одъ Нѣмаца укинуге, народу нашемъ повратїо, ако бы овај узъ нѣга при-

*) Самъ Бартнштайнъ, Міністеръ Іосифа II., открыва тайну ову на стр. 21: „Kaiser Leopold hat nicht mißkennt, wie er wünschlich es wäre, einst die herüber tretenden Illyrier zur Union = Annahme bereden zu können,“ т. е. „Царъ е Леопольдъ добро знао, колико бы пожелателно было. кадъ бы едномъ преселившемсе Срблѣ на Унію приволети могли.“ И опетъ на стр. 15: „Würde man sie (die Serben) menschlich und christlich halten, so könnte man auch hoffen aus ihnen Menschen und Christen, mithin stufenweise katholische Christen zu machen,“ т. е. „Кадъ бы се са Срблїма човѣчно и хрістіански поступало, могла бы надежда быти, да бы изъ нѣи люде и Хрістіане, а тако постепено Римокатолическе Хрістіане направити могли.“

**) По речма самогъ Цара Карла: „cum insupportabili gentis Illyricae seu Rascianae praejudicio et damno,“ т. е. „Са неподносимымъ народа Србскогъ уштрбомъ и штетомъ.“

стао, — у Унгарску натрагъ позвати. Но и овај неправеднымъ и недостойнымъ поступанѣмъ изнуђеный покретъ народный слѣдуюће године срећно утишасе, а поменутий Перо Капетанъ са іоштъ троицомъ, кои су съ нѣмѣ предначили, дрзновенѣ свое у Будиму главомъ плати *).

Но зато гоненія вѣроисповѣдателна непрестану и наши су имали іоште многу горку чашу да испію. Римокатолицы су радили противу Србаля ово јавно, ово преко нѣовы собственны Епископа, као што су были у Хорватской Павле Зорчићъ, Борђе Юговићъ (о којой е двоицы већъ была рѣчь), и Рафаиль Марковићъ, издаице народа и цркве свое, кои су Униі противне Свештенике Србске у гвожђе окивали и у тавницу бацали, гди су ови већиномъ одъ глади и муке поумирали. Међу оне многе, кои су за вѣру православну животъ свой положили, счислявасе и оновременый Лепавинскій Игуманъ Кондрать, кога су царски войници, за нѣмъ у потеру идући, у оно магновеніе, кадъ е богослуженія ради у цркву ступао, на самомъ прагу одъ црквены врата изъ пушка убили **). Све е ово мило и по вољи было оно-временомъ тамошнѣмъ Заповѣднику, царскомъ Генералу Графу Петацій, кои е и самъ, по тайнымъ упутствіама ***), вѣрне Свештенике Србске до зла

*) Г. ц. кр. пенз. Капетанъ Остонићъ, кои сада у Карловцы обитава, увѣравао ме е, да споменъ овогъ покрета народногъ іоштъ и данасъ живи кодъ народа у пѣсми о Пери Капетану, кою е онъ іоштъ у дѣтнству своемъ у Хорватской одъ пука приміо, но одъ кое іоште само нѣколико стіхова памти. — Одъ какве ли су важности наше пѣсме народне и по овоме судећи!

**) Slavonien u. z. Theil Croatien v. Čaplović S. 21 — 25.

***) Bartenstein S. 76.: „Graf Petaszy ließ sich jedoch dadurch nicht abhalten, auf andern meistens durch geheimen

Бога злоставіо, у тешко гвожђе окивао и батинама немилице біо *), — кои е год. 1753. Монастырь Марчу одъ наши, по вышемъ налогу, на силу Бога отео и Уніятима предао, и кои е напоследакъ и еданъ патентъ противъ свію народны, крвлю заслужены привілегія одъ стране свое обявити дрзнуо

Ово лукаво и непоштено съ народомъ нашимъ поступанъ ніе могло имати добра слѣдства. Народъ крайнѣ огорченъ скочио е и опеть (23. Януар. 1755.) на ноге юначки за обрану повређены права свои. Побуна ова, као огань електрическій, разпростресе по народу. Савъ Вараждинскій Генералатъ, па после и сва остала Хорватска, Славонія са Сремомъ и цѣло грдно Бихарско Окружіе — дигло се листомъ на оружіе! Овай покретъ народный могао е бити у оно време врло опасанъ за Династію, да ніе за време — іоштъ исте године — сређно осуећенъ быо, и да ніе за рукомъ пошло на царску придобити страну и оне, кои су у покрету томъ найвише участвовали. —

Briefwechsel unterstützten Wegen den Nationalisten weh zu thun u. s. w."

*) Wartenstein S. 76. und 88. На истомъ мѣсту казуе Бартнштайнъ, како е Графъ Петацій четырь Србска Свештеника, коя су у Жумберачко окружіе, да тамо дѣцу свога закона крсте, ступила была, у тежке тавнице затворио и како може бити мучіо подъ тымъ нечувенымъ изговоромъ, да се земля тамошня поуніятила, дакле да несмѣ Србинъ не-Уніятъ на ню ступити! А на другомъ опеть мѣсту еданъ уніятскій Попъ везао е Србскогъ Свештеника, што е овай матеръ нѣгову на самрти причестіо, као коня у шталу за ясла и натерао га, да изъ овы еде и піе и пр. Ово са Србљима поступанъ самъ Бартнштайнъ называ: „Mit der christlichen Sanftmuth nicht vereinbare Verfolgungen und unmenschliches Verfahren.“

У слѣдству члена 18: 1741. укине Правителство на десетъ година касніе Моришку и Потиску военну границу и стави оба ова окружія подъ грађанско управлянѣ Мађарске. Ово е Србљима одвећъ противно было; ерѣ су они у томе осѣтили подкопаванѣ автономіе народне, осѣтили пропасть свою. Они нису прешли у царске области као ускоцы или бѣгунцы *), но прешли су, као што смо горе видели, съ оружіемъ у руцы, као Саюзници Цара противу общтегъ непріятели вѣре Хрістіанске и то подъ условіяма, достойнымъ храброгъ, юначкогъ народа. У новоизвоєваномъ отечеству свомъ као Граничари, стоећи по політично-адміністративной струцы непосредствено подъ Бечкимъ Правителствомъ, по струцы военной подъ своимъ Капетаньма и Віце-Капетаньма, а у судейскимъ и адміністративнымъ отношеньма подъ управомъ свои собствены Магістрата, — образовали су они на свакій начинъ нѣко особыто тѣло політическо **). А онда е міліція заузимала савъ Банатъ све до Мориша и Тисе, савъ Сремъ са дольномъ Славоніомъ и Бачку до саме Бае и Суботице, и тако е народъ Србскій готово савъ скупа подъ едномъ адміністраціомъ быо. Зато су право имали Моришки и Потиски Србљи, што нису хтели

*) Bartenstein S. 25; „Es war nicht mehr darum zu thun, vertriebene Flüchtlinge auf- und anzunehmen, oder ihnen einige Gründe einzuräumen, sondern ansässige und zum Theil vermögliche Leute, die in ihrer Religionsübung nicht gestört wurden, zu bewegen, daß sie mit Gefahr Leibs und Lebens, Habe und Guts aus der türkischen Botmäßigkeit in die hiesige herüber treten möchten.“

**) Bartenstein S. 40: „Die Militares, welche die Gränzen bewohnten, sind weder unter den Comitaten begriffen, noch der Jurisdiction des Königreichs Ungarn unterworfen.“

оружіе свое са поданичествомъ Маѣарскимъ да замѣну, и тако себе одъ остале браће свое да одцѣпе. Но Правительство остане при заключенію своє непоколебимо, и тyme проузрокує, да нѣи 30.000 (други веле 100.000, овамо разумѣваюѣи и оне друге изъ осталы мѣста Унгарски), премда съ тужнымъ срдцемъ растаюѣи се са новымъ отечествомъ, крвлю нѣіовомъ изкуплѣнымъ, но кое изъ преднаведеногъ узрока, кое пакъ збогъ нечувены гоненія за вѣру принуѣены, подъ предводителствомъ Канетана Текеліе и Хорвата изселесе у православну землю Руссію, гди одъ Кієва па до Очакова спустивши се, осную тако названу Нову Србію год. 1751 *). Што се пакъ томъ приликомъ нѣе савъ народъ Србскій у Руссію изселио быо, то се има приписати єдино оноу временомъ Митрополіту Ненадовићу **).

Овакови догаѣаи морали су у Австрійскомъ Кабинету озбильску бригу побудити. Правительству нѣе ишло у рачунъ, да све оне користи, кое є політика и економія државна одъ многолюдногъ народа Срб-

*) Новонаселѣнимъ у Руссіи мѣстима надену Срблѣи имена оны мѣста, изъ кои су се доселили были, као: Чанадъ, Печка, Чонградъ, Вршацъ, Ковинъ, Панчево, Земунъ, Сланкаменъ, Каменица, Вуковаръ, Мартоношъ, Канѣжа, Сента, Бечей, Феудваръ, Мошоринъ, Сенттомашъ, Сомборъ, Суботица, Вараждинъ, Глоговацъ и пр. Године 1760. заведу Срблѣи подъ своимъ Генераломъ Хорватомъ свою собствену Канцелларію у Петербургу. Текелія постане Генерал-Фелдцайгмайстеръ кодъ Русса. Одъ год. 1756. — 1763. воевали су ови Ново-Срби подъ заставомъ свогъ новогъ Цара, у саюзу съ Австріомъ, противъ Прайза; имали су петъ регіментій пѣшака и єдну регіменту коняника. — Кажу, да одъ овы Ново-Срблѣи происходи и Князь Паскѣвићъ, Фелдмаршалъ Руссіискій.

***) Wartenstein S. 131.

скогъ имала, уеданпутъ на коцку стави, ни толикій са изселеніемъ Србаля да поднесе уштрбъ у войски и жительствоу, у радиности и трговини, кою су ови готово єдини у оно време у Унгарской одправляли. Правителство є дакле морало одустати за оваї паръ одъ преухитреногъ намышлая свогъ, одъ оны строги и неправѣдны мѣра, — морало є блажіи латитисе средства. Зато іоштъ исте године (23. Окт.) изда Царица Марія Тересія увѣрителный Патентъ на народъ Србскій у томъ смыслу, да она прво: никако допустити неће, да се ма кои одъ народа Србскогъ вѣрный поданикъ, было одъ кога му драго, противу смысла свои привілегія угнѣтава или на Унію силомъ натерива; а друго: да ће нѣна брига быти, да се оныма, кои по дигнутой міліціи у Моришкомъ и Потискомъ Окружію, небы хотѣли овде дуже остати, друга мѣста за пребыванѣ ниже у Банатской границы назначе, — простируѣи важность привілегія народны, у саюзу са потврдителномъ повельомъ своіомъ одъ 18. Мая 1743. на савъ како заоставшій іоште у предреченымъ двама Окружіяма, тако и у остальымъ Окружіяма Унгарске и съ овомъ сдруженымъ Кралѣвинама живеѣій народъ Србскій. Но сва увѣраваня Царице-матере остала су безъ пожелѣногъ плода и успѣха. Истина далѣ изселяванѣ у Руссію было є предупреѣено, али гоненія збогъ вѣрени су престала ни после, а права Србска готово сва остала су само на папіру, безъ сваке животне крѣпости и дѣйства.

И при свемъ томъ, што су толике увреде и неправде трпити морали, и свуда и у свачемъ заоставляни бывали, Србљи су и опетъ у смыслу уговора свои Двору вѣрне и полезне услуге воєнне чинили. Съ новимъ преселеніемъ народа подъ предводителствомъ Патріарха Арсенія IV. Іоанновиѣа

Шакабента (1737.) знаменито приумножени, воєвали су они противу свію неприятели Дома Австрійскогъ у свако време, и показывали су се увѣкъ храбри и поуздани. Марія Тересія потврђуюћи (1743.) привілегіє Србске, вели, да су се Србљи храбри и дрзновени показали и у Баварској, Ческой и Итали *). Уобште бывали су Србљи у сви ратовы Австрійски и противъ Турака до 1788., и противъ Француза одъ 1793. — 1815. И данашњимъ даномъ у Итали за цѣлокупность Монархіє Австрійске воюю храбро Србљи Граничари. А соразмѣріє, по комъ воєнна граница у одношенію къ другимъ народима Монархіє Австрійске у садашњѣмъ рату Италянскомъ учествує, може намъ служити за осмотреніє свію пређашњи. Воєнна граница износи $\frac{1}{35}$ део жителства цѣле Монархіє, а $\frac{1}{5}$ део войнства у Итали (160.000 якогъ) чине Граничари! Па іоште сада се ніє узело толико войске изъ границе, колико н. пр. у време Австрійскогъ наслѣдногъ рата, кадъ є у войски одъ 300.000. было 100.000 Граничара, готово самы Србаля. Какво ли є соразмѣріє народностій было у войнству у време Турскогъ рата подъ Јосифомъ II., када самъ овога Міністеръ Бартнштайнъ свѣдочи: да є Србаля, кои є пре истогъ рата найманъ полдругій міліонъ на брою было, у рату томъ толико изгинуло, да ће много година проћи, докле и опетъ у оно станъ дођу, у комъ су пре рата (1787.) были **).

*) „Idemque populus (Rascianus), contractis ex Regno Hungariae, Croatiae et Slavoniae in magno numero armatorum copiis bene instructus et militaribus requisitis proprio aere comparatis debite provisos ad exercitus nostros in Bavaria, Bohemia et Italia locatos, contra hostes quoscunque fortiter et strenue militaverit etc.“

***) Bartenstein Corr. XXV., S. 143 und 144. Царски су Генерали на найопаснїя мѣста свагда Срблѣ коман-

И Правительство е признавало свагда у крва-
вымъ овимъ жертвама велике народа Србскогъ о
себи заслуге. Но ово голо признаніе была е досадъ
Србљима сва награда за заслуге њіове! А Србљинъ
никакве друге за усрећенъ свое награде ніе тражіо,
него то єдино, да и Царевина свою часть уговора
испуни, и привілегіяма народнымъ обустављѣну жи-
вотну крѣпость и дѣйство поврати. Срѣ неимаюћи
свой собственный теріторіумъ, ни вышу
сферу правленія и заступничества сво-
га, нису могли Србљи нигда до пунолѣтности, ни
правогъ політическогъ живота доћи.

И Правительство е важность околности ове до-
бро разумѣвало. У нѣчемъ е готово было одъ свога
и попустити. Оно е увиђало, да е неправо за Србљъ,
да они као єданъ за себе народъ немаю представни-
чества свога кодъ Монарха, коє бы тегобе њіове
до престола доставляло, и по правди у рѣшаваню
овы участвовало. Ствари Србске быле су смѣшане
сѣ мађарскимъ и сѣ овима заєдно Нѣговомъ Цар-
скомъ Величеству на рѣшеніе доставляне. А ако е
Митрополітъ, као Архіпастырѣ народа и Поглаварѣ
цркве, хтео за народъ што да ради, то е могао
само средствомъ представленія чинити, на кое се
искало свакій путъ извѣстіе одъ Мађарске Канцел-
ларіе, па ако имъ се свидило, да представленіе нѣ-
гово уваже и на основу тога рѣшеніе донесу: то е
и опетъ испуненъ овога завѣсило одъ Мађара, коима
су привілегіе Србске свагда трнѣ у оку быле, и кои

дирали и лакше имъ е было прегорети сто Ср-
баля, него єдногъ Нѣмца или Мађара,
као што самъ Бартиштайнъ на послѣдномъ мѣсту
казує: „Man trägt weniger Bedenken, deren hun-
dert lieber, als einen Deutschen, Ungarn oder Wal-
lonen der Feindesgefahr auszusetzen.“

су Срблѣ за опасне госте и гола орудія дворске політике сматрали *).

Зато е баяги Правителство за нужно нашло, управлянѣ Србски дѣла одъ Маѣарски оддвоити и таково повѣрити едномъ особытомъ на тай конацѣ установлѣномъ (1760.) дворскомъ дікастеріуму, подъ именовъ: Србскій придворный Одборъ (*Deputatio Aulica in Illiricis*), но у комъ ни едного Србљина было ніе! Тако е выше правленіе Србско и опетъ у странымъ и то маѣуйскимъ рукама было. У Осѣку преѣе іоштѣ установлѣна (1752) Србска Комміссія стави се садъ у союзъ са предпомену-тымъ Србскимъ придворнымъ Одборомъ, коегъ е Предсѣдатель быо Баронъ Бартенштайнъ, Писатель вишенута наведеногъ дѣла о Србљима, потомъ Міністеръ подъ Іосифомъ II.

У ово е време Митрополітомъ быо Павелъ Ненадовићъ, кои е са Нѣмцыма и політикомъ нѣовомъ много посла и яда имао. Народъ е желіо едномъ на чисто доѣи, како са тымъ своимъ привілегіяма стои. Ненадовићъ измоли (1768) одъ Маріе Тересіе допущтенѣ, да се Саборъ народный држи, и на нѣму како о томе, тако и о прочимъ народнымъ стварма посавѣтуе. У слѣдству овы саборны савѣтованя изыѣ (1770) царскій регуламентъ привілегія Србски, но кои ни издалека незадовольи Срблѣ. Зато у Синодима 1774 и 1776. захтевали су они, да се истый Регуламентъ на свакій начинъ поправи. На то изыѣ другій регуламентъ год. 1777., по коемъ садъ укине се горепоменутий придворный Одборъ Србскій и дѣла нѣгова доѣу на Унгарску Канцелларію **). Но и

*) У предговору истогъ дѣла на стр. VI.

***) У истомъ предговору на стр. XVI: „Daß die Kaiserin die den Süyriern bewilligte Hofstelle selbst aufhob, geschah auß Nachgiebigkeit gegen die Ungarn. Ihr angebetetes

овай другій регуламентъ проузрокуе многе неповольности и буненѣ по народу, кое поводъ даде, те год. 1779. изыђе познатый, све до найновіегъ покрета народногъ (1. Мая 1848.) у важности бывшій Рескриптъ изяснителный (Declaratorium Illustre), у комъ су намъ Нѣмцы протолковали привілегіе наше онако, како су они хтели, и како е по нѣи болѣ было. И зато се у истомъ Рескрипту ништа о привілегіалномъ станю народа Србскогъ неговори, но само о клиру и реду нѣовомъ.

Съ Леополдомъ II. истомъ указало се сунце болѣ будућности за Срблѣ. Онъ се свакомъ приликомъ показывао као найвећій покровитель и благодѣтель народа Србскогъ. Онъ е многе одъ Србаля, да бы у явна дѣла већій упливъ имати могли, у редъ племиѣа Унгарски подигао. Онъ е првый Митрополита и Епископе наше на Унгарску діету одъ год. 1790. позвао и обѣћао, да ће се на истой діети имати рѣшити, на кои начинъ да буде народъ Србскій у будуће преко Посланика свои представлянъ (репрезентіранъ), и како да се држе Србски народни Сабори. Онъ е по срећной політики своіой установію (5 Марта 1791.) Србску придворну Канцелларію, и тако и опеть оддвоію Србска дѣла одъ Маѣарски. На послѣдакъ подъ нѣиме у присутствію Фелдмаршал-лайтнанта Шмідфелда, као царскогъ Коммессара, држанъ е (одъ Септ 1790 и 1791.) онай славный Тамишварскій Саборъ, еданъ одъ найзнаменитіи сабора народны, на комъ се о томе найвише радило,

Rex Theresia konnte ihnen dieses Opfer nicht versagen — —“, т. е. „А што е Царица установлѣный за Срблѣ придворный дікастеріумъ сама укинула, то се догодило изъ попуштания према Маѣара. Нѣовъ обожаваный Rex Theresia (Краль Тересія) немогаше нмъ ову жертву одказати.“

да се у смыслу привілегія наши політческа слобода и самосталность народа Србскогъ подъ скиптромъ Австрійскимъ изрече, и извѣстный просторъ землѣ народу Србскомъ опредѣли. Ово е было прообразование (praefiguratio) Майске Скупштине и данашнѣ Войводовине наше. Међутымъ Леополдъ II. умре и са собомъ найлѣпше надежде Србске у гробъ однесе.

Наслѣдникъ нѣговъ Францъ I. већъ ніе имао ту намѣру са Србљима. Мађари су и М. Тересію навели были, да е придворный Србскій Одборъ укинула; па тако су и сада бургіяшили све дотле, докле годъ ни су и Канцелларіи Србской списали за душу. Да бы народъ нашъ автономіе свое коначно лишили, установе они часпре *de nobis sine nobis* законъ 27: 1791., коимъ прогласе Срблѣ за праве и несумнѣне грађане Унгарске, и да могу прибавляти добра и носити сва званія у Унгарской и присаюженнымъ странама. У слѣдству овогъ закона дакле укинесе (Юнія 4. год. 1792.) Србска придворна Канцелларія, као излишна, и дѣла нѣна дођу и опетъ на Унгарску Канцелларію. А Србљи, неимаюћи никаквогъ средства помоћи, морали су на све то ѣутати, и трпити. На нѣко успокоенѣ нѣово донесе се и другій законъ 10: 1792., коимъ се обѣжавало, да ће одма, како се Канцелларія Србска укине, нѣки између восточногъ закона люди, у коима се изыскивана свойства налазе, кодъ Канцелларіе Унгарске, као и кодъ мѣстозаступаюћегъ Кралѣвскогъ Совѣта намѣштени быти. Но ово е само обѣјано было, па е при томъ и остало, као што имъ е данашній Светѣйшій Патріархъ Іосифъ на діети год. 184³/₄ явно у очи казао, и застыдіо ій.

Подъ Фердинандомъ I. Мађарштина е сасвимъ отела была махъ и већъ явно челости дизала про-

тиву свію остали народностей. По закону 1840. VI. §. 7. имали су Србљи по црквама своимъ матрикуле (протоколе крещаемыхъ) не више на свомъ црквенославенскомъ, но на Маѣарскомъ езыку водити. И овай су законъ наши преосвештени Митроносцы у Бачкой и Банату, веѣъ свуда (наравно осимъ военне границе,) и у животъ увели были. По другомъ опетъ истогъ закона §-фу (одъ године 1840. VI. §. 8.) нико не могао быти Парохъ, Капеланъ или Діаконъ, ко не Маѣарски знао. А изъ закона 1843/44 III. у смотренію слободногъ прелазка изъ едне вѣре у другу, Срблъ су явно изключили, и тако Калвініма и Лутеранима запоставили. Текъ касніе изишло е у томъ предмету царско рѣшеніе съ недостойнымъ ограниченѣмъ. На послѣдку предлагали су Маѣари явно на діети 1847/8, да намъ и кнѣиге наше црковне на маѣарскій езыкъ трошкомъ државнимъ преведу, како бы потомъ ове са преводима Маѣарскимъ, на подобіе Матрікула, замѣнити могли.

VI.

В А С К Р С Ъ

В о й в о д о в и н е С р б с к е ,

Австрійске Сербіе.

(1. Мая 1848.)

Одъ Тамишварскогъ народногъ Сабора па до Карловачке преславне Майске Скупштине, протекло е пуны педесетъ и осамъ година. За цѣло то време, време трпѣня, угушенъ е быо гласъ храброгъ, многозаслуженогъ народа Србскогъ. Срѣ не было мѣста, на комъ бы Србљи као народъ ступити

и стогодишньимъ своимъ лютымъ ранама лѣка потражити могли. Народни Сабори одъ год. 1837. и 1842. ограничени су были единствено на изборъ Митрополита; на ньима се дакле ништа о стварма народнымъ ніе радити могло, ни смѣло. Угасила се на конацъ и послѣдня тиняюћа искра політическогъ живота нашегъ. И Маѣари су насъ, унуке Душана, не више народомъ, но пасмомъ и файтомъ называли. Тако се чинило, као да су све околности у сазаклѣтію противу насъ, и да насъ нигда сунце заслужене болъ будућности огреяти неће. Србинъ ніе могао напредовати ни при најбольой вољи и ревности своіой; онъ е осуђенъ быо на вѣчиту борбу противу оны неизчетны препона, кое су му обуставляле религіозно и душевно нѣгово образованъ, као и развѣтанъ матеріалногъ му живота, у коемъ лежи знакъ величине народа, условіе за испуненъ найвышегъ начела свакогъ народногъ живота, народногъ благостаня.

Но обшти, на западу Европейскомъ появивши се політични покрети допру и до нашегъ милогъ, юначкогъ народа. Догаѣан у Паризу, Берлину, Бечу и Пешти-Пожуну, као потресуюћи и изазиваюћи примѣри и нѣга су изъ дубокога сна пробудили, освѣстили и извели на дично полъ рата за право и свѣтлость. Такови тренутцы у народномъ животу опредѣлени су за утемелѣнъ благостаня и праве среће народне.

Сви су народи, и сограѣани простране Монархіе Австрійске искали одъ Цара нова права, права нигда пређе неуживана, сходна достоинству ньювомъ, сходна духу и захтеваньма напредуюћегъ времена. Они су искали, а Царъ имъ е давао. Ели дакле могао при таковымъ окрестностима еданъ само нашъ добрый народъ и надалѣ у пассивномъ свомъ станю

остати, и пустити, да другій еданъ прадѣдскомъ неподносимомъ гордошћу надменный народъ, кои е іоштъ и пређе на нѣга оштріо зубе, садъ о нѣму безъ нѣга располаже? да се диже на гробу нѣгове самосталности, чести и поштена? да му пакостнымъ упливомъ своимъ препятствуе развитакъ явногъ и дружтвеногъ живота нѣговогъ, на кое одъ самогъ Бога право има?

Избрани народа мужеви употребили су сву снагу срдца и духа на то, да овомъ одъ Бога даномъ приликомъ, какву столѣтія упамтила нису, избеаве свой погаженный презрѣный народъ. И доиста они су похвално рѣшили задатакъ свой.

Крѣпость привілегія и уговора, подъ коима е народъ Србскій съ Патріархомъ своимъ Чарноевићемъ у ове стране прешао, обустављена е простомъ фисическомъ силомъ, безъ моралне власти и снаге. Народу е Історія нѣгова, комедія преваре, предложена была. И свемогућій гласъ народа на Майској Скупштини уліо е привілегіяма животъ, и дао писмену духъ.

На Майској Скупштини оживи име Патріарха Србскогъ у лицу Карловачкогъ Архіепіскопа Іосифа Раячића, оживи староисторическо достоинство Войводе Србскогъ у лицу

11. Стефана Шуалькица Вишеза.

И тако съ овимъ дичнымъ именовъ започинѣсе нова епоха у Історіи Србској, за кою вѣштый и безпристрастный Списатель у свое доба оскудѣвати неће.

У Панчеву 5. Дек. 1848.

Д О Д А Т А К Ъ.

II.

Народна заключенія одъ 1. и 3. Мая 1848.

Године 1848. дана 1. Мая држанъ е у Карловцы по общте появльной жельи народной одъ Нѣгове Ексцелленціе Архі-Епископа Карловачкогъ и Митрополита Іосифа Раячића заказаный Србскій Народный Саборъ, састоеій изъ опуноможены Представника целогъ Србскогъ Народа у Хрватској, Славоніи, Бачкой и Банату, и осталој Унгаріи живећегъ, у комъ е слѣдуюће заключено :

Народъ Србскій подъ избранымъ овомъ приликомъ Предсѣдателѣмъ, Нѣговомъ Ексцелленціомъ Господиномъ Іосифомъ Раячићемъ, Архі-Епископомъ Карловачкимъ и Митрополитомъ, Народный Саборъ започевши, са жалосћу се опоминюѣи неправде, коя му е тымъ учинѣна, што е достоянство и чинъ поглавице Народа Србскогъ, Войводе, и достоянство Патріарха Србскогъ у Аустрійскимъ Државама, противъ учинѣны съ Домомъ Аустрійскимъ, као Владателѣмъ Унгарске и сдружены Кралѣвина, уговора, укинуто; и осећаюѣи, да му е собственный Поглаваръ за політично управлянъ нужданъ и да е право, да се Митрополиту нашемъ старо достоянство Патріарха поврати, прогласію е

1. То право свое, и потоме е Нѣг. Ексцелленцію Гдна Іосифа Раячића, Ар-

хі-Епископа Карловачкогъ и Митрополита, за Патріарха Србскогъ у Аустрійскимъ Државама, а Гдна Стефана Шупљикца, Обрштера Огулинске Регименте, за Войводу Србскогъ единомушно изабрао и наименовао.

Наставивши дана 3. Мая Народный Саборъ своя дѣланя, опредѣлю е далѣ:

Осећаюћи, да ни еданъ Народъ позыву природногъ свогъ опредѣленя за доста учинити, и достоянству Народногъ свогъ персоналитета складно се развити и изобразити неможе, ако се све препоне, кое га у той одъ природе наложеній му дужности напредованя и усавершенствованя сметаю, неукло-не, и све вериге, кое га као Народъ, имаюћи свой ѣзыкъ, свою Історію, прошлость и будућность, вежу, неразреше, изясное се

2. Србскій Народъ за Народъ политично слободанъ и незавысанъ, подъ Домомъ Австрійскимъ и обштомъ Круномъ Унгарскомъ.

Сматраюћи на уговоре Народа Србскогъ съ Домомъ Австрійскимъ и Круномъ Угарскомъ учинѣне, и држећи, да се дана Народу права безъ нарушеня исты уговора укинути немогу, и да е за постоянѣ и утврѣенѣ владелскогъ престола найвећій емацъ любавъ и приврженость Народа, коя се

само испуненѣмъ обеѣаны Народу права и распространенѣмъ слободе, у духу времена обдржати може, желя в Народа Србскогъ, да се

3. Сремъ съ границомъ, Бараня, Бачка съ Бечейскимъ Диштриктомъ и Шайкашкимъ Баталіономъ, и Банатъ съ границомъ и Диштриктомъ Кикиндскимъ за Србску Войвоводину прогласи.

Као што ни едно тѣло наравномъ свомъ опредѣленю складно развити се не може, кадъ су му удови разделѣни, и као што ни еданъ удъ тела ніе на корысть, него управо на штету телу, ако ніе на свомъ природномъ мѣсту: тако ни еданъ разкомоданъ Народъ неможе се ни матеріално, ни душевно, ни политично развити, докъ се у еданъ Народъ нестопи, едно државно тѣло на темелю еднакости неоснуе, зато

4. Политичный Савезъ Войвоводине Србске съ Троєдномъ Кралѣвиномъ Хорватске, Славоніе и Далмаціе на темелю слободе, и еднакости признае съ тымъ, да се условія овога савеза на истомъ темелю израде и у животъ приведу.

Држеѣи да е нужно, да се по начелама изречене слободе, независности и државногъ Савеза Войвоводине Србске съ Троєдномъ Кралѣвиномъ Хорватске, Славоніе и Далмаціе подъ Кру-

номъ Унгарскомъ наша меѣусобна од-
ношеня опредѣле, наименовао е На-
родный Саборъ

5. Еданъ Одборъ, даюѣи му пуну
власть у име Народа, уставъ предрече-
ны одношеня израдити и за потврѣенъ
Народномъ Сабору предложити, све
нуждно и потребно за постигнуѣе горе
изречене цѣли и намере располагати,
— Народный Саборъ у свако доба по
потреби и околностима времена сазва-
ти, и еданъ постоянный одборъ одъ не-
колико лица измеѣу себе изабрати,
кои ѣе непрестано овде се бавити, же-
лъ и теготе Народа примати и за На-
родный Саборъ у редъ доводити.

Одборъ се тай састои изъ слѣде-
ѣи особа:

Андр. Бирра, изъ Вуковара, — Райѣъ,
Парохъ изъ Сивца, — Ник. Путникъ,
Капетанъ изъ Шайкашкогъ Баталіона,
— Гавр. Николиѣъ, изъ Бурѣева, —
Петаръ Томашевиѣъ, изъ Ст. Бановаца,
— Пав. Георгіевиѣъ, изъ Винковаца, —
Борѣе Новиѣъ, изъ Каменице, — Моло-
виѣъ, изъ Руме, — Триф. Младеновиѣъ,
изъ Ирига, — Свет. Милутиновиѣъ, изъ
Субботице, — Петаръ Стоишиѣъ, изъ
Сенте, — Деспиниѣъ, изъ Ковина, — Ник.
Томашевиѣъ, изъ Кленка, — Георг.
Бурковиѣъ, изъ Оссека, — Мойс. Ге-
оргіевиѣъ, изъ Оссека, — Тома Димиѣъ,
изъ Томашеваца, — Мих. Крестиѣъ,
изъ Титела, — Теод. Сарайлиѣъ, изъ
Жабля, — Крестиѣъ, изъ Загреба, — Кост.

Ювановићъ, изъ Митровице, — Теоф.
 Димићъ, изъ Баваништа, — Стеф. Ри-
 стићъ, изъ Карловаца, — Алекс. Сто-
 ячковићъ, изъ Карловаца, — Сим. Ра-
 динъ, изъ Новасела, — Мар. Дракулићъ,
 изъ Ченте, — Евг. Арсенијевићъ, изъ Ор-
 ловата, — Стеф. Бекићъ, изъ Перлеза,
 — Юв. Станковићъ, изъ Фаркаждина,
 — Борђе Варсанъ, изъ Панчева, — Иг-
 нятовићъ, изъ Чобанца, — Юв. Суббо-
 тићъ, изъ Пеште, — Борђе Стояко-
 вићъ, изъ Пеште, — Коићъ, изъ Будима,
 — Юв. Хаджићъ, изъ Новогсада, — Алекс.
 Костићъ, изъ Новогсада, — Борђе Стра-
 тимировићъ, — Иванчевићъ, изъ Карло-
 ваца, — Васа Кавићъ, изъ Петринъ, —
 Васиљевићъ, изъ Оршаве, — Борђе Пан-
 телићъ, изъ Земуна, — Недельковићъ,
 изъ Белецркве, — Борђе Мушицки, изъ
 Ст. Томаша, — Манойловићъ, изъ Ст.
 Томаша, — Ђфта Васићъ, изъ Црепае,
 — Петаръ Нинковићъ, изъ Буковца, —
 Арс. Коларскій, изъ Србске Банат. Ре-
 гименте, — Дим. Завишићъ, изъ Срб-
 ске Банат. Регименте, — Гаврилъ Пи-
 саровићъ, изъ Шайкашкогъ Бат.

Осећајући найискрению и найисти-
 нитію любовъ спрођу Влашкогъ На-
 рода и сердачно се радујући свакомъ
 напредку њине Народности и желећи,
 да и њинъ Народъ постане Народъ и
 да се успореди са другимъ Народима,
 мысли овай Србскій Народный Саборъ,
 да смо мы Срби као њина верна и пра-

ва браћа дужни њи у њиномъ народномъ препорођењу подпомагати, очекујући исту узаймну любовъ одъ њи; зато одъ нашегъ Краля молимо

6. Да се Влашка народна самосталность у духу слободѣ, у духу народности осыгура.

Опредѣливши одборъ, кои ће по околностима времена Народный Саборъ сазвати, опредѣлюе се, да се

7. Заказанный за 15. Мая т. г. Србскій Народный Саборъ одложи.

Имајући Народъ Србскій подпуну и неограничену власть съ народнимъ добромъ своимъ располагати, и знајући, да се Народна дѣла безъ трошка одправляти немогу, опредѣлюе се

8. Да предреченый Одборъ у согласію са Нѣг. Светлости Србскимъ Патриархомъ и Народногъ Фонда Ассистентима, има власть потребну сумму новаца изъ Народне кассе дићи, съ тымъ условіемъ, да се рачунъ о изданомъ новцу Народномъ Сабору после преда, и да се новацъ само на найнужднія дѣла целогъ нашегъ Народа тичућа се опредѣли.

Желећи ове наше желѣ у животъ привести, дае се

9. Истомъ Одбору власть, да у споразумѣнію са Нѣг. Светости нашегъ Патриарха еданъ одборъ изъ целогъ на-

шегъ Народа наименуе, кои ће желѣ ове Нѣг. Величеству поднети и Хрватскомъ Сабору саобштити.

Примивши съ радосћу позывѣ наше Славенске браће изъ Ческе, у комъ насъ на обште вѣће славенски у Аустрији живеѣи Народа, у Златный Прагъ ради споразумленя обшты наши славенски интереса позывлю, дае се далѣ

10. Истомъ Одбору власть, да еданъ одборъ одъ стране нашегъ Народа за то вѣће наименуе, кои ће интересе нашегъ Народа тамо заступати.

II.

Изъ прошоколла Скупштинѣ Народа Войводинѣ Србске месеца Сеишемврїа и Октомврїа год. 1848. у Карловцы држане.

V. Засѣданїе, 1^{вогъ} Октомврїа 1848. у Карловцы држано.

Членъ 23. Ако бы се, као што се надамо, по окончаномъ народномъ рату овомъ пацификація чинити имала са владѣнїемъ Аустрїйскимъ, Унгарскимъ и саюзнице наше Троединѣ Кралѣвине, то Скупштина ова по дужности своей и о томъ попеченїе имаюѣи, сачиненїе условїа те пацификаціе, на основу заключенїа народне Скупштинѣ 1. и 3. Мая о. г.

Поверава верховнимъ поглаварима народнымъ, Нѣговой Светости Го-

спон. Патріарху и Нѣговой Светлости
Г. Войводи на тай начинъ, да ако бы
по нужди и обстоятельствуама одъ за-
ключенія 1. и 3. Мая у нечему попу-
стити ил' одступити требало, Они
условія та нова народной Скупштини
предварително управо тога ради саз-
вати се имаюћой, ради одобренія пред-
ложе.

III.

*Изъ записника Сабора Троедне кралѣвине
Далмашинске, Хервашке и Славонске, 5.
и слѣдећи мѣсеца Лижня (Юнія) и Серня
(Юлія) дана године 1848 држаногъ.*

Чланакъ VII.

О савезу Войводине Сербске са Троед-
номъ Кралѣвиномъ.

Желъ и захтѣваня Сербскогъ у новоустроенной
Войвоводини Сербской живећегъ Народа по єдномъ
подъ предвођенѣмъ Нѣг. Свет. Патріарха Јос. Рая-
чића изасланомъ Сербскомъ одбору Сабору овомъ
саобѣена и у томъ састоећа, да Троедна Кралѣ-
вина ова у тесный политичный на темелю слободе
и савршене єднакости основаный, Войводину Серб-
ску са Троедномъ у єдно чверсто державно тѣло
стапляюћій савезъ ступивши, и Сербске желъ и
захтѣваня, наиме: потверѣенъ Войводине Сербске
и Срѣма съ Границомъ, Баранъ, Бачке съ Бечей-
скимъ Диштриктомъ и Шайкашкимъ баталіономъ,
и Баната съ Границомъ и Диштриктомъ Кикинд-
скимъ састоеће, потверѣенъ Патріархе и Войводе,
призанъ незавысимости и слободе Народа Серб-
скогъ, обезбѣенъ Влашке народне самосталности

и остала исканя њина за свое желѣ призна, и тако ихъ укушно свуда подупире и у животъ увести труди се,—нашавши у сердцыма народа Херватско-Славонскогъ найсердачній и найистинитій одежъ, и побудивши осѣћанѣ, да е савезъ тай и меѣусобна тверда и непорушна слога за постигнуће великогъ опредѣленя народа Троедне Кралѣвина посве нуждна и потребна.

Съ тога Саборъ овай Троедне Кралѣвине по смыслу 4 точке записника Сербскогъ Народногъ Сабора одъ $1/13$ и $3/15$. Свибня (Мая) т. г. Савезъ Троедне Кралѣвине са Войводиномъ Сербскомъ изъ Срѣма съ Границомъ, Баранѣ, Бачке съ Бечейскимъ Диштриктомъ и Шайкашкимъ Баталюномъ, и Баната съ Границомъ, Диштриктомъ Кикиндскимъ са-стоѣномъ, на темелю слободе и савершене еднакости основаный прима, све желѣ народа Сербскогъ за свое собствене признае, — чега ради ће ихъ и кодъ престоля Њих. Величанства и на свакомъ мѣ-сту подупирати и у животъ увести трудити се.

Надалѣ ће се одредити еданъ одборъ, кои ће по примѣру Сербскогъ у 5. точки поменутогъ записника одъ Сербскогъ Народногъ Сабора изасла-ногъ одбора, уставъ меѣусобны одношеня Войводине прамъ Троедне Кралѣвине израдити и Сабору овомъ за одобренѣ поднѣти.

Чланакъ XI.

О основи одношеня спроѣу Унгарске и Аустриѣ по одбору чланкомъ VIII. изасла-номъ поднешеной.

6. Да се кралѣвина Далматинска као цѣловитый діо са Троедномъ Кралѣвиномъ сѣдини, — а остале югославянске покраине Монархив Аустриѣске, као што е новоустроена Сербска, затимъ Дольна Штаерска,

Корушка, Истрія и Горица да се у ближній савезъ съ овима Кралѣвинама метну.

11. Да народъ троедне кралѣвине Пожешку, Веровитичку и Сремску Жупанію, као и граничарске регименте, Градишку, Бродску и Варадинску, подъ именовъ Дольне Славоніе, познате, — неманѣ и котаре, Рѣчкій, Бакарскій и Приморскій или Винодолскій сматра као цѣловитый діо Троедне Кралѣвине, и да ће ихъ као свое супротъ свакомъ макаръ коєга противника насертаню крѣпко чувати и бранати.

Чланакъ XXIV.

О предузиманю свію дѣла у заєдини са
Войводиномъ Сербскомъ.

На саобѣеный одъ Грофа Алберта Нужана листъ $\frac{3}{15}$ липня (Юнія) т. г. изъ Карловаца одъ Сербскогъ Народногъ одбора на Саборъ овай управлѣнъ, у комъ Сербскій Народный одборъ напоминоюѣ савезъ измеѣ Троедне Кралѣвине и Войводине Сербске, кои е веѣ съ обе стране примлѣнъ, и являюѣ, да е Сербскій Народъ веѣ нападнуть, захтѣва, да се Грофъ Албертъ Нужанъ долѣ изашалѣ, да станѣ Народа Сербскогъ изложи, и о начину, што сада чинити и како се бранити валя, посавѣтуе се, — као и на устмено исвѣстіе и предлогъ истогъ Грофа одлучіо е Саборъ Троедне Кралѣвине на темелю примлѣногъ съ обе стране савеза и искрене братске любви поступаюѣи, Войводини Сербской у свако доба за постигнуѣ нѣны желя и физично и морално у помоѣ притеѣи, и све кораке, кои бы се у смотреню постояня и утверѣенѣ Троедне Кралѣвине и Войводине Сербске и отношения овы меѣу собомъ саюжены земаля спроѣу Аустріе и Унгарске предузети имали, едино у заєдини и споразумлѣню съ браѣомъ Сербскомъ предузимати.

IV.

Handbillet Seiner Majestät des Kaisers Ferdinand I., an den Erzbischof Rajacsics.

Lieber Erzbischof Rajacsics!

Nachdem das hochverrätherische Treiben des Ludwig Kossuth und seiner Genossen in Meinem Königreiche Ungarn bis zur offenen Empörung gestiegen ist, und Ich es für Meine königliche Pflicht erachtet habe, diesen Aufruhr mit der Gewalt der Waffen zu erdrücken, um Meinen treuen Völkern die Wohlthaten einer friedlichen constitutionellen Existenz zu sichern, die unter dem Terrorismus einer verbrecherischen Faktion zur Unmöglichkeit geworden ist, theile Ich Ihnen im Anschlusse Meine aus diesem Anlasse erlassenen königlichen Manifeste mit dem Auftrage mit, auch Ihrerseits auf die möglichst schnelle Verbreitung und Befolgung derselben einzuwirken. Von der bewährten treuen Gesinnung der Ihrer kirchlichen Jurisdiction unterstehenden Bewohner Meines Königreichs Ungarn erwarte Ich, daß sie sich jeder unausweichlich die Strafe des Hochverrathes nach sich ziehenden Verbindung, und jedes Verkehrs mit der rebellischen Faktion enthalten, und Meiner zur Wiederherstellung der Ordnung unter dem Oberbefehle Meines Feldmarschalls Fürsten zu Windisch-Grätz stehenden Truppen jegliche Unterstützung leisten werden. Von Ihrer Treue und Anhänglichkeit aber versehe ich mich, daß Sie Ihren Einfluß auf die dortige Bevölkerung zum Schutze der friedlichen Bewohner Meines Königreichs gegen unnöthige Bedrückungen und Mißhandlungen, und zur Verhütung von Grausamkeit geltend machen, und auch hiedurch zur baldigen Erfüllung des sehnlichsten Wunsches Meines väterlichen Herzens, der Wiederherstellung eines Zustandes von Ruhe und Ordnung beitragen

IV.

Ручно писмо Нѣг. Величества Царя Фердинанда I., на Архи-Епископа Раячиѣа.

Любезный Архи-Епископъ Раячиѣ!

Будуѣи е издайственно мутенѣ Лудвика Кошута и нѣговы единомысленика у Моіой кралѣвини Унгарской до явне побуне подигло се, сматраюѣи Я за мою кралѣвску дужность, ову побуну силомѣ оружія угушити, да бы Моимѣ вѣрнимѣ народима благодѣянїя спокойногѣ, уставногѣ суштествованя осыгурао, кое е подѣ терроризмомѣ зликовачке партае немогуѣносѣу постало, саобштавамѣ Вамѣ у додатку Мое овимѣ поводомѣ издане Кралѣвске Манифесте са тимѣ налогомѣ, да и одѣ Ваше стране на у колико е могуѣе брже разпространенѣ и наблюдаванѣ исты садѣйствуете. Одѣ осведочене вѣрности Вашемѣ црковномѣ судейству подчинѣны жителя Мое кралѣвине Унгарске очекивамѣ, да ѣеду се они одѣ свакогѣ казнѣ издайства неизоставно за собомѣ вукуѣегѣ саюза, и свакогѣ саобраштенїя са бунтовническомѣ факціомѣ уздржавати, и да ѣеду Мое за повратакѣ порядка подѣ врховномѣ заповесѣу Мога Фелдмаршала Княза одѣ Виндишѣ-Греца стоѣѣемѣ войнству сваку подпору давати. Одѣ Ваше вѣрности и приврженїя пакѣ очекуемѣ, да ѣете Вы Ваше втеченїе на тамошнѣ жителство на обрану мирны жителя Мое кралѣвине противѣ ненуждны угнѣтаваня и злоставлѣня, и на предохраненѣ свирѣпства употребити, па и сотимѣ на скоро изпуненѣ найтоплѣе желѣ Мога отеческогѣ срца, повратакѣ таковогѣ станя мира и порядка принети, у комѣ ѣе Мени могуѣе быти,

werden, in welchem es Mir möglich sei, den billigen Verlangten Meiner Serbischen Unterthanen Rechnung zu tragen.

Ulmütz, den 14. November 1848.

Ferdinand m. p.

V.

Zuschrift des k. k. Ministers des Innern Grafen Stadion, an den Serbischen Wojwoden, Stephan Schuplikas von Bitez.

Seine Majestät haben mit Allerhöchster Entschlie-
fung vom 1. Dezember l. J. Euer Hochwohlgeboren
zum Wojwoden der Serbischen Nation mit dem Vor-
behalte zu ernennen geruht, über den Wirkungskreis
und die Stellung dieses Amtes zur Central-Regierung
nachträglich die Allerhöchste Willens-Meinung zu er-
öffnen.

Es gereicht mir zur besondern Beruhigung, das
Schicksal der, dem österreichischen Throne treu ergebenen
Serbischen Nation unter den gegenwärtigen Wirren,
Ihrer bewährten Treue, Einsicht und Thatkraft an-
vertraut zu wissen, und ich vertraue ganz, daß Euer
Hochwohlgeboren die Bemühungen des Ministeriums,
die Empörung der Ungarn zu unterdrücken, den innigsten
Verband mit dem österreichischen Kaiserstaate herzustellen
und zu befestigen, und dem treuen Serbischen Volke seine
Nationalität, so wie die freie Entwicklung seiner Insti-
tutionen zu sichern, kräftigst unterstützen werden.

Ich ersuche demnach Euer Hochwohlgeboren, mich
in ununterbrochener Kenntniß aller hierauf Einfluß neh-
menden Ereignisse zu erhalten, insbesondere aber eine de-
taillirte Darstellung der dormaligen Zustände der Nation,
und ihrer Beziehungen zu den angrenzenden Ländern mit
thunlichster Beschleunigung mir zu gewähren.

правичнимъ исканьма Мои Србски подданика задоста
учинити.

У Оломуцу, 14^{тогъ} Новембрія, 1848.

Фердинандъ, с. р.

V.

*Писмо ц. к. Министра внутреннихъ дѣла
Графа Шшадіона, на Србскогъ Войводу,
Стефана Шуилькица отъ Вишезъ.*

Нѣгово Величество су Свевысочайшимъ Рѣше-
ніемъ одъ 1^{вогъ} Декемврія тек. год. Ваше Высокородіе
за Войводу Србскогъ Народа са тимъ примѣча-
ніемъ наименовати благоизволили, да ѣду о кругу
дѣлательности и положенію овога званія насрамъ
Средоточногъ правителства Свевычайшу волю и
мнѣніе поздніе изявити.

Мени на особыто успокоеніе служи то, што
знамъ, да е судба Аустрійскомъ престолу вѣрно од-
даногъ Србскогъ Народа у садашньимъ замѣштел-
ствама, Вашей осведоченой вѣрности, разумности
и дѣятелности повѣрена, и сасвимъ самъ увѣренъ
да ѣе Ваше Высокородіе трудове Министеріума, по-
буну маѣара угушити, найтешню свезу са Аустрій-
скомъ царвиномъ повратити и укрепити, и вѣрномъ
Србекомъ Народу нѣгову народность, као и свобо-
данъ развитакъ нѣговы заведенія осыгурати, най-
крепче подпомагати.

Умолявамъ дакле Ваше Высокородіе, да бы ме у
непрекидномъ знаню свію на ово втеченіе имаюѣи до-
гаѣая оддржали, особыто пакъ, да бы ми подробно
представленіе садашњи станя народа, и нѣговогъ
отношенія къ пограничнимъ земляма у колико е мо-
гуѣе брже предали.

Gleichzeitig werden Euer Hochwohlgeboren mich sehr verbinden, wenn Euer Hochwohlgeboren mir die Mittel angeben wollten, mit Ihnen und der Serbischen Verwaltung mich in fortwährender Geschäftsverbindung zu erhalten, wobei ich aber den Wunsch äußere, daß dieses nicht etwa durch eine Deputation geschehe, die ohne Nutzen viele Kräfte in Anspruch nimmt, da es sich jedoch nur darum handeln kann, eine oder die andere Person in der Nähe des Ministeriums zu haben, die es von Verhältnissen des Landes in steter Kenntniß erhält, die Bedürfnisse derselben anzugeben in der Lage ist, und dabei ein Mittel der Verständigung wird.

Kremsier, am 6. December 1848.

Stadion m. p.

An Se. des Herrn Woywoden der Serbischen Nation
General-Major Stephan Supplicatz, Hochwohlgeboren.

VI.

Zuschrift des k. k. Ministers des Innern Gra-
fen Stadion, an Seine Heiligkeit den Patriar-
chen Rajacics.

Durch die Wiederherstellung des Patriarchates, als oberster kirchlicher Gewalt, und die Erneuerung der Würde eines Woywoden, als obersten politischen Chef der Serbischen Nation, dann durch die Uebertragung dieser hohen Aemter an Euerer Excellenz und den k. k. General-Major Supplicatz, in Bestätigung der vollzogenen freien Wahl, haben Se. Majestät der Kaiser unser Allergnädigster Herr bereits huldvolle Beweise der besonderen Fürsorge für den Bestand und die Wohlfahrt der Serbischen Nation gewährt, und damit noch die bestimmte Zusicherung einer nationalen, den Bedürfnissen des Ser-

У исто време ће ме Ваше Високородіе врло обвезати, ако бы ми Ваше Високородіе средства означити хотѣло, мене съ Вама и са Србскимъ правительствомъ у непрестанномъ посленномъ союзу оддржати, при чему желю изражавамъ, да ово nebude преко каквое депутаціе, коя безъ ползе многе силе заузима, будући се само о томе дѣлати може, едно или два лица у близкости Министеріума имати, кои да га о отношеніама землѣ у непрестанномъ знаню оддржаваю, кои су потребе исте означити у станю, и притомъ средствомъ споразумнѣнія постаю.

У Кремзиру, 6^{тогъ} Декемврія 1848.

Штадіонъ, с. р.

Нѣговомъ Високородію Господину Войводи Србскогъ Народа Генералъ-Маіору Стефану Шупликацъ.

VI.

Писмо ц. к. Министра внушрени дѣла Графа Штадіона, на Нѣгову Свешостъ Патриарха Раячиѣа.

Возпоставленѣмъ Патриархата, као врховне црковне власти, и обновленѣмъ достоинства Войводе, као врховногъ политическогъ поглавице Србскогъ Народа, далѣ предаванѣмъ овы высоки званія Вашемъ Высокопревозводителству и ц. к. Генералъ-Маіору Шупликцу, са потврѣнѣмъ учинѣногъ свободногъ избора, Нѣгово Величество су Царь, нашъ Милостивѣйшій Господарь, веѣ милости пуна свидѣтельства особыте брыге за обстаянѣ и благоданѣ Србскогъ Народа дали, и сотимъ су іоштѣ опредѣлено обеѣанѣ народногъ, потребама Србскогъ

bischen Volkes entsprechenden Organisation zu verbinden geruhet.

Se. Majestät haben daher solche Maßregeln getroffen, welche geeignet sind, die Wünsche der treuen und tapferen Serbischen Nation zu befriedigen. Ich fühle mich glücklich, Euere Excellenz von diesen Allerhöchsten Entschlüssen in Kenntniß setzen zu dürfen. Die hohen Verdienste E. E. um Thron und Reich, die ausgezeichneten Leistungen des Hrn. Woywoden, und die musterhafte Treue und Anhänglichkeit der Serbischen Bevölkerung sprechen laut für sich selbst, und liegen dem Herzen Se. Majestät so nahe, daß zur Erwirkung der wohlverdienten Anerkennung es in diesen wie in künftigen Fällen, weder der Vermittlung von Deputationen, noch der Vorbringung dringender Bitten von Seite derselben bedarf. Die Anerkennung des Grundsatzes der Gleichberechtigung aller dem kaiserlichen Scepter gehorchenden Völker wird stets aus der eigenen freien Entschließung Sr. Majestät hervorgehen.

Ich ergreife die Gelegenheit um Euerer Excellenz die Versicherungen der ausgezeichneten Verehrung zu wiederholen.

Kremsier, am 14. Dezember 1848.

Stadion m. p.

An Se. Excellenz den Hrn. Patriarchen und Erzbischof von Rajacsics, in Karlowitz.

VII.

Handbillet Seiner Majestät des Kaisers Franz Joseph I., an den Erz-Bischof Rajacsics.

Lieber Erzbischof Rajacsics!

Ich habe der Wahl Meines Generals Supplicaz zum Woywoden der Serbischen Nation Meine kaiserliche

Народа одговараюћегъ устроєнія саюзити благо-
изволили.

Нѣгово Величество су дакле такоєе уредбе
учинили, кое су способне желѣ вѣрногъ и храброгъ
Србскогъ Народа задовољити. Я се осећамъ срећ-
нимъ, Вашемъ Высокопревозходителству ова Све-
высочайша Рѣшенія до знаня доставити моћи. Вы-
соке заслуге Вашегъ Высокопревозходительства за
престоль и државу, отлична дѣла Господина Вой-
воде и примѣрна вѣрность и приврженость срб-
ски жителя сама за себе ясно говоре, и леже на
срцу Нѣговогъ Величества тако, да за издѣйстви-
ванѣ заслуженогъ припознаваня у овимъ, као и у
будућимъ случаєвима ни посредствованѣ депутація,
ни предлаганѣ неодложны молба одъ стране исты
потребно нїє. Припознаванѣ начала равноправности
свїю царскомъ скиптру повинуюћи се народа сва-
гда ће изъ собственногъ слободногъ Рѣшенія Нѣго-
вогъ Величества производити.

Непропуштамъ ову прилику Вашемъ Высоко-
превозходителству увераваня отличногъ высокопо-
читанія повторити.

У Кремзиру, 14^{тогъ} Декемврија 1848.

Штадіонъ, с. р.

Нѣговомъ Высокопревозходителству Господину
Патріярху и Архи-Епископу Раячићу, у Карловцы.

VII.

*Ручно писмо Нѣг. Величества Цара Фран-
ца Иосифа I., на Архи-Епископа Раячића.*

Любезный Архі-Епископъ Раячићъ!

Я самъ избору Мога Генерала Шуцльикца за
Войводу Србскогъ Народа Мое Царско потврѣенѣ

Bestätigung ertheilt, in der Absicht, Meiner treuen und tapferen Serbischen Nation in der Wiederherstellung dieser Würde eine Bürgschaft für eine nationale, ihren Bedürfnissen entsprechende innere Organisation zu gewähren. Gleich nach hergestelltem Frieden wird eine der ersten Sorgen Meines väterlichen Herzens sein, eine solche nationale innere Verwaltung nach dem Grundsatz der Gleichberechtigung aller Meiner Völker herbeizuführen.

Olmuß, den 15. Dezember 1848.

Franz Joseph m. p.

Stadion m. p.

VIII.

**Handbillet Seiner Majestät des Kaisers
Franz Joseph I., an den Erzbischof
Kajascics!**

Lieber Erzbischof Kajascics!

Um Ihre hohen Verdienste um Mein Haus und die Gesamtmonarchie zu belohnen, und um Meinem treuen und tapferen Serbischen Volke einen Beweis meiner besonderen kaiserlichen Gnade und Fürsorge zu geben, erneuere Ich das Patriarchat, wie es bereits von Ihren Vorfahren auf dem Erzbischöflichen Stuhle von Carlowitz bekleidet wurde, und verleihe Ihnen die Würde und den Titel eines Patriarchen.

Olmuß, am 15. December 1848.

Franz Joseph m. p.

Stadion m. p.

даровао, съ тимъ намѣреніемъ, Момъ вѣрномъ и хра-
бромъ Србскомъ Народу съ возпоставленіемъ овогъ
достоинства емство дати за народно, нѣговимъ по-
требама одговараюће внутренѣ устроєніе. Одма по
повратку мира быти'ће една одъ првы брига Мога
отеческогъ срца, таково народно внутренѣ прави-
телство на основу равноправности свию Мои на-
рода произвести

У Оломуцу, 15^{тогъ} Декемврія 1848.

Францъ Іосифъ, с. р.
Штадіонъ, с. р.

VIII.

*Ручно писмо Нѣговогъ Величешва Цара
Франца Іосифа I., на Архи-Епископа
Раячиѣа.*

Любезный Архи-Епископъ Раячиѣ!

Да бы Ваше велике заслуге о Моме Дому и це-
локупной Монархїи наградио, и да бы Моме вѣрномъ
и храбромъ Србскомъ Народу сведочбу Мое особыте
Царске милости и брыге дао, обновлявамъ Я Патрі-
архатъ, као што в онъ веѣ одъ Ваши предшестве-
ника на Архи-Епископской столицы у Карловцы при-
тяжаванъ быо, и даруемъ Вама достоинство и ти-
тулу Патріарха.

У Оломуцу, 15^{тогъ} Декемврія 1848.

Францъ Іосифъ, с. р.
Штадіонъ, с. р.

IX.

Manifest vom 3/15 Dezember 1848.

Wir Franz Joseph der Erste, von Gottes Gnaden, Kaiser von Oesterreich; König von Ungarn und Böhmen, König der Lombardei und Venedigs, von Dalmatien, Croatien, Slavonien, Galizien, Podomerien und Illyrien; Erzherzog von Oesterreich; Herzog von Lothringen, Salzburg, Steiermark, Kärnthen, Krain, Ober- und Nieder-Schlesien; Großfürst von Siebenbürgen; Markgraf von Mähren; gefürsteter Graf von Habsburg und Tirol &c. &c. &c.

Unsere tapfere und treue Serbische Nation hat sich zu allen Zeiten durch Anhänglichkeit an Unser kaiserliches Haus, und durch heldenmüthige Gegenwähr gegen alle Feinde Unseres Thrones und Unserer Reiche rühmlichst hervorgethan.

In Anerkennung dieser Verdienste und als besondern Beweis Unserer kaiserlichen Gnade und Fürsorge für den Bestand und die Wohlfahrt der Serbischen Nation haben Wir beschlossen, die oberste kirchliche Würde des Patriarchates wieder herzustellen, wie sie in früheren Zeiten bestand, und mit dem Erzbischöflichen Stuhle von Karlowitz verbunden war, und verleihen den Titel und die Würde eines Patriarchen Unserm lieben und getreuen Erzbischof von Karlowitz Joseph Rajacsis.

Wir finden Uns ferner bestimmt, die auf Unsern General-Feldwachtmeister Stephan Suplicaz de Bitez gefallene Wahl zum Woywoden der Serbischen Nation, unter Wiederherstellung dieser altgeschichtlichen Würde, zu bestätigen.

Es ist Unser kaiserlicher Wille und Absicht, durch die Wiederherstellung dieser obersten geistlichen und welt-

IX.

Манифестъ одъ 3/15. Декамерія 1848.

Мы Францъ Іосифъ Первый, Божиомъ милосѣу Царь Аустрійскій; Краль Унгарскій и Ческій, Краль Ломбардіе и Мѣтака, Далматинскій, Хорватскій, Славонскій, Галиціе, Владимиріе и Иллириіе; Архи-Войвода Аустрійскій; Войвода Лотарингіе, Салцбурга, Штаерске, Корушке, Крайнске, Горнѣ- и Долнѣ-Шлезіе; Великій Князь Ерделя; Пограничный Графъ Моравіе; Покняженный Графъ Хабсбурга и Тирола и т. д. и т. д. и т. д.

Нашъ храбрый и вѣрный Србскій Народъ у сва се времена приврженосѣу къ Нашемъ Царскомъ Дому, и витежкимъ odporомъ противу свою непріятеля Нашега престола и Наши држава найславніе одликовао.

У признаваню овы заслуга и као особито доказателство Наше царске милости и бриге о постојаню и благостаню Србскогъ народа, заключилисмо, да Врховно црковно достоинство Патріархата опетъ воспоставимо, као што е оно у преѣашня времена постојало, и са Архіепіскопскомъ столицомъ Карловачкомъ саюжено было, и даруемо титулу и достоинство Патріарха Нашемъ любезномъ и вѣрномъ Архіепіскопу Карловачкомъ Іосифу Раячићу.

Рѣшилисмо се далѣ, да на Нашегъ Генерал-Маіора Стефана Шупльицка Витежкогъ падшій изборъ за Войводу Србскогъ, поредъ воспоставленя овогъ староісторическогъ достоинства, потврдимо.

Наша е царска воля и намѣра, да са воспоставленѣмъ овы врховны свештены и мірски до-

lichen Würden Unserer treuen und tapferen Serbischen Nation eine Bürgschaft für eine nationale, ihren Bedürfnissen entsprechende innere Organisation zu gewähren.

Gleich nach hergestelltem Frieden wird es eine der ersten und angelegentlichsten Sorgen Unseres väterlichen Herzens sein, eine solche nationale innere Verwaltung nach dem Grundsatz der Gleichberechtigung aller Unserer Völker zu regeln und festzustellen.

Gegeben in Unserer königlichen Hauptstadt Olmütz am 15. Dezember 1848.

Franz Joseph m. p.

Franz Graf Stadion m. p.

X.

Aus der Reichsverfassung vom 4. März 1849.

§. 72. Der Wojwodschafft Serbien werden solche Einrichtungen zugesichert, welche sich zur Wahrung ihrer Kirchengemeinschaft und Nationalität auf ältere Freiheitsbriefe und kaiserliche Erklärungen der neuesten Zeit stützen.

Die Vereinigung der Wojwodschafft mit einem andern Kronlande wird, nach Einvernehmung der Abgeordneten derselben, durch eine besondere Verfügung festgestellt werden.

XI.

Handbillet Seiner Majestät des Kaisers Franz Joseph I., an Seine Heiligkeit den Patriarchen Kajacsics.

Lieber Patriarch Kajacsics!

Da die Herstellung einer gesetzmäßigen Regierungsgewalt in denjenigen Ländern, welche durch die loyalen

стойства, Нашемъ вѣрномъ и храбромъ Србскомъ Народу емство дамо за народно, нѣговимъ потребама одговараюће унутрашнѣ устроєніе.

Одма по повратку мира быт'ће една одъ првы и найпречи брига Нашегъ отеческогъ срдца, да таково народно унутрашнѣ управителство по начелу равноправности свію Наши народа уредимо и утвердимо.

Дано у Нашемъ Кралѣвскомъ главномъ граду Оломуцу 15. Декемврія 1848.

Францъ Іосифъ, с. р.

Францъ Графъ Штадіонъ, с. р.

X.

Изъ Државногъ Устава одъ 4. Марша 1849.

§. 72. Войводовини Сербіи осигураваю се такова уређеня, коя се ради обезбѣђеня нѣовогъ црковногъ обштинства и народности на старимъ привілегіяма и царскимъ изявленіяма найновіегъ времена осниваю.

Саєдинѣнѣ Войводовине са другомъ коіомъ Круновиномъ утврдит'хесе, по преслушанію Посланика нѣны, особытомъ наредбомъ.

XI.

Ручно писмо Нѣговогъ Величества Цара Франца Іосифа I., на Нѣгову Свешость Патриярха Раячиѣа.

Любезный Патриярхъ Раячиѣ!

Будући е повратакъ законне правителственне власти у онимъ земляма, кое су законнимъ настоя-

Bestrebungen der getreuen Serbischen Nation den destruktiven Absichten der Parthei des Aufruhrs in Ungarn entzogen, und durch die Fortschritte Meines Österreichisch-Serbischen Armee-Corps bis jetzt besetzt worden sind, dringend nothwendig ist; so habe ich in Anerkennung Ihrer lobenswerthen bisherigen Bemühungen, der Anarchie in diesen Bezirken zu steuern, und in Betracht, daß dieselben größtentheils von dem Serbischen Volke bewohnt werden, was bei gesetzlicher Feststellung des künftigen Verwaltungs-Gebietes des der Nation bereits gewährten eigenen Woywoden dereinst die Hauptrücksicht der Bestimmungsgründe sein wird, Sie mit der provisorischen Verwaltung der von dem Österreichisch-Serbischen Armee-Corps bis jetzt besetzten Provincial-Bezirke, nemlich: des Sirmier, Batscher-Bodrogher und Torontaler Comitats, nebst dem Stuhlgerichts-Bezirk von Berscheg im Temescher Comitats, und der im Umfang dieser Bezirke gelegenen königlichen Freistädte und Jurisdictionen, als Meinen speciell bevollmächtigten kaiserlichen Commissär zu beauftragen gefunden.

Da Ich jedoch für die Dauer des gegenwärtigen Krieges und bis zur gänzlichen Bewältigung des Aufstandes in Ungarn die oberste Leitung der Verwaltung dieses Königreiches, und aller bisher damit verbundenen Länder, über welche der Kriegszustand ausgesprochen werden mußte, dem Oberkommandanten Meiner Armee, Feld-Marschall Fürsten zu Windisch-Grätz anvertraut habe; so ist es nöthig, daß auch das Ihnen übergebene Gebiet mit Rücksicht auf den bestehenden Kriegszustand, und im Einklange mit den vom Armee-Oberkommandanten aufgestellten Grundsätzen und Maßregeln verwaltet werde.

Zur Vermittlung dieses Verhältnisses habe ich den von dem Feld-Marschall Fürsten Windischgrätz als Militär-Distrikts-Commandanten in Sirmien, Bacska und

ванѣмъ вѣрногъ Србскогъ Народа пагубнимъ на-
мѣреніама бунтовничке партае у Унгаріи одузете,
и напредованѣмъ Мое Аустрійско-Србске войске до-
садъ заузете, необходимо нужно; то самъ я Вама,
припознаваяѣи Ваше похваледостойне досадашнѣ
труде, анархію у тимъ окружіама укинути, и сма-
траюѣи, да у истимъ по веѣой части Србскій На-
родъ обитава, кое ће при законномъ опредѣленю бу-
дуѣегъ управителственногъ предѣла народу веѣъ
дарованогъ собственногъ Войводе едномъ погла-
вито призрѣніе опредѣлююѣи основа быти, привре-
менно управителство одъ Аустрійско-Србске войске
досадъ заузеты провинціалны-окружіа, т. е. Срем-
ске, Бачко-Бодрогске и Торонталске Вармеѣе, са
судейскимъ окружіемъ Вршачкимъ у Тамишвар-
ской Вармеѣи, и лежеѣи у простору овы окру-
жіа кралѣвски вароша и надлежателства, као Мо-
ме особенно опуномоѣеномъ Царскомъ Коммессару
предао.

Будуѣи самъ пакъ Я за време траюѣегъ сада-
шнѣгъ рата, и докъ побуна у Унгаріи конечно
савладана nebude, врховно воденѣ управителства
ове Кралѣвине, и свию досадъ са овомъ саюжены
земая, надъ коима се станѣ рата изреѣи морало,
врховномъ Заповѣднику Мое Войске, Фелдмаршаллу
Князу одъ Виндишгреца, повѣрію; зато е нужно,
да и Вама преданый предѣлъ са призрѣніемъ на
постоѣе станѣ рата, и у согласію са опредѣле-
нымъ одъ Врховногъ Заповѣдника войске начелама
и уредбама управлянѣ буде.

На посредствованѣ овогъ отношенія опредѣлію
самъ Я военнимъ окружнымъ Заповѣдникомъ у Сре-
му, Бачкой и Банату одъ Фелдмаршала Кназа Вин-

Banate aufgestellten General-Major von Mayerhofer bestimmt, mit welchem Sie in jeder Beziehung, vorzüglich aber in allen militairischen und politischen Gegenständen das engste Einvernehmen zu pflegen, im übrigen aber Ihre Berichte an den gedachten Feld-Marschall und an Meine betreffenden Ministerien zu leiten haben, von welchen Ihnen auch die nöthigen Detail-Anweisungen zugehen werden.

Zur Besorgung der Kammeralgeschäfte und der Verwaltung des öffentlichen Gutes und Wahrung der Interessen des Fiscus ist Meine Regierung beauftragt, einen eigenen Administrator in dem Ihrer Verwaltung anvertrauten Bezirke zu bestellen, welchen Sie, so wie den Militär-Districts-Commandanten, in jeder Beziehung in seinem Amte zu unterstützen haben.

Da der Militär-Districts-Commandant General-Major von Mayerhofer zugleich angewiesen ist, die Administration der firmischen und banatischen Grenz-Truppen und Bezirke mit Meinem Kriegs-Ministerium zu vermitteln, deren Administration bisher ebenfalls unter Ihrem Einflusse gestanden hat; so haben Sie ihn hiebei in jener Weise zu unterstützen, welche unter Beibehaltung des Militär-Organismus der Grenz-Bezirke, und den in der Reichsverfassung vom 4. März dieses Jahres aufgestellten Grundsätzen mit den vorliegenden Umständen vereinbar ist, bis eine definitive Regelung auch dieses Grenzverhältnisses in der Zukunft möglich sein wird.

General-Major von Mayerhofer wird zu diesem Ende angewiesen, auch in Bezug auf die Militär-Grenz-Angelegenheiten in seinem Bezirke mit Ihnen das nöthige Einvernehmen zu pflegen.

Ulmütz, am 2. April 1849.

Franz Joseph m. p.
F. Schwarzenberg m. p. F. M. E.

дишгреца поставлѣногъ Генералъ-Мајора отъ Маерхофера, съ коимъ Вы у свакомъ отношенію, особливо пакъ у свима военнимъ и политическимъ предметима найтешнѣ споразумнѣнѣ наблюдавати, у прочемъ пакъ Ваша извѣстія на споменутогъ Фелдмаршалла и на Моє тицаюће се Министеріе управляти имате, одъ кои ће Вамъ и нужна поособна упутствія долазити.

За одправлянѣ Каммералны послова и управлянѣ државногъ иманя и храненѣ корысти фишкуса Моє е правителство налогъ добыло, особенногъ Администратора у окружію Вашемъ управителству повѣреномъ поставити, кога Вы, као и военногъ окружногъ Заповѣдника у свакомъ отношенію у нѣговомъ званію подпомагати имате.

Будући е военный окружный заповѣдникъ Генералъ Маіоръ отъ Маерхоферъ скупа упућенъ, администрацію Сремски и Банатски граничара и окружія са Моимъ Министеріумомъ рата посредствовати, кои е администрація досадъ такођеръ подъ Вашимъ втеченіемъ стояла; то га Вы притомъ онимъ начиномъ подпомагати имате, кои се поредъ задржаваня войничкогъ устройства (organism) граничарски окружія, и по опредѣленимъ у Државномъ Уставу одъ 4^{тогъ} Марта ове године начелма са постовѣнимъ обстоятелствама слаже, докъ конечно уређенѣ и овогъ граничарскогъ отношенія у будуће могућнимъ непостане.

Генералъ-Маіоръ отъ Маерхоферъ на овај конацъ упућує се, да у отношенію на дѣла военне границе у нѣговомъ окружію съ Вама нужно споразумлѣнѣ наблюдава.

У Оломуцу, 2^{рогъ} Априлія 1849.

Францъ Іосифъ, с. р.

К. Шварценбергъ, с. р. Ф. М. Л.

XII.**Handbillet Seiner Majestät des Kaisers Franz Joseph I., an Seine Heiligkeit den Patriarchen Kajacsics.**

Lieber Patriarch Kajacsics!

Nachdem die Wirksamkeit des Oberbefehlshabers Meiner Armee in Ungarn und Meines ihm zur Seite gestellten bevollmächtigten Commissärs für die Civil-Angelegenheiten sich auch auf jene Landestheile erstreckt, deren provisorische Leitung Ihnen in Folge Meines Handschreibens vom 2. April l. Js. bisher anvertraut war, habe Ich beschlossen, Ihre Einsicht und Ergebenheit für jetzt in einem andern Wirkungskreise in Anspruch zu nehmen.

Sie haben sich demnach ohne Verzug an Mein Hoflager zu begeben, um hier an den Berathungen über Angelegenheiten Theil zu nehmen, welchen Meine lebhafteste Fürsorge gewidmet ist, und die sich auf die Zukunft Meiner treuen Serbischen Nation, und auf die nächsten Bedürfnisse der griechisch nicht-unirten Kirche beziehen.

Schönbrunn, den 11. Juli 1849.

Franz Joseph m. p.

F. Schwarzenberg m. p. F. M. E.

XIII.**Aus dem Vortrag des k. k. Ministerrathes, betreffend die provisorische Organisirung der Verwaltung in Ungarn, vom 12. Oktober 1849.**

Der Wojwodschafft Serbien ist im §. 72 der Reichsverfassung eine von Ungarn unabhängige Stellung, so

XII.**Ручно писмо Нѣгового Величества Царя Франца Іосифа І., на Нѣгову Свѣшость Патриарха Раячиѣа.**

Любезный Патриархъ Раячиѣъ!

Будуѣи се дѣйствованѣ Верховногъ Повелителя Мога войнства у Унгаріи и Мога нѣму придода-ногъ опуномоѣеногъ коммессара за цивилна дѣла и на оне части землѣ простире, кои е привременно управлянѣ Вама у слѣдству Мога Ручногъ писма одъ 2^{рогъ} Априлія тек. год. досадъ повѣрено было, заключію самъ Я Ваше проницателство и одданность засадъ у другомъ кругу дѣятелности употребити.

Имате дакле безъ отлаганя у Мой Дворскій станъ доѣи, да овде участвуете у совѣтованьма о дѣлма, коима е Мое живо старанѣ посвеѣено, и коя се на будуѣность Мога вѣрногъ Србскогъ Народа, и на найближе потребе греко-несаединѣне цркве относе.

У Шенбруну, 11^{тогъ} Юлія 1849.

Францъ Іосифъ, с. р.

К. Шварценбергъ, с. р. Ф. М. Л.

XIII.**Изъ предложенія ц. к. Министерскогъ Савѣта, у смолшренію привременногъ устро-енія уравнишелства у Унгарской, одъ 12. Окшомерія 1849.**

Войводовини Србіи е у §-ѣу 72. Државногъ Устава обеѣано одъ Унгаріе незавысимо положеніе,

wie eine, ihre Vereinigung mit einem andern Kronlande regelnde Verfügung in Aussicht gestellt.

Ueber die künftige Organisirung und Abgrenzung derselben, wird Euerer Majestät ein besonderer Vortrag erstattet.

Die ehemalige Landesverfassung Ungarns ist durch die Revolution selbst beseitigt, und ein besonderes Statut wird, begründet auf die Principien der Reichsverfassung; nämlich auf die Einheit der Monarchie, auf die Gleichstellung der Kronländer, und auf die Gleichberechtigung aller Volksstämme die landesverfassungsmäßigen Beziehungen zu regeln haben.

XIV.

Allerunterthänigster Vortrag des Minister- rathes,

die Organisirung der Serbischen Wojwodschafft und des Temescher Banates betreffend.

Allergnädigster Herr!

Einen eigenthümlichen Bestandtheil in dem Territorium Ungarns bilden die südöstlichen Landschaften von den unteren Flußgebieten der Donau und der Theis, der Drau und Save bis zur Marosch und bis zur Siebenbürgischen Gränze.

Im 16. Jahrhunderte von den Türken erobert und nebst einem großen Theile des eigentlichen Ungarlandes von denselben und ihren Anhängern durch mehr als 150 Jahre im Besitze behalten, waren jene Gebiete besonders im 17. und 18. Jahrhunderte der Schauplatz blutiger und verheerender Kriege, und verdankten ihre Befreiung von dem Türkischen Joche und ihre neuerliche Urbarmachung der ausdauernden Tapferkeit, dem Fleiße und der Thätigkeit christlicher Kämpfer und Einwanderer.

као и расположенъ, уређуюће нѣно саюженъ са другомъ коіомъ Круновиномъ.

О будућемъ устрою и ограничено исте, Вашемъ же се Величеству особенно предложенъ учинити.

Пређашній земальскій Уставъ Унгаріе самомъ революціомъ е укинутъ, и особытый штатутъ, основанъ на начелма Државногъ Устава, сырѣчь на единству Монархіе, на еднакости Круновина и на равноправности свою народны племена, имаће уредити земальскомъ Уставу сходна одношеня.

XIV.

Свепонизибѣше представленіе Минисшерскогъ Савѣша,

у смотренію устроюя Србске Войводовине и Тамишкогъ Баната.

Свемилостивѣйшіи Государе!

Свойствену саставну часть у территоріюму (простору) Унгаріе сачиняваю южно-восточни предѣли одъ дольни краева рѣке Дунава и Тиссе, Драве и Саве до Мориша и до Ердельске границе.

У 16. столѣтію одъ Турака освоени и са великомъ часѣу свойствене Унгаріе одъ исты и нѣовы приврженика крозь више одъ 150. година притяжавани, были су они предѣли особыто у 17. и 18. столѣтію позориште кравы и разораваюћи ратова и благодарили су свое ослобоженъ одъ турскогъ ига и ново свое обработанъ издржимой храбрости, прилѣжанію и дѣлательности христіански бораца и доселѣника.

Als in Folge des von Kaiser Leopold I. an die Sclavischen Bewohner der unter Türkischer Bothmäßigkeit südwärts von der Donau und Save befindlichen Länder gerichteten Aufrufes vom 6. April 1690, und in Folge des über Sendung des Metropolitens von Zenapolis, Isaias Diakovic, unterm 21. August 1690 erlassenen kaiserlichen Diploms mit dem Patriarchen, Arsenius Cernovic, 36 — 37,000 Serbische Familien Griechisch-nicht-unirten Glaubens in die entvölkerten Landestheile zwischen der Save und Drau und an der Theißmündung einwanderten, wurden denselben durch das Privilegium vom 20. August 1691 besondere Begünstigungen und Rechte, vornämlich die Unabhängigkeit ihrer Kirche und freie Religionsübung nach den Gebräuchen des Griechischen Ritus, die Wahl ihres Kirchenfürsten und Woywoden und die innere Verwaltung durch eigene Magistrate zugestanden. Ein an den Erzbischof Cernovic und den Vice-Woywoden Monasterly im Jahre 1694 erlassenes Rescript hat der Serbischen Nation die Freiheit von jeder Comitatsgewalt und die unmittelbare und alleinige Unterordnung unter die kaiserliche Regierung zugesichert.

Erläuterungen und Bestättigungen dieser, dem Sclavischen Volksstamme verliehenen Privilegien erfolgten in den Jahren 1695, 1706, 1713, 1715 und 1743.

Die Serbischen Einwanderer halfen mit ihrem Gute und Blute den kaiserlichen Truppen bei der Behauptung des wiedergewonnenen Gebiethes, und als im Carlowitzer Frieden vom Jahre 1699 das Land zwischen der Donau und der Theißmündung, so wie die westlichen Theile Syrmiens von der Pforte an Oesterreich abgetreten und weiterhin die Theiß und Marosch als Gränzen des beiderseitigen Gebiethes bestimmt worden waren, erhielten im Jahre 1702 das Slavonische, so wie das Theiß und Maroscher Gränzland, unmittelbar den Centralstellen in Wien untergeordnet, eine militärische Verfassung.

Кадъ су се у слѣдству едногъ, одъ Цара Леополда I. на Иллирическе жителѣ подъ турскимъ подданничествомъ южно одъ Дунава и Саве налазећи се вемалѣ, управлѣногъ позыва одъ 6. Априлія 1690., и у слѣдству царске по посланію Митрополита Янополскогъ, Исаія Діяковића, издане дипломе подъ 21. Августа 1690. са Патріярхомъ, Арсеніємъ Черновићемъ, 36 — 37.000. Србски породица грчко-несаединогъ вѣроизповѣданія у пуге части землѣ између Саве и Драве и на ушћу Тиссе доселили, дарована су имъ привілегиомъ одъ 20. Августа 1691. особенна преимућства и права, нарочито независимость нѣове цркве и слобода вѣре по обычаима грчкогъ обреда, изборъ цркве Предстателя и Войводе и внутренѣ управителство преко собственны магистрата. Ёданъ на Архи-Епископа Черновића и Вице-Войводу Монастерлию године 1694. издатый Решкриптъ осыгурао в Србскомъ Народу слободу одъ сваке Вармеѣске власти и непосредственну и єдину подчиненость подъ царско правленіе.

Изясненя и потврѣненя овы, Рашкомъ (Расційскомъ) племену дарованы Привілегія слѣдовала су у годинама 1695, 1706, 1713, 1715 и 1743.

Србски су доселѣници са своимъ иманѣмъ и крвлю помагали царскимъ войскама оддржати опетъ-освоеный предѣлъ, и кадъ су у Карловачкомъ миру одъ године 1699. земля између Дунава и ушћа Тиссе, као и западниѣ части Срема одъ Порте Аустриіи уступлѣне и далѣ Тисса и Моришъ као границе обоестранногъ предѣла опредѣлене быле, добыю у години 1702. Славонска, као и Потиска и Поморишка граница, средоточнимъ властима у Бечу непосредственно подчинѣне, войничкій уставъ.

Durch den Passarowitzer Frieden vom Jahre 1718 gelangte das Banat von Temeswar, oder das Land zwischen der Marosch, Theiß, Donau und Siebenbürgen an Oesterreich, und wurde gleichfalls als Militär-Gränzland organisirt. Doch nach wenigen Decennien entschwand mit dem Zurückdrängen der Osmanen das unmittelbare Bedürfniß einer militärischen Verfassung.

Im Jahre 1747 wurde das Gränzland an der Save und Donau ohnedieß bereits durch die theilweise Herstellung der Comitate Syrmien, Posega und Beröcze verringert, so wie im Jahre 1750 die Theißer und Maroscher Gränze aufgehoben und im Jahre 1751 die Einführung der Provincial-Verfassung im Banate angeordnet. Im Jahre 1763 besetzten die Schaikisten-Compagnien das Delta an der Mündung der Theiß in die Donau. Im Jahre 1768 erfolgte die eigentliche Ausscheidung der Banater Militärgränze von dem Provinziale; aus der ersteren wurden im Jahre 1773 drei Regiments-Bezirke gebildet, und das letztere, nachdem es in drei Comitate, Temesch, Torontal und Krasso getheilt worden war, vom Kaiser Joseph II. der Central-Bewaltungs-Behörde des Königreichs Ungarn untergeordnet.

Doch betraf diese Maßregel nur die politische Administration des Landes, in militärischer und cameralistischer Beziehung blieb das Banat fortan in unmittelbarer Abhängigkeit von den Centralstellen in Wien.

Mit diesen administrativen Umstellungen Hand in Hand, gingen, immer größere Unzufriedenheit unter den Serben erregend, ja sogar mehrfache Aufstände und nahmhafte Auswanderungen veranlassend, die Angriffe auf ihre nationale Selbstständigkeit und die gegen ihre Confession gerichteten Unionsbestrebungen.

Die eigene innere Verwaltung derselben und namentlich die in Esseg bestandene politische Commission hörte auf; die im Jahre 1760 eingesetzte Illyrische Hof-Depu-

Пожаревачкимъ миромъ одъ године 1718. припадне Тамишварскій Банатъ, или земля између Мориша, Тиссе, Дунава и Ерделя Аустрии, и буде такођеръ као войничка граница устроена. Но после неколико десетолѣтїа са узбїенїемъ Османа престане непосредственна потреба войничкогъ устава.

Године 1747 буде граница на Сави и Дунаву, почастнимъ воспоставленїемъ Вармеђе Сремске, Пожешке и Вировитичке и онако већъ умалѣна, као и године 1750. Потисска и Поморишка граница укинута, а године 1751. буде уведенъ провинціалногъ устава у Банату наређено. Године 1763. заузму шайвашке компанїе делту (троуголїе) на утоку Тиссе у Дунавъ. Године 1768 слѣдовало е право одделенїя Банатске войничке границе одъ провинціала; изъ прве буду године 1773. три региментска окружїа направлѣна, а последнїй, почемъ е на три вармеђе, Тамишку, Торонталску и Крашовску поделѣнъ быо, подчинѣнъ буде одъ Цара Јосифа II. Средоточномъ управителственномъ Надлежателству Краљвства Унгарїе.

Но ова се наредба само политическе администрацие землѣ тицала, у войничкомъ и камералистическомъ одношенїю остао е Банатъ и далъ у непосредственной зависимости одъ средоточны власти у Бечу.

Са овимъ административнимъ преображенїема ишла су подручке, све већу незадовольность међу Србљима побуђуюћи, штовише и вишекратне побуне и знаменита изселеня проузрокуюћи, нападања на нїову народну самосталность и противъ нїовогъ вѣроизповѣданїа управлѣне тежнѣ унїатеня.

Нїово собствено внутренѣ управителство а именно постоявша у Оссеку политическа комиссија престане; поставлѣна године 1760. Иллирическа При-

tation wurde im Jahre 1779, und die im Jahre 1790 eingeführte Illyrische Hofkanzlei schon im Jahre 1792 mit Uebertragung ihres Geschäftskreises an die Ungarische Hofkanzlei wieder aufgelöst, die Würden des Boywoden und des Patriarchen nicht mehr verliehen.

Die Bestrebungen der Magnaren, ihre Nationalität zur alleinherrschenden in ganz Ungarn zu machen, waren auch gegen die, anderen Volksstämmen angehörigen Bewohner der südöstlichen Landestheile gerichtet.

Als die Ereignisse des Jahres 1848 das Nationalitäts-Gefühl der unterdrückten Völkerschaften wieder erweckten, und die damahls in Ungarn herrschende Partei einerseits schroffer als je ihren Suprematie-Gelüsten Geltung zu verschaffen suchte, und andererseits gegen die österreichische Monarchie in immer rücksichtsloserer Feindseligkeit und endlich in offener Empörung austrat, haben die Serben vor Allem sich diesen unheilvollen Bestrebungen widersezt, die Bürgschaften ihres nationalen Bestandes in Anspruch genommen und in bewährter Anhänglichkeit und Treue für das erlauchte Kaiserhaus und für die Interessen des Gesamtreiches die Waffen ergriffen.

Der treuehorsaamste Ministerrath war schon wiederholt in der Lage Euerer Majestät allergnädigste Aufmerksamkeit auf diese Schilderhebung der Serben, auf ihre ausdauernde Tapferkeit und auf die Hingebung zu lenken, womit sie die furchtbaren Folgen des verheerenden Bürgerkrieges ertrugen.

Die vom Carlowitzer National-Congresse im Mai 1848 vorgenommene Wahl eines Boywoden, ward durch die Allerhöchste Entschliesung vom 1. December 1848 unter Wiederherstellung dieser altgeschichtlichen Würde bestätigt und mittelst Allerhöchsten Handschreibens vom 15. December 1848 dem Metropolit von Carlowitz gleich seinen Vorfahren auf dem erzbischöflichen Stuhle

дворна Депутація буде год. 1779, а заведена год. 1790. Иллирическа Придворна канцелларія буде веѣъ год. 1792. опеть укинута, посленый кругъ нѣнъ буде на Унгарску Придворну Канцелларію пренешень, достойнства Войводе и Патріярха ни су више давана.

Настояваня Маѣара, да ньюву народность у целой Унгаріи изключително владаюѣомъ учине, управлѣна су была и противъ принадлежеѣи другимъ народнимъ племенима жителя южно-восточны земальски части.

Кадъ су догаѣан године 1848 чувство народности угнѣтены народа опеть пробудили, и кадъ е владаюѣа онда у Унгаріи партая съ едне стране веѣма него игда своимъ желяма за супремаціомъ важность прибавити тражила, а съ друге стране противъ Аустрійске Монархіе у све необзирніемъ непріятельству и на последку у явной побуни показала се, Србљи су се пре свега овимъ пагубнимъ настояваньма узпротивили, на ѡмства свога народногъ постояня позвали и у осведоченой привржености и вѣрности за Светлый царскій Домъ и за корысти укупне државе оружія прихватили.

Вѣрно-покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ быо е веѣъ више пута у положеню Свемилостивѣйше вниманіе Вашегъ Величества на овай покреть Србаля, на ньюву издржиму храбрость и на одданность обратити, съ коіомъ су они страовита слѣдства опустошаваюѣегъ гражданскогъ рата подносили.

Одъ Карловачкогъ Народногъ Конгресса у Маю 1848 предузетый изборъ Войводе, быо е Свевысочайшимъ Рѣшеніемъ одъ 1. Декемврія 1848., поредъ возпоставленя овогъ старо-историческогъ достойнства потврѣень, и посредствомъ Свевысочайшегъ Ручногъ писма одъ 15. Декемврія 1848. буде Митрополиту Карловачкомъ, подобно нѣговимъ на Ар-

der Titel und die Würde eines Patriarchen verliehen. Mit dem kaiserlichen Patente vom 15. December 1848 wurde außerdem der Serbischen Nation die Gewährung einer nationalen, ihren Bedürfnissen entsprechenden innern Organisation und Verwaltung mit dem Beisatze in Aussicht gestellt, daß dieselbe, sobald der Friede hergestellt sei, nach dem Grundsätze der Gleichberechtigung aller Völker geregelt und festgestellt werden würde.

Die von Euerer Majestät verliehene Reichsverfassung vom 4. März 1849 hat der Wojwodschafft Serbien jene Einrichtungen, die sich zur Wahrung ihrer Kirchengemeinschaft und Nationalität auf ältere Freiheitsbriefe und kaiserliche Erklärungen der neuesten Zeit stützen, zugesichert, und eine besondere Berathung und Verfügung über die Vereinigung der Wojwodschafft mit einem andern Kronlande in Aussicht gestellt.

Als ferner Euerer Majestät um eine durch die damaligen Kriegsumstände gebothene administrative Einrichtung zu treffen, mit Allerhöchstem Handschreiben vom 2. April d. J. Sich bewogen fanden, den Patriarchen Joseph Rajacic als speciell bevollmächtigten kais. Commissär mit der provisorischen Verwaltung der Provinzial-Bezirke des Syrmier, Bacß, Bodrogher und Torontaler Comitates und des Werscheher Bezirkes, so wie der im Umfange dieses Gebiethes gelegenen königlichen Freistädte und Jurisdictionen zu beauftragen, ward die allergnädigste Zusicherung beigefügt, daß bei der gesetzlichen Feststellung des künftigen Verwaltungsgebietes der Wojwodschafft die Rücksicht auf die Ausdehnung der Bevölkerung einen hauptsächlichen Bestimmungsgrund abzugeben habe.

Endlich, als der Aufstand in Ungarn seiner gänzlichen Besiegung entgegenging, geruhten Euerer Majestät mit Handschreiben vom 11. Juli 1849 den Patriarchen Rajacic an Allerhöchst Ihr Hoflager zu berufen, um der

хи-Епископской столицы предшественницама, титула и достоинство Патріарха даровано. Србскомъ Народу е осимъ тога Царскимъ патентомъ одъ 15. Декаврія 1848. подаренъ народногъ, нѣговимъ потребама одговараюћегъ внутренѣгъ устроена и управительства съ тимъ додаткомъ обећано, да ће ово, чимъ се миръ поврати, по начелу равноправности свою народа уређено и опредѣлено быти.

Одъ Вашегъ Величества дарованый Државный Уставъ одъ 4. Марта 1849. осыгурао е Войводовини Србїи она установленя, коя се за храненъ ньювогъ црковногъ обштинства и народности на старїимъ привилегїяма и на царскимъ изясненїяма найновїегъ времена осниваю, и обећао е особено савѣтованъ и разположенъ о саединеню Войводовине са другомъ коїомъ Круновиномъ.

Кадъ се далъ Ваше Величество, да бы ондашнимъ станѣмъ рата изискivano административно уређенъ учинило, Свевысочайшимъ Ручнимъ писмомъ одъ 2. Априлія тек. год. побућенимъ нашло, Патріарху Іосифу Раячићу, као особенно опуномоћеномъ Царскомъ Коммессару привременно управлянъ провинціалны Срезова Сремске, Бачке, Бодрожке и Торонталске Вармеће и Вршачкогъ Среза, као и лежећи у простору овогъ предѣла кралѣвски слободны вароша и належателства предати, было е Свемилостивѣйше обећанъ придодано, да ће при законномъ опредѣленю будућегъ управителственогъ предѣла Войводовине призрѣніе на пространство жительства за поглавитый опредѣлююћій основъ служити.

На последку, кадъ е побуна у Унгарїи нѣномъ коначномъ савладаню на сусретъ ишла, благоизволили су Ваше Величество Ручнимъ писмомъ одъ 11. Юлія 1849. Патріарха Раячића у Свевысочайшій

Regierung bei den Berathungen über die künftige Stellung der Serben zur Seite zu stehen.

Um die zur Entscheidung über Ungarns südöstliche Landestheile nothwendigen Vorlagen und Aufklärungen zu gewinnen, hat der treuehorsaamste Ministerrath nicht nur die Sammlung aller darauf bezüglichen Daten veranlaßt, sondern auch sich mit landeseingebornen Männern des Vertrauens und der besonderen Kenntniß aller jenes Gebieths und die Völkerschaften, die es bewohnen, betreffenden Verhältnisse umgeben.

Der treuehorsaamste Ministerrath ist nun in der Lage, der Allerhöchsten Sanction Euerer Majestät jene Beschlüsse zu unterbreiten, durch deren Vollzug nach seinem ehrerbietigsten Dafürhalten die der Serbischen Nation gemachten Zusicherungen in gleichmäßiger Durchführung des allgemeinen Grundsatzes nationaler Gleichberechtigung, so weit es praktisch thunlich ist, verwirklicht und die staatsrechtlichen und administrativen Verhältnisse der im Südosten von Ungarn gelegenen Gebiethstheile in einer eben so sehr den Bedürfnissen ihrer Bewohner wie dem Interesse des Gesamtreiches entsprechenden Art und Weise geregelt werden sollen.

Was zuerst die Stellung jenes Territoriums gegenüber Ungarn betrifft, so ist vor Allem zu bemerken, daß der Wojwodschafft Serbien durch die Einreihung unter und neben den übrigen Kronländern im IX. Abschnitte der Reichsverfassung und namentlich durch den §. 72 derselben eine von Ungarn gesonderte Stellung angewiesen, und eine ihre Vereinigung mit einem anderen Kronlande festsetzende Verfügung in Aussicht gestellt worden ist.

Damit diese Vereinigung eine offene Frage bleibe, deren endliche Entscheidung im Sinne der Reichsverfassung erst nach Einvernehmung von Abgeordneten der Wojwodschafft erfolgen kann, muß das Land selbst in eine Stellung kommen, in der es über den Anschluß nach

Вашъ Дворскій станъ позвати, да Владѣнію при савѣтованьма о будушемъ положенію Србаля при руцы буде.

Да бы се на рѣшенѣ о южно-восточнимъ земальскимъ частима Унгаріе нуждни податцы и изясненя прибавила, вѣрно-покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ несамо да е све на то односеѣ се податке покупити наредіо, него е и позвао у кругъ свой тамо уроѣене мужеве, кои имаю повѣреня и особито познаванѣ свію одношеня, тицаюѣи се оногъ предѣла и народа у нѣму обитаваюѣи.

Вѣрно-покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ садѣ е у станю Свевысочайшемъ потврѣеню Вашегъ Величества она заключеня поднети, извршенѣмъ кои се по своме свепонизнѣйшемъ мнѣнію Србскомъ Народу учинѣна обеѣаня у равномѣрномъ извршеню обштегъ начела народне равноправности, у колико е то практически могуѣе, у дѣло привести и државоуправна и административна одношеня на юго-востоку Унгаріе лежеѣи предѣльны части потребама иѣны жителя исто толико, колико и корысти укупне државе одговараюѣимъ начиномъ и способомъ уредити имаю.

Што се найпре положеня оногъ простора наспрамъ Унгаріе тиче, треба пре свега примѣтити, да е Войводовини Сербіи уврстенѣмъ меѣу и поредъ прочи Круновина у IX. оддѣленію Државногъ Устава, а именно §-фомъ 72. истогъ, одъ Унгаріе одделѣно положенѣ назначено и нѣно саєдиненѣ са другомъ коіомъ Круновиномъ опредѣляваюѣе разположенѣ обеѣано.

Да бы ово саєдиненѣ отворено питанѣ остало, коега ѣе коначно рѣшенѣ у смыслу Државногъ Устава текъ по преслушаню посланика Войводовине слѣдовати моѣи, мора сама земля у таково положенѣ доѣи, у комъ она о придруженю єдной или другой страни

der einen oder der anderen Seite hin sich unabhängig auszusprechen vermag, und durch repräsentative Einrichtungen ein gesetzliches Organ zur Abgabe seiner Erklärungen erhält.

Eine solche Stellung bedingt keineswegs die definitive Constituirung jenes Gebiethes als eigenes Kronland; denn ein solcher Ausspruch ist nach §. 6 und 123 der Reichsverfassung der Gesetzgebung vorbehalten, nachdem der §. 1 der Verfassung unter den Kronländern des Reiches die Wojwodschafft Serbien nicht aufzählt, und nachdem auch dem §. 72, der ihre Vereinigung mit einem andern Kronlande weiteren Einvernehmungen und Verfügungen überläßt, die Voraussetzung zu Grunde liegt, daß jenes Gebieth früher noch nicht als eigenes Kronland hingestellt werde.

Unter der Vereinigung mit einem andern Kronlande kann nämlich nur die völlige Einverleibung, so daß die vereinigten Gebiethen zusammen ein Kronland bilden, verstanden werden, weil die Reichsverfassung nur allein die Vereinigung aller Kronländer in der Gesamtheit des Reiches, keineswegs aber ein politisches Sonderbündniß eines Kronlandes mit einem andern Kronlande anerkennt.

Sobald daher das Territorium der Wojwodschafft Serbien als ein eigenes Kronland des Reiches erklärt würde, wäre zugleich auch die im §. 72 der Reichsverfassung offen gelassene Frage ihrer Vereinigung mit einem andern Kronlande beseitigt.

Die Regierung Euerer Majestät kann demnach, ohne die Kronlandsfrage definitiv zu entscheiden, sich nur darauf beschränken, die verfassungsmäßige Lösung derselben möglich zu machen.

Der verfassungsmäßige Weg besteht darin, daß dem Lande durch eine gesetzliche Vertretung die Möglichkeit,

незавысимо изразити се може, и посредствомъ представнически уређеня законный органъ за излаганъ свои изясненя добья.

Оваково положенъ неусловлява никоимъ начиномъ опредѣлительно (definitive) устроенъ оногъ предѣла за собственну Круновину; ербо в таково изреченъ по 6. и 123. §-фу Државногъ Устава законодаврству задржано, будући да 1. §. Устава међу Круновинама Царевине Войводовину Сербію неспоминъ, и будући да и 72. §-фу, кои нѣно саединенъ са другомъ коіомъ Круновиномъ дальимъ преслушаньма и разположеніама оставля, за основъ служи предпоставлянъ, да онай предѣль не буде пре іоштъ као собствена Круновина поставлѣнъ.

Подъ саединенъмъ съ другомъ коіомъ Круновиномъ може се сырѣчь само савршено споенъ разумети, тако, да саединѣни предѣли скупа едну Круновину сачиняваю, ербо Државный Уставъ само саединенъ свою Круновина у укупности Царевине, никоимъ начиномъ пакъ политическій поособный союзъ едне Круновине са другомъ коіомъ Круновиномъ припознае.

Чымъ бы дакле предѣль Войводовине Сербіе за особенну Круновину Царевине изяснѣнъ быо, уедно бы и у 72. §-фу Државногъ Устава отворенъ оставлѣнный вопросъ нѣногъ саединеня са другомъ коіомъ Круновиномъ на страну дошао.

Владѣніе Вашегъ Величества може се дакле, да питанъ о Круновинама опредѣлительно (definitiv) нерѣши, на то само ограничити, да уставу сходно рѣшенъ истогъ могућнимъ учини.

Уставу сходанъ путь састои се у томъ, да се земљи законнимъ заступанъмъ могућность от-

sich über den Anschluß zu erklären, eröffnet, und daß im Falle einer bejahenden Erklärung mit den Abgeordneten des Kronlandes, in welches die Einverleibung Statt finden soll, unter Vermittlung der vollziehenden Gewalt über die Verbindung und die Bedingungen derselben verhandelt und das Resultat, ebenso wie der im entgegengesetzten Falle die Bildung eines eigenen Kronlandes betreffende Antrag der Entscheidung der Reichsgewalt unterbreitet werde.

Für die Anbahnung dieses den Bestimmungen der Reichsverfassung entsprechenden Verfahrens genügt es, wenn die südöstlichen Landestheile Ungarns, deren Einrichtung den Gegenstand dieses allerunterthänigsten Vortrages bildet, hinsichtlich der Repräsentation auf einem Landtage und auf dem Reichstage — als mit den Attributen eines Kronlandes versehen betrachtet, und in administrativer Beziehung als ein selbstständiges, von Ungarn getrenntes Gebieth unmittelbar der Reichsregierung untergeordnet werden.

Für diese Ausscheidung aus dem Verwaltungsgebiete Ungarns sprechen außerdem noch historische, national-ökonomische und politische Gründe von großem Gewichte.

Ein geschichtlicher Rückblick lehrt, wie es bereits im Eingange dieses allerunterthänigsten Vortrages angedeutet worden ist, daß Ungarn, nachdem es durch die Eroberungen der Osmanen und durch den Abfall ihrer aufständischen Bundesgenossen lange Zeitperioden hindurch zersplittert und nur ein Theil davon im Westen der österreichischen Regierung unterworfen geblieben war, gegen Ende des XVII. Jahrhunderts, und zwar nicht durch seine eigene Kraft, sondern durch die Nachanstrengungen der Erblande und durch das tapfere Zusammenwirken der österreichischen Heere mit Deutschen und anderen Hilfstruppen wieder gewonnen wurde.

Die siegreichen Erfolge der erbländischen Waffen haben den Carlowitzer Frieden und die Wiederherstellung

вори, о придруженю изяснити се, и да се у случаю саизволяваюћегъ изясненя са Посланицыма оне Круновине, у кою се споенъ догодити има, подъ посредствованѣмъ извршуюће власти о саединѣню и условіама истогъ договоръ учини и слѣдство, исто тако, као и у противномъ случаю предложень о устроеною собствене Круновине на рѣшенѣ поднесе Државной власти.

За приуготовленѣ овога опредѣленіяма Државногъ Устава одговараюћегъ поступаня довольно е, ако южно-восточне земальске части Унгаріе, кои уреѣненѣ предметъ овога свепонизнѣйшегъ представленія чине, у смотренію представничества (Representation) на земальскомъ и на Државномъ Сабору — као са свойствама Круновине снабудѣвене сматране, и у административномъ одношеню као самосталанъ, одъ Унгаріе одделѣнъ предѣлъ непосредственно Државномъ Владѣнію подчинѣне буду.

За ово одлученѣ одъ управителственогъ предѣла Унгаріе говоре іоштъ исторически, народно-економически и политически основи одъ велике важности.

Погледъ у Историю учи, као што е већъ у уводу овога свепонизнѣйшегъ представленія означено, да е Унгарія, почемъ е освоєніама Османа и одпадућемъ нѣовы бунтовны саюзника крозь дуге періоде времена разкомадана и само една часть одъ нѣ на западу Аустрійскомъ Владѣнію подчинѣна остала была, при концу XVII. столѣтія, и то не своіомъ собственномъ снагомъ, него напрегнутимъ силама наслѣдственны земаля и храбрымъ садѣйствованѣмъ Аустрійски войнства са немачкимъ и другимъ спомагателнимъ четама опетъ задобывена была.

Побѣдоносни успѣхи оружія наслѣдны држава произвели су карловачкій миръ и возпоставленѣ Ун-

Ungarns als erbliches Königreich unter dem christlichen Scepter des Hauses Habsburg mit der Theiß und Marosch als südöstlicher Grenze herbeigeführt.

Die von den früheren Einwohnern größten Theils verlassenen und vom Kriege verheerten Gränzgebiethen, so wie die bald darauf durch den Passarowitzer Frieden erworbenen Landschaften des Banates waren es, welche damahls von den kampfprobten Serben und anderen eingewanderten, nicht Ungarischen Volksstämmen besetzt und der Civilisation zurückgegeben wurden. Fast alle jene Gränzlande waren aus den hundertjährigen Kämpfen als Wüsten und entvölkerte Einöden hervorgegangen.

Serbische Einwanderungen in den Niederungen der Theiß und der Donau, Romanische und Bulgarische Ansiedlungen in den östlichen Gebirgsthälern, Deutsche Colonien in den Frucht-Ebenen des Mittellandes, im Thalgebiethen der Marosch und im Bergwerks-Districten, herbeigerufen durch Cuerer Majestät erlauchte Vorfahren Carl VI., Maria Theresia und Joseph, und begünstigt durch die Geldopfer des Reiches, bevölkerten und bebauten das den Osmanen abgerungene Land, verwandelten die öden Heiden in lachende Landschaften und die trocken gelegten Sümpfe in üppige Saatsfelder. Ihre Anstrengungen, ihr ausdauernder Fleiß gestaltete jenes Gebieth zur Kornkammer der Monarchie, und erst späterhin, besonders, nachdem vor kaum einem Jahrhunderte ein Theil des Landes im Wege der Provinzialisirung in administrativer Beziehung in ein näheres Verhältniß zu Ungarn getreten war, machten sich Einwanderer aus dem daselbst herrschenden Stamme der Magyaren in verschiedenen Gegenden des alle Reichthümer des Bodens entfaltenden Landes ansässig.

Die Bildung eines von Ungarn unabhängigen Verwaltungsgebiethes aus diesem hauptsächlich durch die Mittel der alten Erblande erworbenen, bevölkerten und culti-

гаріе као наслѣдногъ Кралѣвства подѣ христіанскимъ скиптромъ Дома Хабсбургскогъ са Тиссомъ и Мо-ришемъ као южно-восточномъ границомъ.

Одѣ преѣашњи жителя по веѣой части оста-влѣни и ратомъ опустошени погранични предѣли, као и на скоро затимъ Пожаревачкимъ миромъ за-добывени предѣли Баната есу они, кои су онда одѣ раторны Србаля и други доселивши се, не-маѣарски племена заузети и цивилизаці повраѣени были. Готово све оне пограничне землѣ произише су изѣ стогодишњи борба као пустољине и жителя лишпене устынѣ.

Србска населеня у низи Тиссе и Дунава, Ро-манска и Бугарска поселеня по долинама восточны брегова, Немачке колоніе на плоднимъ равнинама по среди землѣ, на долинама Мориша и у рудокоп-нимъ окружіяма, позвана Светлимъ предшественни-цыма Вашегъ Величества Карломъ VI., Маріомъ Тере-зіомъ и Іосифомъ, и подпомогнута новчанимъ жер-твама Царевине, испунила су народомъ и обдѣлала су одѣ Османа отету землю, претворила су пугте просторе у веселе баштине, и изсушене баре у буйне нѣиве. Нѣіова напрезаня, нѣіово издржимо прилѣжаніе претворило е онай предѣль у житницу Монархіе, и текъ поздніе, особыто, почемъ е едва пре едногъ столѣтія еднa часть землѣ путемъ про-винціализирания у административномъ смотреніу у ближе одношенѣ къ Унгаріи ступила была, станили су се доселѣницы одѣ владаюѣегъ тамо племена Ма-ѣара по разнимъ краевима сва богатства землѣ ра-звіяюѣегъ предѣла.

Образованѣ незавысимогъ одѣ Унгаріе управи-телственогъ предѣла изѣ овогъ, понайвише сред-ствама стары наслѣдны земала набавлѣногъ, на-

virten Territorium erscheint nur als die Wiederherstellung des früheren Verhältnisses, in welchem jene Landestheile mit ihren eigenen Verwaltungsbehörden versehen, und unmittelbar der Central-Regierung unterstellt gewesen waren.

Die Ereignisse des vorigen Jahres hatten die factische Abtrennung jener Landestheile von Ungarn in ihrem Gefolge. Unter solchen Umständen wäre eine Zurückführung der ehemaligen administrativen Vereinigung mit Ungarn eben so ungerecht, als unpolitisch. Es stellt sich vielmehr bei der Wiederherstellung des Friedens und geordneter öffentlicher Zustände das Bedürfnis heraus, dem in den letzten Jahren thatsächlich eingetretenen Verhältnisse der Ausscheidung aus Ungarn durch den allerhöchsten Ausspruch Euerer Majestät die Weihe der Gesetzmäßigkeit zu ertheilen.

Alle Stimmen, welche aus dem fraglichen Gebiete laut geworden sind, haben sich vor Allem für eine von Ungarn gesonderte Stellung ihres Landes ausgesprochen.

Nationalökonomische und höhere politische Rücksichten lassen es endlich als ganz vorzüglich im Interesse der Gesammtheit des Staates gelegen erscheinen, ein Gebieth, welches viele und kostbare Staatsgüter mit ausgedehnten, von der Natur gesegneten Ländereien und mit allen Elementen fruchtbringender Colonisation und unberechenbarer Entwicklungsfähigkeit enthält, der unmittelbaren Einflusnahme der Regierung näher gerückt und die daselbst wohnenden Völkerschaften in eine solche Stellung gebracht zu sehen, daß sie befreit von dem Andrängen nationaler Uebergriffe zur lebensfrischen Entfaltung ihrer materiellen und geistigen Interessen angeregt, und zum Eintritte als selbständige und ebenbürtige Brüder in die große Völkerefamilie des Reiches berufen werden.

Wenn nun, gestützt auf alle diese Erwägungen, der treugehorsamste Ministerrath des ehrerbietigsten Erach-

родомъ снабдѣвеногъ и обдѣланогъ територіюма показуе се само као возпоставленѣ преѣашнѣгъ одношеня, у коемъ су оне земальске части са нѣовимъ собственнимъ управителственнымъ надлежательствама снабдѣвене, и непосредственно Средоточномъ Владѣнію подчинѣне быле.

Догаѣаима прошасте године слѣдовало е фактическо одделѣнѣ оны земальски части одъ Унгаріе. У таковимъ обстоятелствама быо бы повратакъ преѣашнѣгъ административногъ саѣдиненя са Унгаріомъ исто тако неправеданѣ, као и неполитичанѣ. Што више при повратку мира и уреѣеногъ явногогъ станя показуе се потреба, да се у последњимъ годинама догодившемъ се дѣйствителномъ одношенію одцепленя одъ Унгаріе Свевысочайшимъ изреченѣмъ Вашегъ Величества освеѣенѣ законитости даруе.

Сви гласови, кои су се изъ вопросногъ предѣла чути дали, изяснили су се пре свега за одлучно одъ Унгаріе положенѣ нѣове землѣ.

Народно-економическа и вышна политическа прирѣнїя на послѣдку за укупность државе као особито корыстно показую, да се предѣлѣ, у коемъ се многа и скупощѣнна државна добра са пространнимъ, одъ природе благословенимъ баштинама и са свима стихїяма (Element) плодоносне колонизаціе и неизрачуниме способности за развитакъ садржаваю, непосредственномъ втеченію владѣнїя ближе доведе и да се у нѣму живеѣи народи у таково положенѣ поставе, да ослобоѣени одъ насилїя народны насртаня къ живостномъ развитку нѣовы матерїалны и душевны корысти побуѣени, и као самостална и споредна браѣа позвани буду къ приотупу у велику народну породицу царевине.

Ако е садѣ, ослоняюѣи се на сва ова разсмотреня, вѣрно-покорнѣйшїй Министерскїй Савѣтъ

tens ist, daß Euerer Majestät Sich bestimmt finden dürften, die im Südosten von Ungarn gelegenen Landestheile als ein davon abgesondertes und selbständiges, unmittelbar nur der Central-Regierung untergeordnetes Gebieth in so lange zu erklären und einzurichten, bis die definitive Regelung der obwaltenden Verhältnisse im verfassungsmäßigen Wege Statt gefunden haben wird, so knüpft sich unmittelbar daran die weitere Frage über den Umfang und die Abgränzung dieses Gebiethes.

Die im Mai 1848 in Carlowitz zusammengetretene National-Versammlung der Serben hat das ganze Banat, die Bacs, Bodrogher und die Baranyaer Gespanschaft, Syrmien, den Eschakisten-District und die angränzenden Peterwardeiner und Banater Regimentsbezirke für die Wojwodschafft Serbien in Anspruch genommen.

Die Regierung Euerer Majestät, von der erklärten Absicht geleitet, bei der Feststellung jenes Verwaltungs-Gebiethes auch die geschichtlichen und Bevölkerungsverhältnisse zu berücksichtigen, hat alle darauf Bezug nehmenden urkundlichen Behelfe und die gesammelten statistischen Nachweisungen der sorgfältigsten Prüfung unterzogen und hieraus die zweifache Thatsache festgestellt, daß erstens aus älteren Documenten keine geschichtlich-begründeten Ansprüche auf bestimmte Gränzen einer Serbischen Wojwodschafft erhoben werden können, und daß zweitens die Abgränzung des zu bildenden Gouvernementsgebietes bloß allein nach der Nationalität seiner Bewohner praktisch ganz und gar unausführbar erscheine.

Die Unmöglichkeit, Sprache und Abstammung als vorzüglichste Factoren politischer Gestaltung anzuerkennen, und Völkerschaften, die bisher friedlich und geordnet nebeneinander und durcheinander wohnten, und durch hundertfältige, geistige und materielle Lebensadern verknüpft waren, durch die Scheidewand verschiedenartiger Institutionen und wechselseitiger Ausschließung von einander

тога страхопочитателнѣйшегъ мнѣнія, да бы се Ваше Величество опредѣленнымъ нашло, да на юго-востоку Унгаріе лежеће земальске части за отделѣнъ одъ нѣ и самосталанъ, непосредственно само Средоточномъ Владѣнію подчинѣный предѣлъ прогласи и установи дотле, докле опредѣлительно уреѣенъ постоећи одношеня уставу сходнимъ путемъ произведено не буде, то се са овимъ непосредственно скопчава далъ питанъ о простору и ограниченю овога предѣла.

У Маю 1848. у Карловцы држана Народна Скупштина Србаля искала е за Войводовину Сербію цео Банатъ, Бачку, Бодрошку и Бараньску Вармежу, Сремъ, Шайкашко Окружіе и погранично Петрова-радинско и Банатско региментско окружіе.

Владѣніе Вашегъ Величества, израженимъ намѣренѣмъ руковоѣено, да при опредѣленю овогъ управителственногъ предѣла и историческа и народна одношеня у смотреніе узме, подвргло е найбрижльвиѣемъ изпиту све на то односеће се писменне податке и сакуплѣна штатистическа извѣстія, и одтуда е дwoяку дѣйствителность извело, прво, да се изъ старіи писменна (Document) никаква исторически основана права на опредѣлене границе Србске Войводовине извести немогу, а друго, да се ограниченѣ образовати се имуѣегъ управителственногъ предѣла єдино само по народности нѣговы жителя практически сасвимъ и никако произвести неможе.

Немогуѣность, да се езукъ и порекло за найотличнїя прирѣнїя при политическомъ образованю припозна, и да се народи, кои су досадъ мирно и уредно еданъ поредъ другогъ и межу собомъ обитавали, и стогубимъ душевнимъ и матерїалнимъ животнимъ жилама скопчани были, преградомъ разностручны установленя и межуусобногъ изключеня

zu trennen und abzusperren, obwaltet mehr oder weniger in fast allen Theilen der Monarchie. Wäre das Prinzip nationeller Gleichberechtigung bedingt von der vollständigen Absonderung jedes einzelnen Volksstammes von dem andern, so würde es in sich selbst zerfallend, in den Grundsatz der Alleinberechtigung sich verkehren müssen, und der Bestand der Oesterreichischen Monarchie wäre, wenn nicht förmliche Völkerwanderungen organisirt werden sollten, von vorneherein in Frage gestellt, während doch der welthistorische Beruf dieses Staates eben in einer solchen Stellung besteht, daß die verschiedensten Nationalitäten mit gleichem Rechte und mit gleichen Freiheiten neben einander wohnen und leben, vereint durch das wechselseitige Bedürfniß des Schutzes und des Verkehrs und durch das Bewußtsein eines, Alle umschließenden gemeinsamen Vaterlandes.

Die Gleichberechtigung der Nationalitäten findet ihre vernünftig mögliche Durchführung in Kirche, Schule und Amt, und in dem Leben der einzelnen und Collectiv-Gemeinden, läßt sich nicht mit schroffer Exklusivität übertragen in die auf friedliche Einigung des verschiedenartigen abzielenden höheren Beziehungen des staatlichen Lebens.

Nationale Gleichberechtigung ist nicht wesentlich bedingt von territorialer Abgränzung; ihre Garantien liegen weniger in administrativen Eintheilungen, als vielmehr in der Identität des Interesses, welches jeder einzelne Volksstamm hat, das Prinzip der Gleichstellung wie für sich, so auch für alle andern zu wahren und zu vertheidigen.

Die Richtigkeit dieser Betrachtungen tritt nirgends schärfer hervor, als gerade in den südöstlichen, durch Einwanderungen verschiedener Nationalitäten cultivirten Gebiethen Ungarns.

Den statistischen Zusammenstellungen und der eigenen Angabe der dortländigen Vertrauensmänner zufolge,

еданъ одъ другогъ одделе и одлуче, налази се манъ или више у свима готово частима Монархіе. Кадъ бы начело народне равноправности условљно было савршенимъ одделенѣмъ свакогъ поединогъ народногъ племена одъ другогъ, морало бы оно, само у себи распадоући се, у основоположенѣ самоправности преобратити се, и обстанакъ Аустрійске Монархіе, ако се небы права народна преселеня устроити имала, одма бы съ почетка у сумню дошао бы, при свемъ томъ, што се светско-историческій позывъ ове државе башъ у такомъ положеню састои, да найразличніе народности са еднакимъ правомъ и еднакимъ слободама еданъ поредъ другогъ обитаваю и живе, саединѣни взаимномъ потребомъ обране и саобраштая и свесѣу укупногъ све обузимаюћегъ отечества.

Равноправность народна може се разумно произвести у цркви, школи и званію, и у животу поедини и коллективны община, не да се пакъ са прекимъ изключенѣмъ пренети и на выша одношеня државногъ живота, смераюћа на спокойно саединенѣ разностручногъ.

Народна равноправность ніе суштественно условљна територіјалнимъ ограниченѣмъ; нѣна емства леже манъ у административнимъ раздѣленѣма, него што више у истовѣтности интереса, кою свако поедино народно племе има, да начело успореѣеня како за себе, тако и за све друге храни и брани.

Истинитость овы сматраня нигди се ясніе непоказуе, као управо у южно-восточнимъ, доселеніама различны народности обдѣланімъ предѣлима Унгаріе.

По штатистическимъ сравненіама и собственномъ излаганю ондашњи повѣреника, изузимаюћи

ist mit Ausnahme des Eschakiſten-Districts und der öſtlichen Theile Syrmienſ die Serbiſche Bevölkerung in faſt allen Gegenden der übrigen, vom Carlowitzer National-Congreſſe für die Woywodſchaft Serbien angeſprochenen Landtheile ſo ſehr mit andern Volksſtämmen vermengt, daß ſie von einander weder örtlich getrennt, noch abgeſonderten Verwaltungsorganen untergeordnet werden können.

Gegenüber der offenbaren Unmöglichkeit, die Landestheile, um deren Einrichtung eſ ſich handelt, bloß allein nach Nationalitäten zu ſcheiden, zeigt ſich um ſo beſtimmter die Nothwendigkeit, bei der politiſchen Neugeſtaltung derſelben auch anderen wichtigeren Momenten, und zwar ganz vorzüglich der Gleichförmigkeit in einander verwobener Interereſſen und Bedürfniſſe und den höheren politiſchen Rückſichten auf daſ Wohl deſ Geſammtſtaateſ und auf den Beſtand der Reichsverfaſſung vom 4. März 1849 den gebührenden Einfluß zu geſtatten. Die Ausdehnung, welche die Carlowitzer Serbiſche National-Verſammlung vom Mai 1848 der Woywodſchaft geben wollte, findet ſchon in den Beſtimmungen jener Verfaſſung ihre weſentliche Beſchränkung.

Daſ Baranyaer Comitatz von dem Verwaltungsgebiete Ungarnſ abzutrennen, würde überwiegenden geographiſchen und ethnographiſchen Verhältniſſen widerſprechen, indem eſ durch die Donau und Drave von Croatien und der Bacſka geſchieden, letzteren Landestheilen durchaus keinen naturgemäß abgegränzten und auch nur in adminiſtrativer Beziehung empfehlenswerthen Zuwachſ zu gewähren vermöchte, und mit Ausnahme von ein Paar Bezirken mit Slawiſcher Population, eine weit überwiegende Magyariſche und Deutſche Bevölkerung beſitzt.

Daſ Inſtitut der Militärgränze iſt innerhalb ſeiner dermahligen territorialen Ausdehnung und in ſeiner militäriſchen Organisation durch die Reichsverfaſſung aufrecht erhalten.

Шайкашко окружіє и восточне части Срема, Србскій є Народъ у свима готово предѣлима прочи одъ Карловачкогъ Народногъ Сабора за Войводовину Србію исканы земальски части тако яко са прочимъ народнимъ племенима измешанъ, да єдно одъ другогъ нити в поместно одделѣно, нити се одделѣнимъ управителственнымъ органима подчинити може.

Наспрамъ очевидне немогућности, да се земальске части, о кои се уређеню дѣла, само єдино по народностима разлуче, показує се у толико опредѣленіє нужда, да се при политическомъ нѣовомъ преображаю и другимъ важнимъ призрѣніяма, и то сасвимъ особито равнообразности єдно у друго уплетены корысти и потреба и вышимъ политическимъ призрѣніяма на благо укупне државе и на постоянѣ Државногъ Устава одъ 4. Марта 1849. пристоеће втеченіє дозволи. Просторъ, когъ є Карловачка Србска Народна Скупштина у Маю 1848. Войводовини дати хотѣла, налази већъ у опредѣленіяма оногъ устава своє суштественно ограниченѣ.

Бараньску Вармеђу одъ управителственногъ предѣла Унгаріє одделити, противило бы се претежнимъ географическимъ и етнографическимъ отношеніяма, будући да она, Дунавомъ и Дравомъ одъ Хорватске и Бачке оддѣлѣна, никако небы последнимъ земальскимъ частима природно ограниченный, нити пакъ у административномъ смотренію препоручителанъ прирастакъ дати могла, и будући да она, изузимаюћи неколико срезова са славенскимъ народомъ, далеко претежніє мађарско и немачко жителство има

Заведеніє войничке границе међу своимъ досадашнимъ територіалнимъ пространствомъ и у свомъ войничкомъ устроєню оддржано є Државнимъ Уставомъ.

Die Einverleibung eines Theiles derselben in die Wojwodschafft Serbien wäre gleichbedeutend mit ihrer Provinzialisirung und mit der Aufhebung ihrer eigenthümlichen Einrichtungen.

In Betreff der Regelung der die Militärgränze betreffenden Verhältnisse wird der treuehorsaamste Minister-rath demnächst in der Lage sein, seine ehrerbietigsten Anträge zusammengefaßt in ein besonderes Statut Euerer Majestät vorzulegen.

Syrmien, fast ausschließlich nur von Serben bewohnt, ist für diese Nation von hervorragender Wichtigkeit, als Stammland ihrer ersten Ansiedlungen, als Stätte ihrer vorzüglichsten geschichtlichen Erinnerungen und Denkmähler und als Sitz ihrer bedeutendsten kirchlichen Institute.

Seit den Carlowitzer Ereignissen gehört auch Syrmien thatsächlich zu der damahls neu errichteten Wojwodina, und selbst in dem Allerhöchsten Handschreiben vom 2. April d. J. wurde und blieb es dem Verwaltungsgebiete des Patriarchen der Serben zugewiesen.

Ein Gebieth, welches Syrmien nicht mitbegriffe, könnte nicht füglich als Serbische Wojwodschafft bezeichnet werden.

Der im Jahre 1848 versammelte Croatisch-Slavonische Landtag hat im Artikel VII. Syrmien als einen Bestandtheil der Serbischen Wojwodschafft anerkannt, und sich zur Unterstützung und Verwirklichung der Wünsche der Serbischen Nation bereit erklärt und verpflichtet. Durch den XI. Landtagsartikel aber, der im 6. Absätze gleichfalls von der Wojwodschafft handelt, wurde im 11. Absätze die Syrmier Gespansschafft als ein integrireder, gegen jeden Feind zu vertheidigender Theil der vereinigten Königreiche erklärt.

Eine befriedigende Lösung des scheinbaren Widerspruches, der zwischen dem VII. und XI. Artikel des Croatisch-Slavonischen Landtages obwaltet, kann nur darin

Споєнѣ єдне части исте са Войводовиномъ Сербіомъ было бы єднозначеѣе са провинціализиранѣмъ нѣнимъ и са укинуѣемъ нѣны свойственны установа.

У смотренію уреѣеня войничке границе тицаюѣи се одношеня, вѣрно — покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ скоримъ ѣе у станю быти страхопочитателнѣйша своя предложеня, сложена у особеный штатутъ, Вашемъ Величеству поднети.

Сремъ, готово изключително одъ Србаля обываванъ, за овай є народъ одъ особыте важности, као старосѣдна земля нѣовы првы поселеня, као место нѣовы найотличнїи исторически спомена и паметника и као столица нѣовы найзнатнїи црковны заведеня.

Одъ времена Карловачки догаѣая принадежи и Сремъ дѣйствително у онда ново подигнуту Войводовину, и у самомъ Свевысочайшемъ Ручномъ Писму одъ 2. Априлія о. год. быо є и остао є управителственномъ предѣлу Патріярха Србскогъ придодать.

Предѣлъ, кои Сремъ у себи не садржава, небы се управо као Србска Войводовина ни означити могао.

У години 1848 сакуплѣный Хорватско-Славонскій земальскій Саборъ припознао є у члену VII. Сремъ за саставну часть Србске Войводовине, и готовимъ се изяснію и обвезао желѣ Србскогъ Народа подпомагати и у дѣло привести. Земальско-Саборнимъ пакъ XI. чланкомъ, кои у 6. подломку такоѣе о Войводовини дѣйствує, изяснѣна є у 11. подломку Сремска Вармеѣа за сатавну противъ свакогъ неприятели бранити се имуѣу часть саєдинѣны Краљвина.

Задоволяваюѣе рѣшенѣ привидногъ противорѣчїя, кое меѣу VII. и XI. чланкомъ Хорватско-Славонскогъ земальскогъ Сабора постои, може се само у

gefunden werden, daß nach der von Seite des Banus zu Folge der Berathungen Croatischer und Serbischer Vertrauensmänner dem treuehorsaamsten Minister-Rathe mitgetheilten Ansicht unter dem im Landtagsartikel VII. erwähnten „Syrmien“ nicht das ganze, zum Theile aus der ehemaligen Slavonischen Balpoer Gespannschaft zusammengesetzte Syrmier-Comitat, sondern nur dessen östliche, das ursprüngliche Syrmien in seiner alten Begränzung bildenden Theile desselben verstanden werde.

Den auf diese Unterscheidung gegründeten Antrag, wornach die beiden Syrmischen Bezirke von Kuma und Slosk zum Gebieth der Wojwodschafft zu gehören, der westliche oder Bukovarer Bezirk aber bei Slavonien zu verbleiben hätte, erlaubt sich der treuehorsaamste Ministerrath der Allerhöchsten Genehmigung Euerer Majestät mit dem ehrfurchtsvollsten Beifügen zu unterbreiten, daß hiedurch die für die Serben in geschichtlicher und religiöser Beziehung bedeutsamsten Landschaften in den Umfang ihrer Wojwodschafft aufgenommen, und nur jene Gebietstheile davon ausgeschlossen werden, welche ursprünglich nicht zu Syrmien gehörig, eine, größten Theils nicht zur Orientalisch-Griechischen Kirche sich bekennende Bevölkerung haben.

Obwohl der §. 6. der Reichsverfassung die Uenderung der Gränzen eines Kronlandes der Gesetzgebung überweist, so findet die Regierung Euerer Majestät, indem sie die definitive Ausgleichung aller, die Wojwodschafft Serbien betreffenden territorialen und staatsrechtlichen Verhältnisse der Mitwirkung der Landes- und Reichsvertretung im verfassungsmäßigen Wege anheimstellt, doch in den §§. 87 und 120 der Reichsverfassung und in der vorstehenden Auseinandersetzung, die Ermächtigung zu der ehrerbietigst beantragten provisorischen Zuweisung der östlichen Theile des Syrmier Comitats an die genannte Wojwodschafft.

томе наћи, што се по мнѣнію одъ стране Бана у слѣдству савѣтованя Хорватски и Србски повѣреника вѣрно-покорнѣйшемъ Министерскомъ Савѣту саобщеніемъ подъ споменутимъ у VII. земальско-Саборномъ чланку „Сремомъ“ не цела, одъ части изъ негдашнѣ Валповачке Вармеѣ саставлѣна Сремка Вартеѣа, него само нѣне восточне, првобытнѣй Сремъ са старимъ нѣговимъ границама сачиняваюѣе части подразумеваю.

На овомъ разликованію осниваюѣе се предложенѣе, по коемъ бы оба Сремска Среза, Румскій и Илlochкій, предѣлу Войводовине принадлежати, западный или Вуковарскій Срезъ пакъ при Славоніи остати имао, у суѣе се вѣрно-покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ Свевысочайшемъ одобренію Вашегъ Величества са тимъ страхопочитателнимъ додаткомъ поднети, да се сотимъ у историческомъ и вѣроизповѣдателномъ смотренію найзнаменитіе за Срблѣ землѣ у округъ Войводовине приме, и само оне предѣлне части изъ нѣ изключе, кое првобытно Срему не принадлежеѣи, по веѣой части восточно греческу цркву неизповѣдаюѣе жителство имаю.

Премда §. 6. Државногъ Устава промену граница Круновине кое законодавству оставя, то опетъ Владѣніе Вашегъ Величества, опредѣлительно изравнанѣ свію, Войводовине Србіе тичуѣи се територіалны и државоправны одношеня садѣйствованію земальскогъ и Државногъ заступничества на уставномъ путу оставляюѣи, налази у §-фима 87. и 120. Државногъ Устава и у предстоѣемъ изложенію опунемоѣенѣ за страхопочитателно предложенѣе, да се восточне части Сремске Вармеѣ именованой Войводовини привремено придаду.

Nach Ausscheidung der Militär-Gränzgebiete, der Baranyaer Gespanschaft und des Bukowarer Bezirkes würde von den in der Carlwizer National-Versammlung angesprochenen Gebiethen außer dem eigentlichen, die Bezirke von Kuma und Illok umfassenden Syrmien nur noch die Bacska und das Banat oder die Bacsk-Bodrogher, die Torontaler, Temescher und Krassoer Gespanschaften erübrigen.

Das Krassoer und Temeser Comitatz, mit Ausnahme des Werschezer Bezirkes, gleichfalls auszuschließen, und das neu zu constituirende Gouvernements-Gebieth auf die im Allerhöchsten Handschreiben Euerer Majestät vom 2. April d. J. provisorisch der Verwaltung des Patriarchen der Serben als bevollmächtigten kaiserl. Commissär untergeordneten Landestheile zu beschränken, würde dem beabsichtigten Zwecke widersprechen, und auf nachtheilige Schwierigkeiten und Unzukömmlichkeiten führen.

Die Bacska und das Torontaler Comitatz sammt dem Werschezer Stuhlbezirke ist keineswegs ausschließend von Serben bewohnt. Hunderttausende von Deutschen und Magyaren, die zahlreich vorkommenden Romanen und andere Volksstämme ungerechnet, wohnen daselbst neben den Serben und zwar, wie bereits erwähnt wurde, in der Art durcheinander gemengt, daß nur ausnahmsweise in einzelnen Bezirken ein compactes Zusammenwohnen einer einzigen Nationalität Statt findet.

Würde jene im April d. J. mit vorzüglicher Beachtung auf die damaligen Kriegsverhältnisse vorgenommene territoriale Abtheilung fortdauernd und bleibend gemacht, so würde das Banat höchst unzweckmäßig durchschnitten.

Das Gebieth zwischen der Donau, Theiß und Maros ist seit Jahrhunderten nicht bloß durch den Namen des Banates, sondern auch durch die Gemeinschaftlich-

По одлученю войничко - пограничногъ предѣла, Бараньске Вармеѣ и Вуковарскогъ Среза остале бы одъ исканы на Карловачкой Народной Скупштини предѣла осимъ свойственногъ, Румскій и Илlochкій Срезъ, заузимаюћегъ Срема, само іоштъ Бачка и Банатъ или Бачко-Бодрошка, Торонталска, Тамишварска и Крашовска Вармеѣ.

Крашовачку и Тамишку Вармеѣу, изузимаюћи Вршачкій Срезъ, такођеръ изключити и новоустроити се имућій управителственый предѣлъ ограничити на землѣ у Свевысочайшемъ Ручномъ Писму Вашегъ Величества одъ 2. Априлія о. год. правительству Патріярха Србскогъ, као опуномоћеногъ Царскогъ коммессара, привремено подчинѣне, противословило бы намѣреной цѣли и водило бы знаменитымъ тегобама и незгодама.

Бачка и Торонталска Вармеѣа заедно са Вршачкомъ судейскомъ Столицомъ ніе никоимъ начиномъ изключително одъ Србаля обитавана. Стотине хиљада Немаца и Мађара, нерачунаюћи многочислено налазеће се Романе и друга народна племена, обитаваю ту поредъ Србаля, и то, као што е већъ споменуто, таковимъ начиномъ између себе помешани, да се само изятно у поединимъ Срезовима скупно обитаванѣ едне едине народности непомешано налази.

Кадъ бы се оно у Априлію о. год. са особитымъ призрѣніемъ на тадашня ратна одношеня учинѣно територіялно раздѣленѣ траюћимъ и сталнимъ учинило, то бы се Банатъ сасвимъ цѣли несходно цепао.

Предѣлъ између Дунава, Тиссе и Мориша скопчанъ е у едно одъ столѣтія несамо именовъ Баната, него и обштносѣу исторически догађая и развитка

keit der geschichtlichen Erlebnisse und der Cultur-entwicklung, so wie municipaler und administrativer Einrichtungen zu einem Ganzen verbunden.

Die geographische Gestaltung des Landes, die Productions- und Verkehrsverhältnisse seiner Bevölkerung haben eine solche Wechselseitigkeit und Verschmelzung der Interessen aller einzelnen Theile des Banates unter einander herbeigeführt, daß ihre tiefer greifende Trennung als eine naturwidrige Hemmung des ganzen Kreislaufes ihres öffentlichen Lebens betrachtet werden müßte.

Würden zwischen dem Torontaler Comitate und dem Werschezer Bezirke einerseits und dem übrigen Banate andererseits die Gränzpfähle verschiedener Verwaltungsgebiete aufgerichtet, so bliebe zwischen diesem Gebiete, Siebenbürgen und der Militärgränze ein unförmlich eingekleites Territorium übrig, das einem Kumpfe gleich und für sich allein jeder politischen Lebensfähigkeit entbehrend auch keinem andern Lande sich organisch einfügen ließe und das ganze Banat verlöre jene vortreffliche Abrundung innerhalb natürlicher Grenzen, die in politischer Beziehung nicht hoch genug in Anschlag gebracht werden kann.

Alle diese Nachtheile werden vermieden, wenn nach dem ehrerbiethigsten Antrage des treuehorsaamsten Ministerrathes Seine Majestät zu genehmigen geruhen, daß das ganze Banat vereinigt bleibe, und mit der Bacska und den Syrmischen Bezirken von Kuma und Illok verbunden, als ein eigenes Verwaltungsgebiet constituiert werde.

Es entsteht dadurch ein wohl arrondirtes und abgegränztes, geschichtlich und geographisch zusammengehörendes, durch gleichförmige Interessen aller Art verbundenes, und in national-ökonomischer Beziehung für das ganze Reich höchwichtiges Territorium.

културе, као и муниципалны и административны установлєня.

Географическїй строй землѣ, одношеня произвѣденя и саобраштая нѣногѣ жительствова таковоу су взаимность и стопленѣ корысти свїю поедины части Баната између себе произвела, да бы се нѣово дублѣ заватаюће одцепленѣ као природи противно препречиванѣ цѣлогѣ окружногѣ тєчая нѣовогѣ явнѣногѣ живота сматрати морало.

Кадѣ бы се између Торонталске Вармеђе и Вршачкогѣ Среза съ єдне стране и прочегѣ Баната съ друге стране пограничне линїє разны у правителствены предѣла подигле, заостао бы између овогѣ предѣла, Ерделя и войничке границе неудесно углавлѣнѣ територїумѣ, кои трупини подобанѣ и самѣ за себе сваке способности политическогѣ живота лишєнѣ, а и никаквої се другой землї небы органически уместити дао, и цєо Банатѣ изгубїо бы ону красну округлину помеђу природнимѣ границама, коя се у политическомѣ смотренїю неможе доволно высокоценити.

Све ће се ове незгоде избећи, ако по страхопочитателнѣйшемѣ предложенїю вѣрно-покорнѣйшегѣ Министерскогѣ Савѣта Ваше Величество одобрити благоизволите, да цєо Банатѣ саєдинѣнѣ остане, и да са Бачкомѣ и Сремскимѣ Срезовима Румскимѣ и Иллочкимѣ саюженѣ, као особеный управителственый предѣлѣ устроєнѣ буде.

Чрезѣ то постає добро аррондиранѣ и ограниченѣ, исторически и географически у єдно принадлежеїй, равнообразнимѣ корыстима сваке струке саюженый и у народно-єкономическомѣ смотренїю за целу државу велеважанѣ територїумѣ.

Die Bevölkerungs-Verhältnisse desselben sind so gestaltet, daß nicht ein einzelner Volksstamm der Majorität einer zweiten überwiegenden Nationalität gegenübersteht, und daher keiner die Unterdrückung des eigenen Lebens und Entwickelns in schutzloser Minderzahl zu befürchten hat.

Die verschiedenen Volksstämme, welche die Bevölkerung bilden, halten sich beinahe das Gleichgewicht, und jede Nationalität, für sich allein schon einen namhaften Quotienten der Bevölkerung bildend, wird gegen Uebergriffe eines Volksstammes in dem Anschlusse an die bei der Wahrung des Grundsatzes der Gleichberechtigung nicht minder betheiligten übrigen Volksstämme einen zureichenden Schutz finden, und ein suprematisches Auftreten einer Nationalität zur Unmöglichkeit werden.

Den Ansprüchen und Bedürfnissen, welche sich hinsichtlich einer nationalen Verwaltung bei den unter dem Schutze des Grundsatzes der Gleichberechtigung in einem und demselben Gouvernementsgebiete befindlichen Volksstämmen herausstellen werden, soll, so weit es die Vermengung der Wohnsitze der einzelnen Völkerschaften zuläßt, bei der Abgränzung der größeren und kleineren Verwaltungs- und Gerichtsbezirke nach Möglichkeit Rechnung getragen werden.

Es wird für die aufzustellenden administrativen Organe eine der ersten und wichtigsten Aufgaben sein, eine solche Eintheilung des Landes zu entwerfen und der höheren Genehmigung zu unterbreiten, daß nicht nur die größeren Distrikte oder Kreise die Hauptstämme der Bevölkerung, nämlich die Serben, die Romanen und die Deutschen repräsentiren, sondern daß auch in der untern organischen Gliederung auf die ethnographischen Verhältnisse möglichst Bedacht genommen wird.

Die administrative Oberleitung jenes ganzen, im Südosten Ungarns zu bildenden und unmittelbar dem

Одношеня жителства у истомъ такова су, да ни едно поедино народно племе не стои на супротъ веѣине друге претежне народности, и дакле, да се ни едно угнѣтенія собственогъ живота и развитка у беззаштитной маньини бояти нема.

Различна народна племена, коя жителство сачиняваю, едно другомъ готово равновѣсїе држе, и свака народность, сама за себе веѣъ знаменитый количникъ жителства сачиняваюѣи, наѣи ѣе противъ премашая коегъ народногъ племена довольну заштиту у придруженю прочимъ у храненю начела равноправности немаѣъ участвуюѣимъ народнимъ племенима и супрематическо поступанѣ едне народности постаѣе немогуѣношю.

Захтеваня и потребе, кое се у смотреню народногъ правителства кодъ народны подъ обраномъ начела равноправности у едномъ и истомъ управителственномъ предѣлу налазеѣи се племена показале буду, има ѣе се при ограничаваню веѣи и маньи управителственны и судейски Срезова по могуѣности у призрѣнїе узети, у колико то измешана обьиталишта поедины народа допуштаю.

При поставити се имуѣимъ административнимъ органима быт' ѣе еданѣ одъ првы п найважнїи задатака, таково разделенѣ землѣ сачинити и вышемъ одобреню поднети, да несамо веѣи Диштрикти или Окружїя поглавита племена жителства, то естѣ Срблѣ, Романе и Немце представляю, него да се и у нижемъ органическомъ разчлененю на етнографическа одношеня у колико е могуѣе призрѣнїе узме.

Врховна администрація оногъ целогъ на юго-востоку Унгарїе образовати се и непосредственно

Reichs-Ministerium unterzuordnenden Gouvernementsgebiethes wäre einem in Temesvar residirenden provisorischen Landeschef, dem für die Besorgung der Civil-Angelegenheiten ein Ministerial-Commissär an die Seite gegeben würde, anzuvertrauen.

Ebenso wird in thunlichster Uebereinstimmung mit dem Verwaltungs-Organismus in den übrigen Kronländern, zugleich aber auch mit Beibehaltung nationaler Eigenthümlichkeiten und Benennungen die Administration der drei Kreise oder Districte, in welche das ganze Gebieth getheilt werden soll, so wie der aus ihnen zu bildenden unteren Bezirke von Kreis- und Bezirksvorständen zu besorgen sein, deren Wirkungskreis in einer eigenen Verfügung festgestellt werden wird.

Um dem Lande auch eine seinem Verwaltungs-Organismus entsprechende Vertretung zu gewähren, dürften sich Euer Majestät allergnädigst bewogen finden, Allerhöchst Ihren treuehorsaamsten Ministerrath zu ermächtigen, Verordnungs-Entwürfe, wodurch in Uebereinstimmung mit den Grundsätzen der Reichsverfassung und analog den Institutionen anderer Kronländer die Zusammensetzung, die Einrichtung und der Wirkungskreis der Landes-, Kreis- und Bezirks-Vertretungen geregelt werden soll, auszuarbeiten und der Allerhöchsten Sanction zu unterbreiten.

Innerhalb des Umfanges jenes ganzen Gouvernementsgebiethes würde die Wojwodschafft Serbien nach dem ehrerbiethigsten Antrage des treuehorsaamsten Ministerrathes einen besonderen Kreis zu bilden und aus den Syrmischen Bezirken von Ruma und Ilok, und aus jenen Theilen der Bacska und des Torontaler und Temescher Comitates zu bestehen haben, welche sich bei den genaueren von der Regierung einzuleitenden Erhebungen als vorzugsweise von den Serben bewohnt, herausstellen werden. Durch eine solche Constituirung des

Државномъ Министеріюму подчинити се имуѣегъ управителственногъ предѣла имала бы се повѣрити у Тамишвару седеѣемъ привременномъ землѣ Началнику, коме бы се за одправлянѣ цывилны дѣла Министеріалный коммессаръ придодати имао.

Исто тако у колико е могуѣе, у сагласію са управителственнымъ организмомъ у прочимъ Круновинама, скупа пакъ и са задржаванѣмъ народны свойствености и наименованя имаѣе се администрація она тры Окружія или Диштрикта, на која се цео предѣлъ подѣлити има, као и нижи изъ нѣи сачинити се имуѣи Срезови одъ Окружни и Срезски Началника одправляти, кои ѣе се кругъ дѣйствованя особитомъ уредбомъ опредѣлити.

Да бы се земљи и заступничество, одговараюѣе нѣномъ управителственномъ организму, дозволило могло бы се Ваше Величество Свемилостивѣйше побуженимъ наѣи, Свевысочайше Вашѣ вѣрнопокориѣйшій Министерскій Савѣтъ опуномоѣити, да предложенъ уредба сачини и на Свевысочайше потврѣенъ поднесе, по коима бы се у сагласію са начелма Државногъ Устава и саобразно установленіяма други Круновина саставлянѣ, уреѣенъ и кругъ дѣятелности земальски, окружны и срезки заступничества уредити имало.

У простору онога целогъ управителственногъ предѣла сачинявала бы Войводовина Сербія по страхопочитателнѣйшемъ предложенію вѣрно-покориѣйшегъ Министерскогъ Савѣта особено окружів и састаяла бы се изъ Сремски Срезова Румскогъ и Илчюкогъ, и изъ оны части Бачке и Торонталске и Тамишке Вармеѣе, за кое се при точнимъ изпитаніяма, која ѣе Владѣніе да се предузму наредити, показало буде, да у нѣима преимуѣствено Србљи обитаваю Таковимъ устроенѣмъ споменутогъ упра-

erwähnten Verwaltungsgebiethes werden die Verhältnisse der Wojwodschast Serbien, in Uebereinstimmung mit dem §. 72 der Reichsverfassung geregelt, insoferne eine Regelung überhaupt möglich ist, ohne der definitiven Entscheidung im verfassungsmäßigen Wege vorzugreifen.

Durch jenen Paragraph der Reichsverfassung sind nämlich, wie bereits oben angedeutet wurde, der Serbischen Nation die ihre Kirchengemeinschaft und Nationalität wahren Einrichtungen nach Maßgabe ihrer älteren Freiheitsbriefe und der neuerlichen Allerhöchsten Erklärungen zugesichert, und die Einvernehmung ihrer Abgeordneten in Betreff der Vereinigung mit einem anderen Kronlande in Aussicht gestellt worden.

Was zuerst ihre besondern kirchlichen Verhältnisse anbelangt, so sind dieselben theils durch Wiedererrichtung des Patriarchates, und theils durch die Aufrechterhaltung der ihnen von den erlauchten Vorfahren Eurer Majestät, namentlich in den Constitutionen und Regulamenten vom Jahre 1771 und 1777, und in den Erläuterungs- und Ergänzungs-Rescripten vom Jahre 1779 und 1782 ertheilten Zugeständnisse und Einrichtungen anerkannt.

Der treuehorsaamste Ministerrath hat, um über eine Regelung der Verhältnisse der Griechisch-nichtunirten Confession überhaupt die Wünsche und Rathschläge der Vorsteher der Kirche anzuhören, bereits mit Genehmigung Eurer Majestät die Einleitung getroffen, daß die nichtunirten Griechischen Bischöfe im nächsten Frühjahre zur Berathung ihrer Angelegenheiten einberufen werden, wobei auch allfällige Reformen in den die Kirchengemeinschaft der Serben betreffenden Beziehungen in Erwägung zu ziehen sein werden.

Die Nationalität der Serben findet zu oberst ihre Wahrung in dem im §. 5 der Reichsverfassung feierlich garantirten Principe der Gleichberechtigung.

вительственнаго предѣла уређую се отношеня Войводовине Сербіе у сагласію са 72 §-фомъ Државногъ Устава, у колико е уређенъ то у обште могуће, а да се опредѣлительно рѣшенъ уставу сходнимъ путемъ непредвари.

Онимъ сырѣчь параграфомъ Државногъ Устава, као што е већъ горе споменуто, осыгурана су Србскомъ Народу нѣгово црковно обштинство и народность хранећа установлена по мѣри нѣговы старіи привилегія и новіи свевысочайши изясненія, и обѣћано е преслушанъ нѣговы посланика у смотренію саєдиненя са другомъ коіомъ Круновиномъ.

Што се прво нѣговы особены црковны отношеня тиче, ова су припозната одъ части возпоставленъмъ Патріархата, а одъ части оддржанъмъ повластица и установлена нѣима дарованы одъ Светлы предшественника Вашегъ Величества, именно у уставима и регуламентима одъ године 1771. и 1777. и у изяснителнимъ и допунителнимъ Репскриптами одъ године 1779 и 1782.

Вѣрно-покорнѣйшій е Министерскій Савѣтъ, да бы о уређенію отношеня греко-несоединѣногъ вѣроизповѣданія уобште желъ и савѣте предстоятеля црковны преслушао, са дозволенъмъ Вашегъ Величества већъ предуготовленъ учинію, да се несаєдинѣни гречески Епископи првогъ пролећа ради савѣтованя о нѣювимъ дѣлима сазову, при чему ће се сваке струке реформе у отношеніяма тицаюћимъ се црковногъ обштинства Србаля у разсмотренъ узети.

Народность Србаля налази найпре и найпре свое храненъ у начелу равноправности, торжественно уемчаномъ у §-фу 5. Државногъ Устава.

Der Serbische Volksstamm ist durch die Reichsverfassung zu gleicher Geltung und zu gleichem Rechte mit den übrigen Nationen berufen.

Die Theilnahme an den allen Völkern des Reiches gewährten freien Institutionen wird auch den Serben eine neue Bahn für die freie Entwicklung und Fortbildung ihrer Nationalität im Staats- und Gemeindeleben, in der Kirche, im Amte und in der Schule eröffnen.

Insbesondere wird die Bildung der Woywodschafft Serbien als ein eigener Verwaltungs-District oder Kreis und die mit sorgfältiger Beachtung der ethnographischen Verhältnisse vorzunehmende Theilung in kleinere Verwaltungsbezirke das zweckmäßigste Mittel an die Hand geben, um den Serben eine ihren nationalen Bedürfnissen entsprechende Verwaltung gewähren und bei der Besetzung öffentlicher Aemter auf die mit den übrigen Befähigungen auch die Kenntniß der nöthigen Sprachen verbindenden Landeseingebornen möglichst Bedacht nehmen zu können.

In wie ferne endlich der §. 72 der Reichsverfassung bei der Frage der Einverleibung der Serbischen Woywodschafft in ein anderes Kronland den Abgeordneten derselben eine entscheidende Stimme einräumt, wird das dazu erforderliche Organ in der Kreisvertretung geschaffen, welche die Wünsche, Ansichten und Interessen der Woywodschafft auszusprechen und zur Geltung zu bringen berufen sein wird.

Schließlich glaubt der treuehorsaamste Ministerrath Euerer Majestät um die bewährte Treue und Anhänglichkeit der Serben auf eine feierliche Weise zu ehren, nationalen Ueberlieferungen eine förmliche diplomatische Anerkennung zu gewähren, den ehrfurchtsvollsten Antrag stellen zu sollen, daß Euerer Majestät Sich bewegen finden möchten, den Titel eines „Groß-Woywoden der Woywodschafft Serbien“ anzunehmen und dem jeweilig

Србско народно племе позвано е Државнимъ Уставомъ на еднако важенъ и на еднака права са прочимъ народима.

Участвованъ у слободнимъ институціяма дарованимъ свима народима Државе отвори ъе и Србьлима новъ путь за слободанъ развитакъ и далъ изображенъ ньюве народности у државномъ и общтинскомъ животу, у цркви, званію и у школи.

Особыто ъе образованъ Войводовине Србіе, за собствений управителственный Диштриктъ или Окружів и са брижльивомъ пазньомъ на етнографическа одношеня предузети се имуѣе раздѣленъ на манъ управителственне Срезове найсходніе средство на руку дати, да се Србьлима ньювимъ народнимъ потребама одговораюѣе управителство даруе, и да се при намештаню у явна званія на уроѣенике, кои поредъ прочи способности и нуждне езыке знаю у колико е могуѣе призрѣніе имати узможе.

У колико напоследку §-аѣъ 72. Државногъ Устава при питаню о споеню Србске Войводовине у другу Круновину Посланицыма исте пресудителный гласъ уступа, створиѣе се зато изискуемый органъ у окружномъ заступничеству, кое ъе быти позвано, да желъ, миѣнія и корысти Войводовине изрече и у важность приведе.

На последку, да бы осведочену вѣрность и приврженіе Србаля на свечаный начинъ почествовали и народнимъ преданіяма право дипломатическо признанъ даровали, мысли вѣрно покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ Вашемъ Величеству страхопочителнѣйше предложенъ учинити, да бы се Ваше Величество побуѣенимъ наѣи изволило, титулу „Великогъ Войводе Войводовине Србіе” примити, и

von Eurer Majestät ernannten Verwaltungsvorstande oder Kreischef der Wojwodschafft den Titel eines Vice-Wojwoden zu verleihen.

Da den vorausgeschickten Erörterungen zufolge die Serbische Wojwodschafft und die übrigen Bezirke des bisherigen Banates in dem ganzen Verwaltungsgebiete, dessen Einrichtung der treuehorsaamste Ministerrath Eurer Majestät allerunterthänigst in Antrag zu bringen sich erlaubt, die Hauptbestandtheile bilden werden, so dürfte es am zweckmäßigsten sein, jenes Gebieth vorläufig im ämtlichen Verkehre mit der Benennung „Wojwodschafft Serbien und Temescher Banat“ zu bezeichnen.

Geruhen demnach Euer Majestät die im vorliegenden allerunterthänigsten Vortrage entwickelten Anträge zu genehmigen und die treuehorsaamsten Minister in Vollziehung des ehrerbiethigst angeschlossenen Patents-Entwurfes mit der Durchführung derselben zu beauftragen.

Wien am 17. November 1849.

Schwarzenberg m. p., Krauß m. p., Bach m. p.,
Bruck m. p., Thinnfeld m. p., Gyulai m. p.,
Schmerling m. p., Thun m. p., Kulmer m. p.

Hierüber erfolgte nachstehende Allerhöchste Entschließung:

„In Genehmigung der Anträge Meines Ministerathes über die Organisation der Serbischen Wojwodschafft und des Temescher Banates habe Ich das Mir vorgelegte Patent vollzogen.“

Schönbrunn am 18. November 1849.

Franz Joseph m. p.

свагда одъ Вашегъ Величества наименованомъ управителственномъ Предстоятелю или Окружномъ Началнику титулу Вице-Войводе даровати.

Будући да ће по предизложенимъ изясненіямъ Србска Войводовина и прочи Срезови досадашнѣгъ Баната у целомъ управителственномъ предѣлу, о коегъ установленю вѣрно-покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ Вашемъ Величеству предложенъ учинити усугусе, поглавите саставне части сачинявати, зато бы цѣлсходно было, онай предѣль предварително у званичномъ саобраштаю са именовъ „Войводовина Сербія и Тамишкій Банатъ“ означити.

Благоизволите дакле Ваше Величество у предстоѣемъ свепонизнѣйшемъ представленю развѣсна предложена одобрити и вѣрно-покорнѣйшимъ Министерима, потврдиши страхопочитателнѣйше приложено предложенъ повелѣ, извршенъ исте наложити.

У Бечу, 17. Новембрія 1849.

Шварценбергъ с. р., Крауссъ е. р., Бахъ с. р., Брукъ с. р., Тиннфелдъ с. р., Булаи с. р., Шмерлингъ с. р., Тунъ с. р., Кулмеръ с. р.

На ово е слѣдовало слѣдуюће Свевысочайше Рѣшеніе:

„Одобраваюћи предложена Мога Министерскогъ Савѣта о устроєню Србске Войводовине и Тамишкогъ Баната извршио самъ Мени поднешену повелю.“

У Шенбруну, 18. Новембрія 1849.

Францъ Іосифъ с. р.

Kaiserliches Patent vom 18. November 1849.

Wir Franz Joseph der Erste, von Gottes Gnaden Kaiser von Oesterreich; König von Ungarn und Böhmen, König der Lombardei und Venedigs, von Dalmatien, Croatien, Slavonien, Galizien, Podomerien und Syrien, König von Jerusalem; Erzherzog von Oesterreich; Großherzog von Toskana und Krakau; Herzog von Lothringen, von Salzburg, Steyer, Kärnthen, Krain und der Bukowina, Großfürst von Siebenbürgen; Markgraf von Mähren; Herzog von Ober- und Nieder-Schlesien, von Modena, Parma, Piacenza und Guastalla, von Auschwitz und Zator, von Teschen, Friaul, Ragusa und Zara; gefürsteter Graf von Habsburg, von Tirol, von Kyburg, Görz und Gradiska; Fürst von Trient und Brixen; Markgraf von Ober- und Nieder-Lausitz und in Istrien; Graf von Hohenems, Feldkirch, Bregenz, Sonnenberg &c.; Herr von Triest, von Cattaro und auf der Windischen Mark,

haben mit Beziehung auf Unser Patent vom 15. December 1848 und auf die §§. 1 und 72 der Reichsverfassung nach dem Antrage Unseres Ministerrathes beschlossen und verordnen, wie folgt:

Aus dem, die bisherigen Comitats Bacsch-Bodrogh, Torontal, Temes und Krasso (die Bacska und das Banat) und den Kumaer und Illoker Bezirk des Sirmier Comitats umfassenden Territorium wird vorläufig, in so lange nicht über die künftige organische Stellung dieses Landestheiles in Unserem Reiche, oder über dessen Vereinigung mit einem anderen Kronlande in verfassungsmäßigem Wege definitiv entschieden sein wird, ein eigenes Verwaltungs-Gebiet gebildet, dessen Administration unabhängig von jener Ungarns durch unmittelbar

XV.

Царска Повеля одъ 18. Новембрія 1849.

Мы Францъ Іосифъ Првый, Божіомъ Милосѣу Царь Аустрійскій; Краль Унгарскій и Ческій, Краль Ломбардіе и Млѣтака, Далмаціе, Хорватске, Славоніе, Галиціе, Владимиріе и Иллиріе, Краль Єрусалима; Ерцхерцогъ Аустрійскій; Великій Херцогъ Тощканскій и Краковскій; Херцогъ Лотарингіе, Салцбурга, Штаєрске, Корушке, Крайнске и Буковине, Великій Кнезь Ердельскій; Пограничный Грофъ Моравскій; Херцогъ Горнѣ и Долнѣ Шлезіе, Модене, Парме, Піаченце и Гвасталле, Освецина и Затора, Тешна, Фріяула, Дубровника и Задра; Покнежный Грофъ Хабсбурга, Тирола, Кибурга, Горице и Градишке; Кнезь Тріента и Бриксена; Пограничный Грофъ Горнѣ и Долнѣ Лужице и Истріе; Грофъ Хохенембса, Фелдкирха, Брегенца, Сонненберга, и т. д.; Господарь Тріеста, Коттора и Вендске Границе,

са призрѣніемъ на Нашу повелю одъ 15. Декемврія 1848. и на §-фе 1. и 72. Државногъ Устава на предложеніе Нашегъ Министерскогъ Савѣта заключисмо и наѣуемо, каошто слѣдуе:

Изъ територіюма, заузимаюћегъ досадашнѣ Вармеѣ Бачко-Бодронку, Торонталску, Тамишку и Крашовску (Бачку и Банатъ), и изъ Румскогъ и Илlochогъ Среза Сремске Вармеѣ предварително, докле о будућемъ органическомъ положенію ове земальске части у Нашой Царевини, или о соединенію нѣговомъ са другомъ коіомъ Круновиномъ уставу сходнимъ путемъ опредѣлительно рѣшено не буде, саставиће се собственный управителственный предѣль, коега ће администрація независимо одъ

Unserem Ministerium unterstehende Landesbehörden zu leiten ist. Dieses Gebieth hat die Benennung „Woywodschaft Serbien und Temescher-Banat“ zu führen.

Wir behalten Uns vor, die Landesvertretung in diesem Gebieth, so wie die Theilnahme seiner Bewohner an der Reichsvertretung analog den Einrichtungen anderer Kronländer nach den Grundsätzen der Reichs-Verfassung durch eine besondere Verfügung provisorisch zu regeln.

Die administrative Oberleitung des Landes finden Wir vorläufig einem provisorischen Landeschef mit dem Sitze in Temeswar zu übertragen, dem für die Organisation der Civil-Verwaltung ein Ministerial-Commissär zur Seite gestellt wird.

In Berücksichtigung der eigenthümlichen Interessen der verschiedenen, dieses Gebieth bewohnenden Völkerschaften verordnen Wir, daß das Land nach den Hauptstämmen seiner Bevölkerung in drei größere Verwaltungs-Districte (Kreise) und jeder dieser Kreise in Bezirke untergetheilt und Uns der Entwurf einer Verordnung über die Einrichtung und den Wirkungskreis ihrer administrativen und repräsentativen Organe — Kreis- und Bezirksvorsteher — Kreis- und Bezirksvertretungen zur Sanction vorgelegt werde.

Die Sirmischen Bezirke von Kuma und Illok und die vorzugsweise von den Serben bewohnten Theile der Bacska, so wie des Temescher und Torontaler Comitats, haben vorläufig als ein besonderer Kreis dieses Gebieths „die Woywodschaft Serbien“ zu bilden.

Ueber die Vereinigung der Woywodschaft Serbien mit einem anderen Kronlande wird dem §. 72 der Reichs-Verfassung zufolge nach Einvernehmung der Kreisvertretung derselben entschieden werden.

Um der Serbischen Nation in Unserem Reiche den Uns vorgetragenen Wünschen gemäß eine ihre nationalen

администраціе Унгаріе чрезъ непосредственно Нашемъ Министеріюму подчинѣна земальска надлежательства одправляна быти. Овай предѣлъ имаѣе носити име „Войводовина Сербія и Тамишкій Банатъ.“

Мы задржавамо Нама, да земальско заступничество у овомъ предѣлу, као и саучастіе нѣговы жителя у државномъ предстаничеству подобно установленіяма други Круновина по начелма Држави. Устава особытимъ разположенѣмъ привременно уредимо.

Административно врховно руководенѣ землѣ предаемо предварително привременномъ земальскомъ Началнику са столицомъ у Тамишвару, коме ће се за устроенѣ цывилногъ управительства Министеріалный коммессаръ придодати.

Узимаюѣи у призрѣніе свойственне корысти различны, овай предѣлъ обитаваюѣи народа, нареѣуемо Мы, да се земля по поглавитимъ племенима нѣногъ жителства на тры веѣа управительственна Диштрикта (окружія) и свако одъ овы окружія на срезове подели, и да Нама предложенѣ уредбе о установленю и кругу дѣятелности нѣовы административны и представнически органа — Окружны и Срезски Предстоятеля — Окружны и Срезски заступничества потврѣеня ради поднешено буде.

Сремски Срезови, Румскій и Илlochкій, и преимуѣственно одъ Србала обитаване части Бачке, као и Тамишке и Торонталске Вармеѣе имаю предварително као особенно окружіе овогъ предѣла „Войводовину Србію“ сачинявати.

О саединеню Войводовине Сербіе са другомъ коіомъ Круновиномъ рѣшиѣе се сходно §-фу 72. Државногъ Устава по преслушаню окружногъ заступничества нѣногъ.

Да бы Србскомъ Народу у Нашой Царевини сходно предложенимъ Намъ желяма нѣгове народне

und historischen Erinnerungen ehrende Anerkennung zu gewähren, finden Wir Uns bewogen Unserem kaiserlichen Titel den eines „Groß-Woywoden der Woywodschaft Serbien“ beizufügen und dem jeweilig von Uns ernannten Verwaltungs-Vorstande des Gebiethes der Woywodschaft den Titel eines Vice-Woywoden zu verleihen.

Wir versehen Uns von dem Volksstamme der Serben, daß er durch den gegenwärtigen bleibenden Beweis Unserer kaiserlichen Huld und Gnade in seiner treuen Anhänglichkeit an Unser Kaiserhaus bestärkt, in dem innigen Verbande mit der Gesamt-Monarchie, in dem friedlichen und geordneten Beisammensein gleichberechtigter Nationalitäten und in der gleichmäßigen Betheiligung an den, allen Völkern Unseres Reiches gewährten Institutionen die sicherste Bürgschaft für seine und des Landes, das er bewohnt, gedeihliche Entwicklung und fortschreitende Kräftigung erkennen werde.

So gegeben in Unserer Haupt- und Residenzstadt Wien, den 18. November 1849.

Franz Joseph m. p.
Schwarzenberg m. p., Krauß m. p., Bach m. p.,
Bruck m. p., Thinnfeld m. p., Gyulai m. p.,
Schmerling m. p., Thun m. p., Kulmer m. p.

XVI.

Seine Majestät haben über Vortrag des Ministers des Innern mit Allerhöchster Entschließung vom 18. November l. J. den General-Major Ferdinand Mayerhofer von Grünbühl zum provisorischen Landes-Chef, und den dormaligen Kreishauptmann von Zara, Eduard Griez von Ronse, zum Ministerial-Commissär der Woywodschaft Serbien und des Temescher Banates allergnädigst zu ernennen geruhet.

и историческе спомене чествујуће припознаванѣ указали, налазимо се побуђенимъ, да Нашой Царской титули титулу „Великогъ Войводе Войводовине Сербіе“ придодамо, и да свагда одъ Насъ наименованомъ управителственномъ Предстоятелю предѣла Войводовине Сербіе титулу Вице-Войводе даруемо.

Мы очекивамо одъ народногъ племена Србскогъ, да ће оно, садашњимъ сталнимъ доказателствомъ Наше Царске благодати и милости у нѣговомъ вѣрномъ приврженію къ Нашемъ Царскомъ Дому укреплено, у најтешној сязи са укупномъ Монархіомъ, у спокойномъ и уређеномъ скупаживленію равноправны народности и у равномѣрномъ участвованію у дарованимъ свима народима Наше Царевине институціама најсыгурніе вѣство за нѣговъ и землѣ, кою обитава, поспѣшанѣ развитакъ и напредујуће укрепленѣ припознати.

Тако дано у Нашемъ поглавитомъ и престолномъ граду Бечу, 18. Новембра 1849.

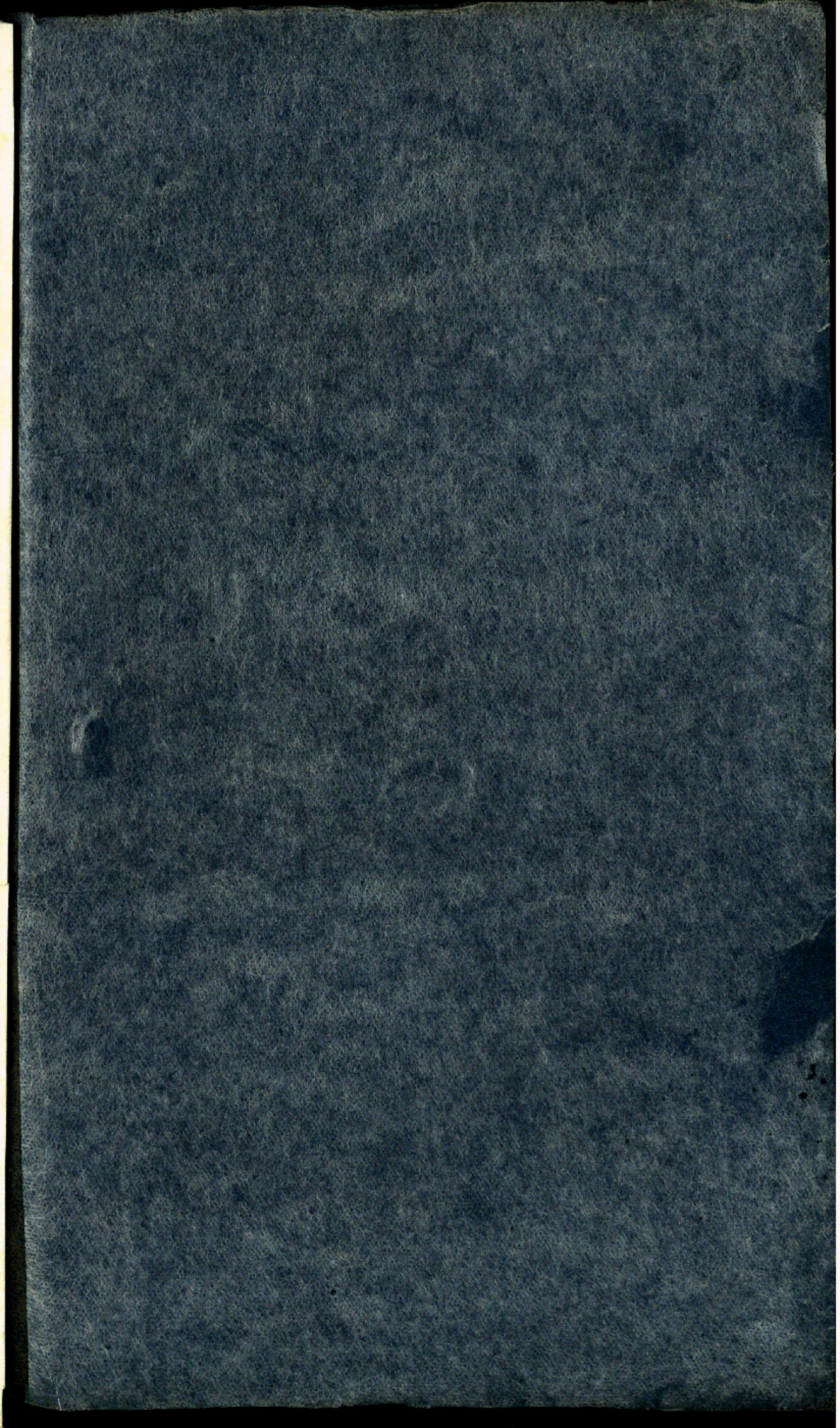
Францъ Іосифъ, с. р.

Шварценбергъ с. р., Крауссъ с. р., Бахъ с. р., Брукъ с. р., Тиннфелдъ с. р., Булаи с. р., Шмерлингъ с. р., Тунъ с. р., Кулмеръ с. р.

XVI.

Нѣгово Величество су на предложенѣ Министера внутрены дѣла Свевысочайшимъ Рѣшенѣмъ одъ 18. Новембра т. год. Генерал-Маіора Фердинанда Маерхофера отъ Гринбила привременнимъ земальскимъ Началникомъ, и садашнѣмъ окружногъ Капетана у Задру, Едуарда Грыѣ одъ Ронсе, Министеріалнимъ коммессаромъ Войводовине Сербіе и Тамишкогъ Баната Свемилостивѣйше наименовати благоизволили.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Р19СрII 401.1